

เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย
ของ
หม่อมเจ้า อิทธิวงษสวรงค์ กฤดากร

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พันตำรวจโท มานิต อุทัยวรรณ
และ
พันตำรวจตรี สุนทร สัมปตะวินิจ

ณ เมรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม
วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๑๑

เรื่องเกี่ยวกับสถาบันตุกรรรมไทย

ของ
หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร

พิมพ์เป็นครั้งแรกในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันตำรวจโท มานิต อุทัยวรรณ

และ

พันตำรวจตรี สุเทพ สัมปัตตะวนิช

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๑

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตำรวจโท มานิต
อุทัยวรรณ และพันตำรวจตรี สุเทพ สัมปัตตะวนิช ณ เมรุวัด
มกุฏกษัตริยาราม กำหนดงานวันที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธ-
ศักราช ๒๕๑๑ พันตำรวจโท อังกร บุรานนท์ ได้รับมอบ
ฉันทะจากกองพลาริการ กรมตำรวจ มาติดต่อกรมศิลปากร
ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย
ของ หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์
ในงานนี้ กรมศิลปากรยินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความ
ประสงค์

หนังสือเรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมนี้ หม่อมเจ้า
อิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ผู้ทรงความรู้เชี่ยวชาญเป็นพิเศษ
ในวิชาสถาปัตยกรรม และเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
ศิลปากรสถาน ได้ทรงนิพนธ์ประทานแก่หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๖ และ พ.ศ. ๒๔๗๗ กรมศิลปากร

ได้เคยรวบรวมพิมพ์เป็นครั้งแรกในงานพระราชทานเพลิงศพ
หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ การ
จัดพิมพ์คราวนี้นับเป็นครั้งที่ ๕

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในการกุศลราศีกัณณิณานุป-
ทาน ซึ่ง กองพลธิการ กรมตำรวจ ได้จัดบำเพ็ญอุทิศแด่
พันตำรวจโท มานิต อุทัยวรรณ และพันตำรวจตรี สุเทพ
สัมปัตตะวนิช และได้ให้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้แจกจ่ายเป็นกุศล
วิทยาทาน ขออำนาจกุศลทั้งปวงนี้จงเป็นพลวปัจจัยลดบันดาล
ให้ พันตำรวจโท มานิต อุทัยวรรณ และพันตำรวจตรี สุเทพ
สัมปัตตะวนิช ผู้วายชนม์ ประสบแต่อิฏฐกุณมณูผล ตาม
ควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๑

คำไว้อาลัย

แด่

พ.ต.ท. มานิตย์ อุทัยวรรณ

และ

พ.ต.ต. สุเทพ สัมปตตะวนิช

ความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคน ทุกนามจะหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย เว้นแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น สุดแต่พรหมลิขิตของแต่ละบุคคล ผู้ใดครองชีวิตอยู่ได้จนถึงวัยชราก็นับว่าเป็นผู้มีบุญมาก และถ้าหากมีอันเป็นไปถึงต้องเสียชีวิตลง ก็คงไม่ทำให้ครอบครัวและญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนฝูงที่ยังมีชีวิตอยู่เศร้าโศกมากมายนัก เพราะถึงเวลาที่จะต้องจากไปแล้ว ซึ่งผิดกับผู้ที่เสียชีวิตลงในขณะที่ยังมีอายุในวัยหนุ่มและวัยกลางคน เพราะท่านเหล่านี้ควรมีชีวิตอยู่เพื่อประกอบคุณงามความดีให้กับประเทศชาติได้อีกนาน เมื่อมาเสียชีวิตไป โดยเฉพาะในกรณีที่ฉับพลันก็ย่อมจะยังความเศร้าสลดและอาลัยอย่างสุดซึ้งให้แก่ครอบครัว ญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อนฝูง เพราะเสียดาย

ชีวิต ซึ่งควรจะอยู่ บำเพ็ญ ประโยชน์ให้ประเทศชาติ และ
เป็นหลักแก่ครอบครัวไปได้อีกนาน

พ.ต.ท. มานิตย์ อุทัยวรรณ และ พ.ต.ต. สุเทพ
สมบัติตะวนิช เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ในราชการกองพลา-
ธิการ กรมตำรวจ เป็นผู้ที่มีความประพฤติและมรรยาท
เรียบร้อย ตลอดจนอุปนิสัยใจคอก็โอบอ้อมอารีดีมาก จน
เป็นที่รักใคร่ของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาโดย
ทั่วกัน ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นผู้บังคับบัญชาในตำแหน่ง
สถาปัตยกรรม โดยได้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง
สถานที่ราชการของกรมตำรวจ ตลอดจนอาคารบ้านพัก
ของข้าราชการตำรวจหลายแห่งด้วยกัน โดยเฉพาะงาน
ในหน้าที่ราชการก็ดี หรือส่วนตัวก็ดี ทั้งสองไม่เคย
ปรินิพพานหรือบ่นแม้แต่คำเดียว ผู้บังคับบัญชา หรือ
ญาติมิตรเพื่อนฝูงขอแรงให้ทำแล้ว เป็นอันว่าไว้วางใจได้
ไม่ต้องเตือนหรือสั่งเป็นครั้งสองเลย ผลงานที่ออกมา
จากน้ำมือและมันสมองอันเฉียบแหลม ของนายตำรวจทั้ง
สองนั้นอยู่ในเกณฑ์ดีเด่น แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่
ต่อการทำงานทั้งราชการและส่วนตัวเป็นอย่างดี ซึ่งกอง

พลาธิการ กรมตำรวจ รู้สึกภาคภูมิใจในเจ้าหน้าที่ทั้งสอง
ของตนเป็นอย่างมาก

วันแห่งความเศร้าโศกอย่างสุดซึ้งครั้งยิ่งใหญ่ได้มา
สู่ข้าราชการกองพลาธิการ และครอบครัวตลอดจนญาติ
มิตรในวันที่ ๒๗ ก.พ. ๑๑ เมื่อนายตำรวจทั้งสองได้รับ
คำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ไปตรวจการก่อสร้าง ที่จังหวัด
นครราชสีมา และได้ออกเดินทางโดยพาหนะรถยนต์จาก
กองพลาธิการเมื่อเวลาประมาณ ๐๖.๐๐ น. มุ่งตรงไป
จังหวัดนครราชสีมา จนกระทั่งเวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น.
จึงได้เกิดอุบัติเหตุรถยนต์ที่โดยสาร ไปนั้น ได้ถูกรถยนต์
โดยสาร บ.ข.ส. ซึ่งแล่นสวนมา และหลบรถข้างหน้า
กินทางออกมาชน แม้ว่ารถของนายตำรวจทั้งสองจะได้
หลบออกไปจนเกือบตกขอบถนนแล้วก็ตาม เป็นเหตุให้
พ.ต.ท. มานิตย์ อุทัยวรรณ ถึงแก่สิ้นชีวิตอยู่กับรถยนต์
ทันที ส่วน พ.ต.ต. สุเทพ สัมปัตตะวนิช นั้นอาการสาหัส
มากและไปจบชีวิตที่ ร.พ. นครราชสีมาในเวลาต่อมา การ
ที่กองพลาธิการต้องสูญเสีย นายตำรวจ ที่มีสมรรถภาพไป
โดยปัจจุบันทันด่วนเช่นนี้ จึงนำมาซึ่งความเศร้าโศกและ

สุดเสียตายเป็นที่สุดซึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้กองพล-
ธิการ กรมตำรวจ ต้องขาดสถาปนิกที่ดียิ่งไปถึง ๒ ท่าน
พร้อม ๆ กัน แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจและเป็นเกียรติ
ประวัติแก่ครอบครัว ที่การตายของท่านทั้งสองนั้นเป็นการ
ตายในหน้าที่ราชการ และได้ทิ้งอนุสรณ์ในด้านคุณงาม
ความดี ความน่ารัก และความสรรเสริญไว้ให้แก่ผู้บังคับ
บัญชา ตลอดจนเพื่อนฝูงเพื่อเป็นตัวอย่างและอาลัยถึง
อยู่ไม่วายตลอดไป

นายตำรวจทั้งสองได้จากข้าพเจ้าและข้าราชการ
ตำรวจกองพลธิการ ตลอดจนครอบครัวญาติพี่น้อง
และมิตรสหายไปแล้วอย่างไม่มีวันที่จะกลับมาให้เห็น
หน้าและร่วมงานกันอีกในภพนี้ ข้าพเจ้าและข้าราชการ
ตำรวจกองพลธิการทั้งหมดจึงขอ น้อมจิตอธิษ-
ฐานให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ พ.ต.ท. มานิตย์
อุทัยวรรณ และ พ.ต.ต. สุเทพ สัมปัตตะวนิช จงไป
สู่สวรรค์และประสบความสุขในสัมปรายภพ ณ เบื้อง
หน้าตลอดไป.

พ.ต.อ. สมชัย เชนชะวณิช

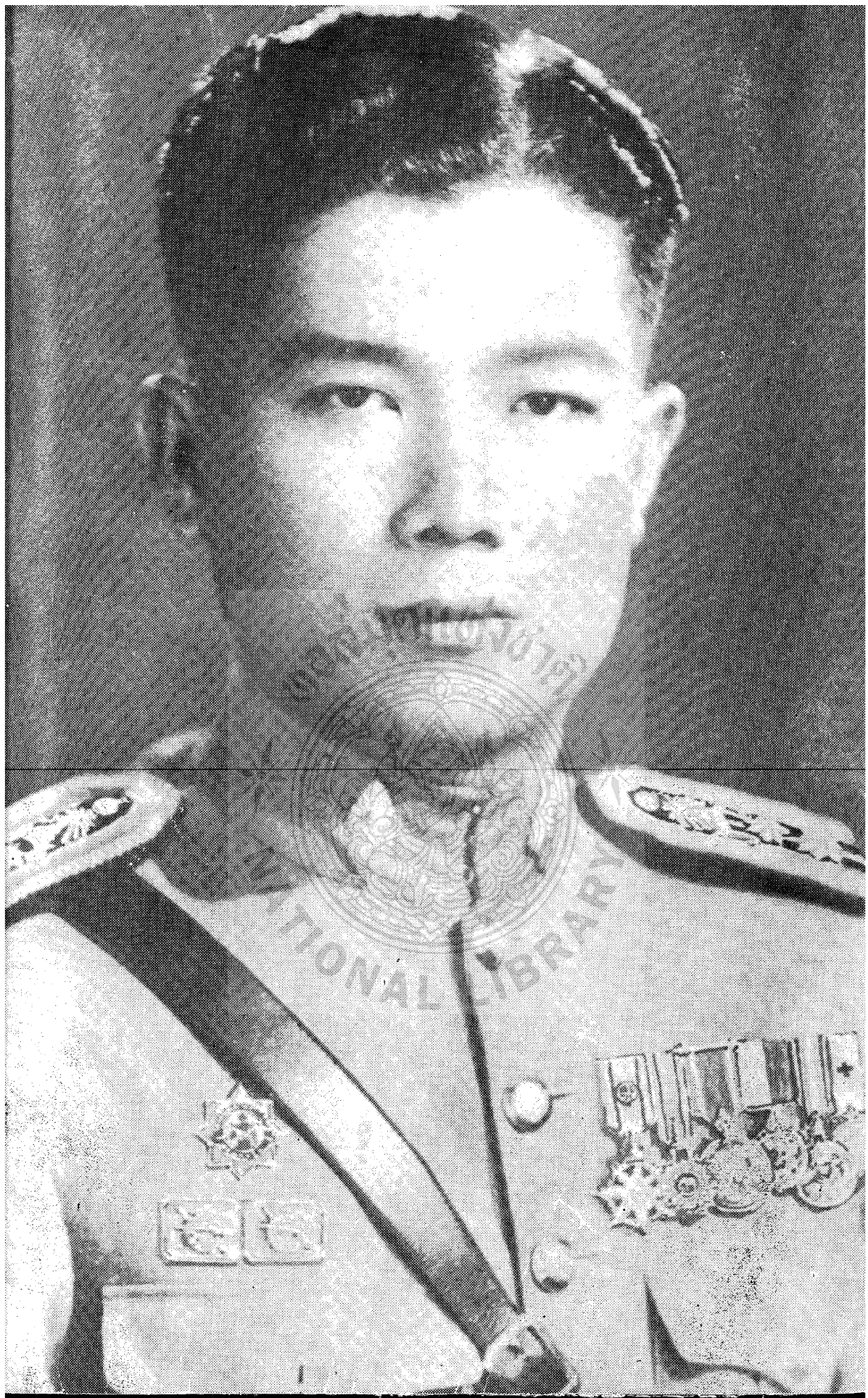
หัวหน้ากองพลธิการ กรมตำรวจ

พ.ต.ท. มานิต อุทัยวรรณ

ชาตะ ๒๒ เมษายน ๒๔๖๘

มรณะ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

ประวัติ

ของ

พันตำรวจโท มานิต อุทัยวรรณ

พันตำรวจโท มานิต อุทัยวรรณ เดิมชื่อ สำรวย เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ ที่จังหวัด พิษณุโลก เป็นบุตรรองอำมาตย์ตรีอร่าม และ นางทองดี อุทัยวรรณ มีพี่น้องบิดามารดาเดียวกัน รวม ๗ คน เรียงตามลำดับดังนี้.—

๑. จ.ช. อรุณ อุทัยวรรณ (ถึงแก่กรรม)
๒. นาย สำราญ อุทัยวรรณ ปพ.รบ.
๓. จ.ญ. (ถึงแก่กรรม)
๔. นางสมถวิล กุสินทร์เกิด
๕. นายประเสริฐ อุทัยวรรณ
๖. พ.ต.ท. มานิต อุทัยวรรณ สกบ.
๗. พ.ท. สำเร้ง อุทัยวรรณ ภบ. C.M.C. (ISEC)

พันตำรวจโทมานิต อุทัยวรรณ ได้ศึกษาเล่าเรียน
ในระยะต้นที่โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ซึ่งอยู่ใกล้บ้านใน
ขณะนั้นจนจบชั้นประถมปีที่ ๔ จึงได้ย้ายไปเรียนที่โรง-
เรียนพิษณุโลกพิทยาคม ในชั้นมัธยมปีที่ ๑ ในระยะต่อมา
เป็นระยะซึ่งคุณพ่อซึ่งรับราชการอยู่ในกรมไปรษณีย์โทร
เลข จำเป็นต้องเดินทางไปปฏิบัติราชการประจำอยู่ตาม
ต่างจังหวัดหลายแห่ง จึงได้ติดตามคุณพ่อไป คือ ในชั้น
มัธยมปีที่ ๒ ได้เข้าเรียนอยู่ที่โรงเรียนแคนเบกแมคเคนซี
ที่จังหวัดลำปาง ๑ ปี เมื่อจบชั้นมัธยมปีที่ ๒ แล้วจึงได้ย้าย
ไปจังหวัดอุบลราชธานี เข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมปีที่ ๓
ที่โรงเรียนเบญจมมหาราช จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ เมื่อปี
พุทธศักราช ๒๔๘๒ พันตำรวจโทมานิต อุทัยวรรณ ได้
เข้ามาศึกษาต่อในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา จังหวัด
พระนคร และสอบเข้ามหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ในคณะ
สถาปัตยกรรมจนกระทั่งได้รับพระราชทาน ปริญญาสถา-
ปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๖ ตลอด
เวลาที่พันตำรวจโทมานิต ฯ ได้ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย

ได้พยายามศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีความ
สนใจ และผู้รับผิดชอบในกิจการส่วนรวมของหมู่คณะ
จนกระทั่งได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนของคณะสถาปัตยกรรม
อยู่หลายปี และเป็นอุปนายกสโมสรจุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย

เมื่อสำเร็จแล้วจึงได้เข้ารับราชการเป็นนายตำรวจ
สัญญาบัตรประจำแผนกช่าง กองกำกับการ ๓ กองพลา-
ธิการ กรมตำรวจ ในปีเดียวกัน และได้รับบรรจุชั้นแรก
เป็นว่าที่ร้อยตำรวจโท พันตำรวจโทมานิตฯ ได้ปฏิบัติ
ราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ขยันหมั่นเพียร มาด้วย
ดีตลอด เป็นที่ไว้วางใจของบรรดาผู้บังคับบัญชา ใน
ความสามารถและความตั้งใจดีในการปฏิบัติหน้าที่ ต่อมา
จึงได้เลื่อนขึ้นเป็นหัวหน้าแผนกช่าง และรองผู้กำกับการ
ตามลำดับ จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต

พันตำรวจโทมานิต อุทัยวรรณเป็นผู้ที่มีความสนใจ
ในกิจการด้านต่าง ๆ อีกหลายด้าน นอกเหนือไปจากด้าน
สถาปัตยกรรม อาทิเช่นงานเกี่ยวกับเครื่องยนตร์การถ่ายรูป

การเพาะปลูก ตลอดไปจนถึงการครว สำหรับงาน
ด้านเครื่องยนต์นั้นนับว่ามีความสามารถเป็นพิเศษ ซึ่ง
เกือบจะกล่าวได้ว่า สามารถประกอบเครื่องยนต์ทั้งคันได้
เองโดยมิได้ศึกษาจากสถาบันใด ๆ มาก่อน ในด้านการ
กีฬา พันตำรวจโทมานิตฯ มีความสนใจในเรื่องการยิง
ปืน และฝีมือในด้านนี้มากเห็นได้จากถ้วยและโล่ที่รางวัล
ซึ่งมีอยู่จนนับจำนวนไม่ถ้วน

ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ พันตำรวจโทมานิต
อุทัยวรรณ ได้รับพระราชทานยศ, เครื่องราชอิสริยาภรณ์
และ ตำแหน่งต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ.

ยศ และ ตำแหน่ง

มิ.ย. พ.ศ. ๒๔๙๖ ว่าที่ ร้อยตำรวจโท

ต.ค. พ.ศ. ๒๔๙๖ ร้อยตำรวจโท

ม.ค. พ.ศ. ๒๔๙๘ ร้อยตำรวจเอก

ม.ค. พ.ศ. ๒๕๐๔ พันตำรวจตรี

ม.ค. พ.ศ. ๒๕๐๘ พันตำรวจโท

ต.ก. พ.ศ. ๒๕๐๙ หัวหน้าแผนกช่างกองกำกับ

การ ๓ กองพลาริการ

พ.ย. พ.ศ. ๒๕๑๐ รองผู้กำกับการ กองกำกับ

การ ๑

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญ

๒๕๐๐ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

๒๕๐๒ เหรียญช่วยราชการชายแดน

๒๕๐๗ จตุรภรณ์มงกุฎไทย

๒๕๐๙ เหรียญกาชาดสรรเสริญ

พันตำรวจโทมานิต อุทัยวรรณ ได้ทำการสมรสกับ
นางสาวอรุณ คีตะพันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ มีบุตรธิดา
ร่วมกัน คือ.—

๑. นายชัยวัฒน์ อุทัยวรรณ (ตุ๊ดตู่)
ขณะนี้ศึกษาใน ร.ร. เตรียมอุดมศึกษา

๒. ด.ช. ฉัตรชัย อุทัยวรรณ (ตุ๊ก)
(ศึกษาอยู่ มศ. ๒)

๓. ด.ญ. ไชศรี อุทัยวรรณ (แป้ว)
(ศึกษาอยู่ ป. ๗)

เนื่องจากในระยะหลังของพันตำรวจโทมานิต ฯ ใน
ฐานะที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกช่าง และรองผู้กำกับ
การ ๑ จึงมีงานที่จะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการก่อสร้าง
ของกรมตำรวจทั่วราชอาณาจักร ซึ่งต้องออกไปตรวจ
ตราอยู่เสมอเป็นประจำ ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ และภาค
อีสาน เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ ได้เดินทางไป
ตรวจราชการก่อสร้างกองบังคับการตำรวจภูธร เขต ๓
จังหวัดนครราชสีมา จึงได้ประสบอุบัติเหตุในขณะที่
เดินทางถึงแก่มรณกรรม รวมอายุได้ ๔๓ ปี.

พ.ต.ท. สุเทพ สัมปตตะวนิช

ชาตะ ๑๕ มกราคม ๒๔๓๑

มรณะ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

ชีวประวัติ

ของ

พ.ต.ต. สุเทพ สัมปัตตะวนิช

ประวัติส่วนตัว — เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๔๗๑
มะโรง ๗^๐๒ เวลา ๒๓.๓๐ น. ที่
บ้านพักสาธารณสุขจังหวัด ต. ใน-
เมือง อ. เมือง จ. นครราชสีมา

มรณะ — จากอุบัติเหตุรถยนต์ชนกัน เวลา
๑๕.๑๕ น. วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์
๒๕๑๑ นครราชสีมา รวมอายุ ๔๐ ปี

บิดา ขุนสุทธรรศนามัย (นายแพทย์ สุทัศน์
สัมปัตตะวนิช)

มารดา นางสุเพ็ญศรี สัมปัตตะวนิช

พ.ต.ต. สุเทพ สัมปัตตะวนิช เป็นบุตรคนโตและ
มีน้องอีก ๓ คน เรียงลำดับดังนี้

- นางสุพิศ พรหมนารถ
- นายแพทย์ สุรศักดิ์ สัมปัตตะวนิช
- นางสาว สุมาลี สัมปัตตะวนิช

อุปนิสัย

เป็นคนใจเย็น, โอบอ้อมอารี
รักหมู่คณะ และเป็นนักกีฬา มีความ
กตัญญูกตเวที มีความสามัคคี รัก
พี่น้องและบิดามารดาเป็นอย่างยิ่ง

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๘๐ เริ่มเรียนชั้นประถม
ศึกษาที่ ร.ร. สุรนารีวิทยา จังหวัด
นครราชสีมา ได้ ๓ ปี บิดาย้ายไปรับ
ราชการที่จังหวัดอุบลราชธานี จึงไป
เรียนต่อที่ ร.ร. มัธยมวัดศรีทองอีก
๒ ปี จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
บิดาก็ย้ายกลับ จังหวัด นครราชสีมา
จึงเข้าเรียนต่อ ร.ร. ราชสีมาวิทยาลัย
จนจบชั้นมัธยมศึกษา (พ.ศ. ๒๔๘๕
— ๒๔๘๙)

เนื่องจากมีนิสัยชอบวิชาวาดเขียน
และศิลปหัตถกรรม จึงได้วางแผน
ชีวิตว่าจะเป็นสถาปนิกในอนาคต จึง
ได้เข้าศึกษาต่อที่ ร.ร. ศิริศาสตร์
จังหวัดพระนคร ในปี ๒๔๙๐

แต่สำเร็จการศึกษาสอบได้เตรียม
อุดมศึกษาปีที่ ๒ แผนกวิทยาศาสตร์
จาก ร.ร. สวนกุหลาบวิทยาลัย ในปี
๒๔๙๒

๒๔๙๒—๒๔๙๔ เรียน ที่ คณะ สถาปัตย กรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สอบได้
อนุปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์

๒๔๙๕—๒๔๙๖ เรียน ที่ คณะ สถาปัตย กรรม ศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สอบได้
ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต

การรับราชการ เนื่องจากชอบตำรวจมาแต่เด็กจึง
สมัครเข้ารับ ราชการ ใน กรม ตำรวจ

หลังจากสำเร็จการศึกษาวิชาชีพ โดย
เป็นนายตำรวจประจำกองพลธิการ
กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย เมื่อ
วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๗

๑ ตุลาคม ๒๔๙๗ ได้รับพระราชทานยศเป็นว่าที่ ร.ต.ท.
ดำรงตำแหน่งสถานีบังคับประจำแผนก
ช่าง กองกำกับการ ๓ กองพลธิการ
กรมตำรวจ

๖ มกราคม ๒๔๙๘ ได้รับ พระราชทาน ยศเป็น ร.ต.ท.
ดำรงตำแหน่งสถานีบังคับประจำแผนก
ช่าง กองกำกับการ ๓ กองพลธิการ
กรมตำรวจ

๑ มกราคม ๒๔๙๙ ได้รับพระราชทานยศเป็น ร.ต.อ.
ดำรงตำแหน่ง สถานีบังคับประจำแผนก
ช่าง กองกำกับการ ๓ กองพลธิการ
กรมตำรวจ

ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๕๐๔ จนถึงมรณกรรม

ได้รับพระราชทานยศเป็น พ.ต.ต.

ดำรงตำแหน่งสถาปนิก ประจำแผนก
ช่าง กองกำกับการ ๓ กองพลธิการ
กรมตำรวจ

รวมเวลารับราชการ นาน ๑๔ ปี

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญทางราชการ

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๔๙๙

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เบญจมาภรณ์ช้างเผือก เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๔

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

จตุรตาภรณ์มงกุฎไทย เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๘

ได้รับเหรียญราชการชายแดน ๕ มิถุนายน ๒๕๐๒

คุณวุฒิและความรู้พิเศษ

- เข้ารับการอบรมที่ ร.ร. สอบสวนกรมตำรวจ
สมัยที่ ๓ ประจำปี ๒๔๙๘
- เป็นนักบินของสโมสรการบินพลเรือน ตั้งแต่
วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๙

— รับการอบรมนิติวิทยาศาสตร์ จากนิติวิทยาศาสตร์
ศาสตร์สมาคมแห่งประเทศไทย ๒๕๐๗

การอุปสมบท เมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๐๔ อุปสมบท

ณ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม จังหวัด

พระนคร จนครบ ๑ พรรษา สอบได้นักธรรมตรี

ครอบครัว พ.ต.ต. สุเทพ สัมปัตตะวนิช มีบุตร ๕ คน

๑. ด.ช. สุนิทัศน์	} บุตรนางศิริบังอร
(ภรรยาเก่า)
๒. ด.ช. สุวณิชย์	
๓. ด.ญ. สุภาวดี	
๔. ด.ช. สุรเชษฐ	} บุตรนางกัลยาณี
๕. ด.ญ. สุภา	

ผลงานการออกแบบก่อสร้าง

— กองบังคับการตำรวจภูธร เขต ๗

จ.ว. นครปฐม พ.ศ. ๒๕๐๖

— สถานีตำรวจนครบาลหัวหมาก

จ.ว. พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๙

— กองบังคับการตำรวจภูธร เขต ๓

จ.ว. นครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๑๐

สถาปัตยกรรม

อีกไม่ช้านัก เมื่อท่านร่อนกลับมาสู่โลกนี้จากการไป
เที่ยวโลกพระอังคาร ท่านจะสังเกตเห็นบนพื้นแผ่นดินว่ามี
ลักษณะอันสมควรจะแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท

๑. ป่าทึบ อันเป็นทำเลของธรรมชาติ ซึ่งในสมัย
นั้นคงจะยังเหลืออยู่แต่ตามบริเวณหวงห้ามโดยกฎหมาย ที่เขา
สงวนไว้เพื่อรักษาลักษณะของธรรมชาติไว้ดูเล่นแปลกๆ อย่าง
โบราณวัตถุหรือวัตถุตัวอย่างในพิพิธภัณฑ์สถาน

๒. ที่ดินอันอุดมด้วยการชลประทาน มีเขต มีระดับ
เป็นคัน เป็นขอบ เป็นแปลง ราบรื่นเป็นระลอก ตามระดับ
แห่งเนินราบออกไปจนสุดสายตา สลับสีเขียวเหลืองแสดสด
ชื่นรื่นใจ ที่ดินเช่นว่านี้ เป็นทำเลเกษตรกรรม อันประกอบขึ้น
ด้วยศิल्पและกำลังของมนุษย์ผู้มีชัยชนะปราบธรรมชาติสำเร็จ
ได้ด้วยความสามารถ ทะเลทราย บึง หนองน้ำ และภูเขา
เห็นจะมีเหลืออยู่น้อยที่สุด

๓. นคร อาคาร และวัตถุก่อสร้างต่างๆ ตึกแล้ว
ตึกอีก ตึกเป็นปีก ตึกเป็นแถว มากมายทั่วไปหมด มากเสีย

ยิ่งกว่าที่เราอาจเห็นได้ในสมัยนี้ในทวีปยุโรป ตั้งแต่ปลาย
รองเท้าบูทแห่งอิตาลีไปจนถึงเคนมาร์ก ในทวีปอเมริกา จาก
นิวยอร์กไปจนถึงชิคาโก ในเอเชีย ญี่ปุ่น จีน และอินเดีย
ทั่วไปหมด นั่นคือทำเลสถาปัตยกรรม

ดังนั้นเราจึงได้ว่า สิ่งที่เปลี่ยนผิวพื้นแผ่นดินแห่งโลก
เราจากลักษณะของธรรมชาติอันรกร้าง ให้กลายเป็น
ลักษณะอย่างอารยภาพอันราบรื่น สดชื่นสำราญตา เป็น
ระเบียบดินนี้ คือศิลป ๒ ประเภท กสิกรรม อันเป็นชีวิตของ
คนไทย ซึ่งนับได้ว่าเรารู้สึกและรู้จักคุณค่าอันดีแล้ว กับ
สถาปัตยกรรม ซึ่งในขณะนั้นไม่สู้จะมีผู้ใดรู้จักหรือเล็งเห็นความ
จำเป็นอย่างใดเลย

คนป่า หนู ปู หอย ซึ่งมีระดับแห่งการอยู่กินอย่าง
ต่ำต้อย ก็มีสติปัญญาเพียงซุกอยู่ตามพินดิน ถ้ำ หรือหุบผา
ชาวนา ชาวป่า นก ซึ่งฐานแห่งการอยู่กินดีขึ้นบ้างแล้ว จึง
สามารถทำโรงนา กระท่อม และรังเป็นที่พักอาศัย โดยความ
สามารถฝีมือของตนเอง

เมื่ออารยภาพเจริญขึ้นจากหมู่บ้านซึ่งประ กอบไป ด้วย
กระท่อมและโรงเรือน ไปเป็นเมืองนครและนครกลาง
(metropolis)

การก่อสร้างอันเป็นถาวรวัตถุ อันประกอบด้วยอารย
 วิศวกรรม ย่อมผ่านพ้นไปแล้วจากขีดแห่งความสามารถ
 และฝีมือของเจ้าของบ้านไปเป็นหน้าที่ของสถาปนิก คือ ผู้
 ชำนาญในศิลปและวิทยาแห่งการนฤมิตคิดออกแบบและการ
 ก่อสร้าง และวิศวกร คือผู้ชำนาญในศิลปและวิทยาในวิชา
 เมคานิกในการก่อสร้างและเครื่องยนตร์ จากที่ว่านี้ เราจึงพอ
 เข้าใจได้ว่า สถาปนิกเป็นอาชีพที่ให้กำเนิดแก่อารยภาพโดย
 อาการนฤมิต และวิศวกรเป็นผู้ประกอบทำอารยการ สองอาชีพ
 นี้ร่วมมือกันบันดาลให้ประเทศมีความเจริญใน ทาง อารย ภาพ
 ตลอดไป

การให้กำเนิดนั้น เริ่มต้นในสมอง ในจิตและในดวง
 จิต (Brain, Mind, Spirit) ในอาการที่คิดเห็นเป็นรูปขึ้น
 ก่อน (Imagination) เป็นอาการกระทำขั้นต้นของช่างศิลป คือ
 สถาปนิก การกระทำจากมูลเหตุและตัวเลข (Facts & Figures)
 เป็นวิธีการของวิศวกร

กิจธุระทั้งหลายของมนุษย์ ย่อมแบ่งออกได้เป็น ๒
 ประเภท ฝ่ายหนึ่งเกี่ยวกับธาตุวัตถุ (Material) อีกฝ่าย
 หนึ่งเกี่ยวกับดวงจิต (Spirit) สิ่งที่เกี่ยวข้องกับธาตุ

เขานับกันว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์, เช่นในรถไฟ, โรงทำ
กระดาษ, ทำเบียร์, ไม้ขีดไฟ เป็นต้น, สิ่งที่เกี่ยวข้องดวง
จิตนั้น เป็นสิ่งที่กำเนิดจากความรู้สึกในใจเรา, เช่น ความ
เลื่อมใส, ความสำราญ, ความสุข, สนุก, สบาย, ความดี,
ความงาม, เป็นต้น ความคิดเห็นและความรู้สึกเช่นว่านี้ ไม่
มีตัวคนที่เราจะหยิบยกมาให้เห็นได้, ความเข้าใจคุณค่าและ
การเล็งเห็นคุณประโยชน์ จึงยากกว่าที่เราสามารถเห็นได้ใน
สิ่งที่เกี่ยวข้องวัตถุธาตุ

เมื่อชนชาติใดเฟื่องเริ่มย่างเข้าไปหาอารยภาพและความ
เจริญ หรือในสมัยใด เมื่อบังเกิดความขัดสนขึ้นในประเทศ
ความปรารถนาข้อแรกทีเดียว ก็ย่อมหมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง
วัตถุธาตุอันจะเป็นประโยชน์ และสามารถฟื้นฟูชีพของ
ประเทศให้กลับคืนมาได้ แต่เคราะห์ดีที่ความทุกข์เวทนา
ของมนุษยชาติหาเป็นเช่นนั้นอยู่เสมอเรื่อยตลอดไป เมื่อ
พฤติกรรมและการศึกษาแห่งประเทศนั้น เจริญขึ้นมาถึงขีด
อันสมควรแล้ว และเมื่อความขัดสนก็ค่อยคลายหายไปแล้ว
ความปรารถนาของมนุษย์จะหยุดอยู่เพียงแค่วัตถุธาตุ และ
สิ่งที่เป็นประโยชน์แท้ ๆ เท่านั้นหาได้ไม่ ความปรารถนา

ของมนุษย์ย่อมคล้อยลอยเกิดขึ้นไปหาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับดวงจิตอัน
สามารถให้กำเนิดความเลื่อมใส ความสุขสำราญ ความดี
ความงาม ตามวิสัยของมนุษย์ที่มีความคิดความเจริญทาง
อารยภาพขึ้นมาแล้ว

ผู้ที่เจริญแล้วในทางพุทธจริตรมและการศึกษา จึงจะ
เล็งเห็นได้ว่าสิ่งที่เกี่ยวข้องกับดวงจิตนั้น พึงปรารถนามากกว่า
สิ่งที่เป็นประโยชน์ได้ทางวัตถุเท่านั้น และในทาง
“วิจิตรศิลป์” คือ ศิลปชั้นสูงสุด ที่เขาหมายประดิษฐ์คิด
ทำเฉพาะแต่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับดวงจิตเท่านั้น และที่ไม่มีลักษณะอย่าง
ใดเกี่ยวข้องกับคุณประโยชน์ทางวัตถุเสียเลยทีเดียวก็มี วิจิตร
ศิลป์เช่นนี้เขานับกันว่าเป็นยอดเยี่ยม เพราะเกี่ยวข้องกับความ
คิดและความรู้สึก อันเป็นคุณประโยชน์ทางดวงจิตเท่านั้น
ด้วยความหมายอันนี้ วิคตอ ฮูโก จึงได้ว่าไว้ว่า **“ศิลปิน
มีประโยชน์และอาจมีประโยชน์ได้ยิ่ง กว่า ความ เป็น ประ
โยชน์เสียเองด้วยซ้ำ”** ในที่นี้ วิคตอ ฮูโก หมายถึงคุณ
ประโยชน์ของศิลปในทางความเลื่อมใส ชื่นบาน สำราญใจ
อันเป็นประโยชน์แก่น้ำใจและดวงจิตของมนุษย์ได้อย่างยิ่ง

กิจกรรมทั้งหลายของมนุษย์ ไม่ว่าสิ่งใดทุกชนิด จะเป็น
การประดิษฐ์ หรือการจำหน่าย หรือการบริโภคและใช้สอย
เราย่อมนับกันว่าเป็นการประกอบประโยชน์อยู่ในตัว ด้วยแล้ว
ถ้าเราเอาศิลปมาบวกเพิ่มเข้าอีก เพื่อให้เป็นประโยชน์ในทาง
ดวงจิตขึ้นได้ด้วยอีกส่วนหนึ่ง กิจกรรมเหล่านี้ก็สมควรจะนับได้
ว่ามีค่าขึ้นอีกส่วนหนึ่ง นั่นเป็นจุดหมายที่เห็นได้ชัดที่สุดแล้ว
ว่าศิลปเป็นสิ่งที่เพิ่มค่าให้แก่ของและธุรการ เราเห็นได้
เหมือนกันว่าประเทศใดที่มีศิลปถูกต้องและดีเลิศ กสิกรรม
อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมทั้งหลายในประเทศนั้น ย่อมมีค่า
และเจริญขึ้นเป็นลำดับกันไป และประเทศใดที่ศิลปเร่ร่ำ
ล่าหลังเขา ไม่ทันสมัย จะประดิษฐ์คิดทำสิ่งใดก็ไม่เป็น
ผลดี เพราะศิลปที่ไม่ถูกต้อง ที่เลว หรือผู้ที่บริหารงาน
ไม่เล็งเห็นคุณค่าและเข้าใจในทางนี้ จึงเป็นเหตุให้ถ่วงธุรการ
เหล่านี้ไว้ ไม่ให้สมบูรณ์เต็มเม็ดเต็มหน่วยได้เลย

ในส่วนที่เกี่ยวกับการนฤมิตคิดแบบ และการก่อสร้าง
แล้ว ศิลปในทางนี้หมายถึง สถาปัตยกรรม เป็น งาน ประเภท
วิจิตรศิลป์ และเป็นงานการของสถาปนิก ผู้เป็นช่างศิลป์
ถ้าจะให้เข้าใจลักษณะของงานประเภทนี้ให้จริงจัง ๆ แล้ว

เราจะต้องเข้าใจความหมายของคำว่า **“ศิลปะ”** และ **“วิจิตรศิลป์”** กันเสียก่อน ซึ่งจะอธิบายในที่นี้ ก็ชักจะมากเรื่องไปกว่าความสมควร จึงขอกล่าวแต่เพียงว่า **“ศิลปะ”** ซึ่งมหาชนโดยมากมักจะเดาเอาว่า อะไรก็ไม่ทราบละที่ทำให้สิ่งของหรูหราขึ้น แพงขึ้นและเกี่ยวด้วยการแต่งของให้งามที่จริง **“ศิลปะ”** ที่ถูกต้องและที่ดีแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องหรูหรา ราคาที่เพียงสมควรกับกับงานไม่จำเป็นจะต้องแพง การประหยัชนั้นเองก็เป็นจุดหมายสำคัญของศิลปะ และสุดท้าย **“ศิลปะ”** ไม่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับความงามเลยสักนิดเดียวก็เป็นได้

พูดสั้น ๆ เราได้ว่า **“ศิลปะ”** คือความชำนาญกัน การประดิษฐ์คิดทำด้วยความเลือกเฟ้นแล้ว ทั้งในทางความคิด เครื่องใช้ และวิธีทำ อันเหมาะเจาะกันกับความประสงค์ และความเจตนาการกระทำเช่นนั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของช่างศิลป์ให้ผู้ที่รู้จักดูและเข้าใจฟัง เกิดมีความคิดและความรู้สึกขึ้นได้ เช่นเดียวกันกับช่างศิลป์ ผู้ให้กำเนิดแก่ศิลปวัตถุนั้น อากาที่ความคิดและความรู้สึกต่อเชื่อมไปได้ถึงผู้อื่นให้กำเนิดอีกต่อ ๆ ไปได้ ทั้งความดี,

ความงาม, ความสุข, ความสำราญ, ความสัตย์จริง และความรัก ซึ่งบางท่านได้เคยกล่าวไว้แล้วว่าเป็นสิ่งที่ดีเลิศ แต่สำหรับช่างศิลป์แล้ว เขาถือกันว่า “ศิลป์” เป็นสิ่งที่ดีเลิศ เพราะสามารถเป็นเชื้อให้ความดี และคุณค่าอื่น ๆ ติดต่อเชื่อมไปถึงผู้อื่นได้

เมื่อนายโรมิโอสละชีวิตให้นางสาวยูลีเอท์ ทำให้ผู้ดูแลคอนรัสึกสลดใจสงสารคู่รักทั้งสองเป็นหนักหนา ความสามารถที่กระทำให้ผู้รู้สึกได้เช่นนั้น ไม่ใช่ความสามารถของนายโรมิโอ แต่เป็นความสามารถของเชกสเปียร์ ช่างศิลป์ผู้ประพันธ์เรื่องรักวิเศษนั้นขึ้น การกระทำได้ถึงเพียงนั้น เรานับกันว่าเป็นความสามารถอย่างวิเศษที่น่าชม สมควรแล้วที่จะยกเชกสเปียร์ขึ้นเป็นเอกกวี ดูแต่เรื่องนายโรมิโอเขาไปได้กันกับนางยูลีเอท์ของเขาอย่างไรเท่านั้น ยังจุใจคนได้เป็นหนักหนา สามารถทำให้ปลาบปลื้มสลดเศร้าเสียใจร้องไห้ใจผ่องกนไปได้ เพราะความรักเข้าสิงอยู่ในน้ำใจคน ถ้าจะว่าเฉพาะตัวบุคคลแล้ว คนเราโดยมากตั้งแต่เกิดมาเป็นตัวเป็นตนไปจนถึงวันตาย ก็คงจะไม่ได้พบได้เห็นความรักอย่างของนายโรมิโอ และนางยูลีเอท์นี้กับเขาเลยสักครั้งเดียว ถึง

กระนั้นก็ยังพลอยออกรสไปกับเขาด้วยได้ แต่สำหรับสาธารณชนหมู่มา คือ ประชาชนทั้งชาตินั้น เราต้องการเครื่องกระตุ้นน้ำใจอย่างอื่นที่ลึกและแรงกว่านั้น ที่มีลักษณะเป็นวิริยคุณแก่กล้า และความปรารถนาอย่างอื่นที่สูงกว่าความลุ่มหลงรักสิ่งอื่น ที่เป็น ความนิยม อย่าง ยอดเยี่ยมแห่งความคิดเช่น อารยวิจิตรศาสตร์ (Civic Aesthetic) ซึ่งเป็นปัจจัยให้มหาชนเลื่อมใสบูชาจนสามารถสละชีพเพื่อชาติ, ศาสนา, พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญของประเทศได้

การแสดงความนิยมและปลูกความนิยมของ มหาชนทั่วทั้งคณะทั้งประเทศ นี้แหละเป็นจุดหมายสำคัญอย่างหนึ่งของสถาบันตบกรรม และเป็นทางเดียวที่จะทำได้เช่นนั้น

เซอร์ คริสโตเฟอร์ เถอะไวว่า “สถาบันตบกรรมเป็นประโยชน์ในทางการเมือง, สถาปนาประชาชาติขึ้นไว้ให้มั่นคง, บังคับประชาชนและพาณิชย์ ให้มารวมกันอยู่เป็นสมาคม ทำให้ประชาชนรักบ้านเกิดเมืองนอน ซึ่งเป็นความรักที่กำเนิดคุณงามความดีแก่ สาธารณ สมบัติได้อย่างยิ่ง”

มนุษย์เป็นผู้สร้างและปรับปรุงนคร แต่นครแหละจะ
 กลับเป็นผู้ปรับปรุงนิสัยมนุษย์ ถึงแม้มว่ามนุษย์จะเป็นผู้ปรับ
 ปรุงและสร้างนครขึ้น แต่นครนั่นเองแหละจะห้อมล้อมอบรม
 การอยู่กินของประชาชน นครที่มีระเบียบเรียบร้อยหมดจด
 งดงาม อันปรับปรุงและสร้างขึ้นโดยสถาปนิกที่รอบรู้และ
 สามารถจริง ๆ แล้ว ย่อมบังเกิดผลดีตลอดจนถึงนิสัยใจคอ
 ของประชาชนในการอยู่กิน การทำมาหากิน การรื่นเริง และ
 การไปมาหากันได้สะดวก สำราญ และปลอดภัย ฝ่ายนครที่
 ไม่มีผัง หรือปรุงและสร้างขึ้น โดยผู้ที่ไร้ความรู้ความชำนาญ
 และความสามารถ หรือโดยนักตรัสรู้ในสรรพวิชาสัปบุณใจ
 แล้ว การอยู่กิน การประกอบธุรกิจและการไปมาหากิน ก็
 ขลุกขลักไม่สะดวกดี, ที่ทางจะกว้างไม่หมดจดบริบูรณ์ดี
 นิสัยใจคอของมหาชนก็จะแคบทุจริต ชี้อ้อเอาเปรียบกัน ไม่
 ไว้ใจกัน และเกียจคร้านเป็นธรรมดา การรื่นเริงก็มีแต่การ
 พนันและอบายมุขต่าง ๆ บ้านเมืองจะเจริญขึ้นอย่างไรได้
 โดยที่การผังเมืองและการสร้างนครที่ดีจริงแล้ว จำเป็นต้อง
 เกี่ยวตัววิจิตรศาสตร์ และกำเนิดจากความคิดเห็นอันรอบ
 คอบอย่างช่างศิลป์ เราจึงจำต้องเน้นไว้ในที่นี้ว่าการผังเมือง

นั้นเป็นงานของสถาปนิก ผู้ให้กำเนิดและอนุมัติคิดแก้ไขให้
สะดวกได้แท้ๆ เพราะเหตุนี้ เราจึงนับว่าสถาปัตยกรรมเป็น
ธุรการที่ให้กำเนิดแก่อารยภาพและการก้าวหน้า ซึ่งนครย่อม
เป็นผู้นำจังหวัดและประเทศให้ตามกันไป

ส่วนงานที่เกี่ยวข้องด้วยบุคคล หรือพาณิชยสมาคม
เราสังเกตเห็นได้ว่า ในเรื่องถ้อยเรื่องความและโรคภัยไข้เจ็บ
แล้ว มหาชนส่วนมากมักมอบกายถวายชีพให้แก่บิดบัตต
และแพทย์ และยอมทำตามคำแนะนำของเขาด้วยความไวใจ
เป็นที่สุด

ฝ่ายสถาปนิกผู้มีฐานและอาชีพที่คล้ายคลึงกันกับเนติ-
บัณฑิตและแพทย์เป็นอันมาก แต่โดยที่ยังเป็นอาชีพที่ไม่สุ
จะมีผู้รู้จัก มหาชนจึงเข้าใจกันว่า สถาปนิกนั้นก็ไม่ผิดอะไร
กันกับผู้รับเหมา หรือนายหน้าที่มุ่งมาหากำไรนั่นเอง เมื่อ
ประกอบธุรการ สถาปนิกจึงมักจะถูกใช้เป็นช่างศิลป์, ทนาย-
ความ วิศวกร, แม่เรื่อน, เสมียน ช่างเขียนตอปป ฯลฯ และเป็น
อ้ายพรมที่เขาจิกหัวใช้ในธุรกิจทุกสิ่งทุกอย่าง แต่พอถึง
เวลาคิดค่าธรรมเนียมกันเข้าแล้วก็ยังจะถูกหาว่าเป็น “**อ้าย
โจร**” ด้วยอีกอาชีพหนึ่ง มหาชนไม่เข้าใจกันว่าสถาปนิก

เขาจะคิดค่าธรรมเนียมของเขาเป็น “กำไร” ไปในราคางาน
 อย่างผู้รับเหมาจีนเคยทำกันมานั้นไม่ได้ เพราะมารยาทแห่ง
 “สมาคมสถาปนิกสยาม” ห้ามมิให้เขาทำเช่นนั้น หรือรับ
 ทำการงานอย่างผู้รับเหมา หรือเป็นผู้รับเหมา ถึงการจ่ายเงิน
 ให้แก่ผู้รับเหมา เขาก็มีหน้าที่เฉพาะแต่เพียงตรวจสอบใบเบิก
 ของผู้รับเหมา แล้วลงนามออกใบอนุญาตขอให้แต่ผู้จ้างจ่าย
 เงินให้แก่ผู้รับเหมาไปตามจำนวนที่สมควรกัน กับ ราคางาน ที่
 ได้ทำไปแล้ว เขาไม่มีหน้าที่รับเงินมาจ่ายแทนผู้จ้าง และผู้
 ที่ถือตัวว่าเป็นสถาปนิกที่แท้จริง ๆ แล้วเขาไม่ทำเช่นนั้น
 กัน เงินค่าธรรมเนียมที่เขาควรจะได้รับ เขาก็ต้องคิดตาม
 ส่วนอันสมควรกันกับราคาของงาน ตามที่สมาคมได้วางไว้
 เป็นมาตรฐาน ราวร้อยละหกถึงร้อยละสิบ แล้วแต่ชนิดและ
 ปริมาณของงานอันเป็นจำนวนที่น้อยกว่าผลของงาน และ
 การประหยัดที่เขาควรจะทำให้แก่ผู้จ้างได้เป็นอันมาก

หน้าที่ของสถาปนิกนั้น นอกจากจะเป็นผู้แนะนำ
 เจ้าของงานทางศิลปะและเทคนิค แห่ง การ ก่อ สร้าง และ เป็นผู้
 ออกแบบแล้ว ยังมีหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างผู้จ้างและผู้
 รับเหมาในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ การงานที่ดี

จริงแล้วจะกระทำได้ดีก็เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องการงานนั้นเข้าใจกัน ไม่
 เอาเปรียบกัน และปฏิบัติหน้าที่ให้แก่กันตามข้อความที่ได้
 ตกลงกันไว้แล้วโดย ที่สถาปนิกเป็นผู้ออกแบบ เรียบเรียงราย
 การ และร่างสัญญาตลอดมาแล้ว เขาก็ย่อมเป็นที่เข้าใจความ
 หมายของการงานที่จะต้องทำได้ดีทีเดียว เขาจึงมีฐานอัน
 สมควรที่จะเป็นคนกลางระหว่างผู้จ้างและผู้รับเหมาได้ และ
 จะต้องควบคุมมิให้ผู้รับเหมาเอาเปรียบผู้จ้าง หรือผู้จ้างเอา
 เปรียบผู้รับเหมาด้วยเหมือนกัน เขาจะต้องพยายามให้การ
 งานดำเนินไปตามข้อความในสัญญาและรายการ ที่สุดที่จะทำได้
 ถึงแม้ว่าสถาปนิกจะได้ค่าธรรมเนียมจากผู้จ้างและมีหน้าที่รักษา
 ผลประโยชน์ของผู้จ้างโดยเฉพาะก็จริงอยู่ แต่หน้าที่ของ
 สถาปนิกนั้นไม่หมายถึงการรับจ้างผู้ใด เป็นใจสนับสนุนในการ
 จ้างผู้อื่นด้วยเลย ดังนั้นสถาปนิกจึงต้องรักษาสถานของเรา
 เป็นคนกลางในระหว่างเวลาที่ควบคุมการงานอยู่นั้น ด้วย
 ความแน่วแน่และเที่ยงธรรมที่สุดที่จะทำได้ โดยวิธีการที่เขา
 กระทำนั้น เป็นการงานของผู้จ้างทั้งสิ้น เขาจึงคิดค่าธรรมเนียม
 จากผู้จ้าง และไม่ใช้ผู้รับเหมา ซึ่งเป็นผู้ที่รับผล
 ประโยชน์จากผู้จ้าง เช่นเดียวกับตัวของเขาเอง ถ้าเขาคิดค่า

ธรรมเนียมส่วนของเขาจากผู้รับเหมา ทั้งที่ผู้จ้างบางรายมี
ประสงค์ และเห็นว่าควรจะเป็นเช่นนั้นแล้ว นอกจากที่
ผู้จ้างจะทราบไม่ได้เลยว่า เขาได้คิดเอาค่าธรรมเนียมเท่าไร
แล้ว เขาก็ต้องกลายเป็นลูกจ้างของผู้รับเหมาไป หรือมิฉะนั้น
ก็ต้องกลายเป็นผู้รับเหมาไปเสียเอง นอกจากนั้นถ้าเขาไปแบ่ง
กำไรกันกับผู้รับเหมาแล้ว เขาจะขาดฐานเป็นบัณฑิต (คือ
ผู้ที่ประกอบอาชีพทางให้ความรู้โดยอาการแนะนำ และรักษา
ผลประโยชน์ของลูกความ เช่น เนติบัณฑิตหรือแพทย์)
และกลายเป็นช่างหักถรณ์นายหน้าหากำไร อย่างผู้รับเหมา
ย่อยอื่น ๆ ไป สมาคมสถาปนิกสยามจะยอมให้กระทำเช่นนั้น
ไม่ได้ สถาปนิกเขาไม่รับจ้าง แต่เขารับค่าธรรมเนียม เช่น
เดียวกันกับเนติบัณฑิตและแพทย์ จึงสมควร จะได้รับความไว้วางใจจากมหาชนทั้งหลาย ไม่น้อยไปกว่าสมาชิกแห่งคณะ
อาชีพทั้งสองนั้น ที่จริง ถ้าในภาษาสามัญเราเรียกสถาปนิก
กันเสียใหม่ว่า “หมอตึก” เช่นเดียวกับ “หมอยา” และ
“หมอความ” บางทีก็อาจได้รับความไว้วางใจมากขึ้นกว่า
เดิมนั่นละกระมัง

ความจริงนั้น สมาคมสถาปนิกสยามทราบดีแล้วว่า
ความไว้วางใจย่อมมีได้ก็แก่ผู้รัก ชื่อเสียง และ ประ กอบ การ
งานด้วยความเคร่งครัดเคารพต่อมารยาทของสมาคม และ

ประกอบประโยชน์แก่สาธารณชน โดยปราศจากความหมาย
เอาเปรียบและเห็นแก่ทางได้ของตนเองฝ่ายเดียว ถ้าสถาปนิก
ทุกคนยกการเป็นประโยชน์แก่เจ้าของงาน ขึ้นเป็นสำคัญกว่า
ทางได้ของตนเองแล้ว ความไว้วางใจของสาธารณชนก็คง
ไม่ไกลไปไหนกัหนา ดังนั้นความเจริญของคณะอาชีพก็อยู่ที่
ความประพฤติของสมาชิกแห่งคณะอาชีพนั่นเอง

เมื่อมหาชนเลิกการประพฤติตัวเป็นนกงเป็นหนู เลิก
การขูดขูดทำร้ายอยู่กันเอง และก้าวขึ้นมาถึงระดับแห่งอารยชน
ที่ทันสมัยกันแล้ว ก็ควรมอบหน้าที่ก่อสร้างบ้านเรือนโรงงาน
ให้สถาปนิกผู้ชำนาญในทางวิศวกรรมและเทคนิค แห่ง การ ก่อ
สร้าง การงานจึงจะได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย จากราคาเงิน
ที่ต้องเสียสละไป ดีกว่าการงานที่กระทำโดยผู้ที่สักแต่ทำได้
เท่านั้น

จงไว้วางใจในสถาปนิก เพราะโดยสถาปนิกเท่านั้น ท่าน
จึงจะสามารถมีบ้านที่บริบูรณ์ทั้งเทคนิคและศิลปะที่สะดวก ที่
ถาวร ที่ราคาพอสมควร ที่มีอนามัย ที่หมดจดงดงาม ที่จะ
ให้ความผาสุกสำราญใจแก่ท่านได้ และที่จะยืนราคาอยู่ได้นานที่สุด.

สถาปัตยกรรมนั้นเราเข้าใจกันอย่างไร

วันหนึ่ง ผู้เขียนได้โอกาสเฝ้าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ฉวยโอกาสนั้น กราบบังคมทูลถามถึงคำแปลคำภาษาฝรั่งเศสว่า Architecture เป็นภาษาไทยและโดยพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นเกล้า ฯ จึงได้รับพระราชทานพระราชหัตถเลขาเฉพาะจากพระราชหัตถ์ที่เดียว ดังปรากฏในสำเนารูปถ่าย ที่ได้พิมพ์ขึ้นไว้พร้อมกันกับข้อความเหล่านี้ ในขณะนั้นท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เฝ้าฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่ที่นั่นด้วย ผู้เขียนจำได้ว่าได้ส่งพระราชหัตถเลขาขึ้นนั้นให้ท่านดู และบางทีเนื่องจากเอกสารฉบับนั้นก็เป็นที่ “ปทานุกรม” จึงได้พิมพ์คำว่า “สถาปัตยกรรม” และ “สถาปนิก” ขึ้นไว้ ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า คำเหล่านี้พ้องกันกับพระราชหัตถเลขาที่ว่า สถาปัตยกรรม และ สถาปนิกที่ล้นเกล้า ฯ ได้ทรงแปล Architecture ว่า “สถาปัตยกรรม” ซึ่งเป็นคำที่ตรงกันกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Building” ด้วยเหมือนกันเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะพจนานุกรมอังกฤษบางฉบับ เทียบ

ความหมายของคำว่า “Architecture” ว่าหมายถึง “The Art and Science of Building” อันแปลเป็นภาษาไทยว่า “สถาปัตยกรรม” หมายถึง “ศิลปและวิทยาแห่งการก่อสร้าง” ดังนี้และเท่านี้เช่นนั้นแล้ว ความสำคัญอยู่ที่ “การก่อสร้าง” แต่สำหรับช่างศิลป์โดยมาก และในความเห็นของผู้เขียนแล้ว คำว่า “Architecture” ก็นั้นความมากกว่านั้น และควรจะหมายถึง “ศิลปและวิทยาการแห่งการก่อสร้างที่เฉลียวฉลาด และประกอบทำขึ้นด้วยศิลปลักษณะ”

ความสำคัญอยู่ที่วิธีประกอบทำขึ้น คือ การปรับปรุงผัง, และศิลปลักษณะ

การที่บ้านเมืองทั้ง ๆ ประเทศ รกรุงรังเกะกะไปด้วย “อาคาร” อันเป็นสิ่งที่น่าละอายขายหน้าแก่ชนชาติอื่นเขา เป็นนักหนา ไร่นาป่าละเมาะที่พินาศไป เพราะการกระทำอย่างไร้ความสอดคล้องไหวพริบ คืดลวงหน้าอันสมควร ตึก เรือน โรง ร้าน ถนนหนทางและการไปมา ที่ประกอบทำการขึ้น โดยไม่มีผังหรือแผนการจรรยาอย่างใดเลย, และ “อาคาร” และ ตึกเจ้ากรรมเหล่านั้นบางแห่ง ก็ช่างแน่นหนาแข็งแรงทนทานเสียนี้กระไร เพราะเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยความรู้เทคนิค พอสมควร โดยวิศวกร, ผู้รับเหมา ข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนแทบทุกชั้นแทบทุกตำแหน่งต่างคนต่างก็เป็นผู้ชำนาญกันไปหมด

ในประเทศนี้ ในสมัยเก่า ข้าราชการบางคน เมื่อมีตำแหน่งบริหารสูงพอสมควรแล้ว เมื่อได้เจ้าเก่าแก่เงินเต็งเข้า สมรู้ร่วมคิดเป็นพรรคพวกด้วยแล้ว ก็พร้อมที่สนับสนุนตนเอง ขึ้นเป็นผู้ชำนาญใน “ศิลปะและวิทยาแห่งการก่อสร้าง” ได้ และบางครั้งถึงกับกล้าเปลี่ยนแปลงของสถาปนิกและวิศวกรเข้า ด้วยซ้ำ ถ้าการงานที่เกี่ยวข้องกับการผังเมืองด้วยแล้ว เจ้าหน้าที่เหล่านั้นก็ยิ่งแน่ใจในตัวเองมากขึ้น เพราะเชื่อว่าตัวเองเท่านั้น เป็น “เจ้าของทอง” จึงควรมีเสียงมากกว่าผู้อื่นหมด ตามที่ได้เคยเป็นมาแล้ว, ข้าราชการเหล่านั้นมีอำนาจในการก่อสร้าง คือ การจำหน่ายเงินสาธารณสมบัติก้อนใหญ่ที่สุดก้อนหนึ่ง โดยความไว้วางใจแห่งท่านผู้ใหญ่น้อย, ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยวิจิตรศาสตร์ (Aesthetic) อันเข้าใจกันว่า เกี่ยวด้วย เซวณสำมัญ (Common Sense) ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอย่างที่สุด บ้านเมืองของเราจึงได้กลายเป็นรูปการ์ตูนตลกกับโรงโปเกมมกันไป ว่าทั่ว ๆ กันไปแล้ว ภูมิประเทศที่เป็นเช่นว่านี้ เป็นทำเลสถาปัตยกรรมที่ล้มละลายไปเสียแล้ว ว่าเฉพาะอาคารและการก่อสร้างแล้ว วัตถุเหล่านี้ไม่ใช่ “สถาปัตยกรรม” เลย, เพราะในทางสถาปัตยกรรมแล้ว คุณภาพทางเทคนิค

เท่านั้นยังไม่พอ, คือ สถาปัตยกรรมนั้น ไม่หมายถึงการก่อสร้างที่ทนทานแข็งแรงเท่านั้น เพราะยังขาด “ศิลปะลักษณะ” อันเป็นส่วนที่ สถาปัตยกรรม ทำให้การอาคารและการโยธามีคุณค่าเพิ่มขึ้นอีก คือจะต้องมี “ความบลัง” “ความศักดิ์สิทธิ์” หรือคำใดก็ไม่ทราบละที่ช่างศิลป์เขาเข้าใจกัน ซึ่งลักษณะที่สามารถจะทำให้ของสามัญกลายเป็น “ศิลปวัตถุ” ได้, ที่เบอร์นาตซอร์เรียกว่า “Life force” ที่ฝรั่งเศสเขาเรียกกันว่า “Elan Vital” หรือ “Etincelie devine” เข้าประกอบอยู่ด้วยจึงจะเรียกได้ว่า “สถาปัตยกรรมวัตถุ”

ดังนั้น สถาปัตยกรรมจึงเป็นงานของช่างศิลป์แท้ ๆ และการฝึกสอนนักเรียนสถาปนิกรวมกันไปกับหมื่นนักเรียนวิศวกรรมนั้น จะหวังให้ได้สถาปนิกที่จริง ๆ เห็นจะไม่เป็นผล, เท่าที่จะได้ก็เพียงวิศวกรโยธาที่รู้จักมูลวัตถุสถาปัตยกรรมบ้างเท่านั้นเอง.

การฝึกนักเรียนสถาปนิกนั้น ควรจะประกอบด้วยการอบรมฝึกสอนที่ระคนปนกันไป กับนักเรียนช่างศิลปหัตถกรรมประเภทอื่นๆ เพราะสถาปนิกที่ดีแล้ว จะต้องมียุปัญญาเป็นช่างปั้นสลักและวิศวกรปนกันตามส่วนที่สมควรกัน ถ้าเราสอบ

ดูในตำนานแล้ว จะเห็นได้ว่าอาชีพของเรานี้ชอบกลมาก เรา
จะถือเอาความสามารถในการสอบไล่ หรือวิชาที่เราเรียนกัน
ตามโรงเรียนเป็นสำคัญก็ได้ เพราะเราทราบกันอยู่ทุกคน
แล้ว ว่าผู้ที่ได้เคยแสดงความสามารถทาง “อาคาเดมิก”
ในเวลาที่เรียนอยู่ด้วยกันกับพวกเรา แม้แต่พวกที่ ได้รับรางวัล
และทุนศึกษา ได้ไปอยู่กรุงโรมก็มลายหายสูญไปในความสับสน
เป็นส่วนมาก ไม่เห็นได้ทำการงานสำคัญ ๆ กันเท่าไร

ตรงกันข้าม ความสามารถของสถาปนิกมักจะมาปรากฏ
กันขึ้นภายหลัง เมื่อการเลือกอาชีพได้พ้นเสร็จไปแล้ว เมื่อ
ได้ประกอบทำการงาน เมื่อได้แสดงกะส่วนแห่งนั้นตาให้
ปรากฏแล้วจึงทราบกันแน่ ว่าใครเป็นสถาปนิกที่ดีจริง ๆ หรือ
ไม่ดี ดังนั้นจึงเป็นการลำบากแก่ผู้ที่เลือกอาชีพไม่ใช่เล่น ใน
ตำนานแห่งอาชีพนั้นเมื่อเราสอบดูให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่า ใน
จำพวกช่างศิลป์ที่เป็นยอดเยี่ยมของอาชีพเหล่านั้น ช่างศิลป์
ที่กลายมาเป็นสถาปนิกจากอาชีพอื่น ก็เคยมีมาแล้วเป็นอัน
มาก เช่น จากนักวิทยาศาสตร์ เราได้คริสโทเฟอร์วเรน
จากนั้นบันฉลักเราได้มิเกลันเจโลและบรูเนลเลซซีคิแพโรลท์
ผู้คิดแบบวัง ลูว์ เป็นแพทย์ แวนบอเรอเป็นนักประพันธ์

เรื่องละคอน และในสมัยปัจจุบันนี้เอง เลอคอบูสซิเออร์ (นามจริง ชาลส์ จานะเรท์) เคยเป็นช่างศิลป์จากภาพและจิตรกรรมไม่เคย มีปริญญาหรือ ประกาศนียบัตร ทางสถาปัตยกรรมสักฉบับเดียว ยังกลายเป็นสถาปนิก ผู้นำตัวเอก ทางสถาปัตย์การสมัยใหม่ มีผู้เอาอย่างทำนองกันทั่วทั้งสากล

วิศวกร ไม่ปรากฏว่าเคยกลายเป็นผู้วิเศษทางสถาปัตย์การกับเขาเลย

ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า วิศวกรโยธาและเทคนิคทางวิชาก่อสร้างนั้น สำหรับสถาปัตยกรรมแล้ว ไม่สู้จะสำคัญนัก กลับตรงกันข้าม และสถาปนิกที่มักเป็นห่วงทางเทคนิคมากนัก ก็กลับจะไม่เปรื่องปราดทางศิลป ลักษณะแห่งอาชีพเสียด้วยซ้ำ เพราะสถาปนิกมีหน้าที่ทำการก่อสร้างด้วยอาการ “นฤมิต” คิดให้กำเนิดแก่การงานให้สดชื่น “เป็นทำนองใหม่” ฝ่ายวิศวกรมีหน้าที่หา วิธี กระทำ การงานที่มุ่งเฉพาะในส่วน ที่เป็นประโยชน์ และประหยัดคือหมายถึง “วิทยาศาสตร์มากกว่าศิลปศาสตร์” ฝ่ายสถาปนิกนั้นหมายถึง “ศิลปศาสตร์มากกว่าวิทยาศาสตร์” และแท้ที่จริงการงานของสถาปนิก และวิศวกรโยธา ก็คล้ายกันมาก มหาชนส่วนมากจึงไม่สู้จะเข้าใจ

แต่การเป็นประโยชน์และการประหยัดทางวิชาการเท่านั้น
 ย่อมเป็นจุดหมายอันจำกัด ซึ่งมหาชนผู้ที่มีความอบรมเพียง
 ชั้นสามัญ พอจะเล็งเห็นความจำเป็นได้ แต่เมื่อพฤติกรรม
 และการศึกษาแห่งประเทศไคร่งเรื้องขึ้น มหาชนรู้จักเลือก
 พื้นสิ่งที่ดีจากสิ่งเลวได้ดีขึ้น การแข่งขันในการประติษฐ์และ
 พาณิชยกรรมมากขึ้น สาธารณนิยมเขยิบขึ้นมาถึงขีดแห่งอารย
 ภาพชั้นสูงแล้ว การเป็นประโยชน์และการประหยัดเท่านั้น
 ย่อมไม่เพียงพอแก่ความปรารถนา จึงต้องแสวงหาสิ่งอื่นที่
 เกี่ยวกับความคิดและท่วงจิตยิ่งกว่านั้นอีก อันประกอบขึ้น
 ด้วยจิตศาสตร์และความงามตามลักษณะของอารยชนผู้มีความ
 คิดและความรู้สึกและความปรารถนาแสดงน้ำใจสูงขึ้น เป็น
 ลำดับกันขึ้นไปทุกที สถาปัตยกรรมมีหน้าที่สนองผลให้แก่มหา
 ชนผู้มีอารยภาพแล้ว ที่ปรารถนาสิ่งของและการงาน อัน
 ประกอบด้วย วิจิตรศาสตร์ และความ งาม มากกว่าความเป็น
 ประโยชน์และการประหยัดเท่านั้น

✕ ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บริหารการศึกษา และ
 สถาปนิกทุกคนควรจะปรับความเข้าใจเสียให้ดี คือ สถาปนิก

จะต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ในสรรพวิชา และพฤติกรรมที่บริบูรณ์ และทันสมัยที่สุด มิฉะนั้นการทำงานที่ทำก็ตามอาชีพอื่น ๆ เขาไม่ทัน ค้วยเหตุนี้ การศึกษาที่บริบูรณ์ที่สุดจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับอาชีพของเรา เพราะสถานปณิกจะต้องแทรกแซงเข้าไปช่วยในการทำงานทุก ๆ อาชีพ ทุก ๆ อาชีพจะต้องมีสถานที่สำหรับประกอบทำการงาน สถานที่สำหรับเก็บของดิบและสินค้าที่ทำขึ้นแล้ว สถานที่ประกอบทำการงานและที่สำหรับคนงานพักอาศัยและอยู่กิน มีผังอันปรับปรุงขึ้นไว้ด้วยความชำนาญให้ได้ผลทางความสามารถและประหยัดและสะดวกที่สุด และสถานปณิกผู้ใดขาดการศึกษาที่บริบูรณ์จริง ๆ แล้ว ถึงแม้ว่าจะมีความสามารถทางวิชาเทคนิค และรู้จักเครื่องใช้ในการก่อสร้างตึกสักเพียงใด ก็ไม่ประกอบประโยชน์และหน้าที่ของสถานปณิกได้จริง ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยความรู้รอบตัว รู้จักกาลเทศะ สมบัติผู้ดี และความสุจริตและเที่ยงธรรม เป็นความจำเป็นสำหรับสถานปณิก ไม่น้อยกว่าวิชาเทคนิคและศิลปวิชาการ

ส่วนมากของการศึกษาของสถานปณิก เกี่ยวด้วยวิจิตรศิลปอันมีหน้าที่ทำให้วัตถุสามัญมีทรวดทรง ที่กลมกลืน เหมาะ

เจาะกันกับหน้าที่และภาระงาน ด้วยเหตุนี้แม้แต่ความรู้ในวิชา
 การก่อสร้างทางเทคนิคจะสำคัญอยู่ เราก็ต้องนับว่าเป็นโท
 ความรู้ในทางโบราณคดีและตำนานศิลป ทั้งในมูลวัตถุ
 สถาปัตยกรรมต่างๆ หรือสถาปัตยกรรมวิธีการและทางจิตวิทยาาสตร์
 คือทำนองแห่งสมัยต่าง ๆ ก็อยู่ระดับเดียวกันกับวิชาขีดเขียน
 วิชาเลข เยอออเมตรี เมคานิค และสแตติก ฯลฯ ที่เป็นโท
 หนึ่ง ส่วนวิชาผูกแบบนั้นสำคัญมากกว่า และที่สำคัญที่สุด
 นั้น คือ “**ความสามารถคิดเห็นเป็นรูป**” ที่ทำให้ช่าง
 สามารถเข้าไปอยู่ในดวงจิตของผู้อื่น ของงาน ของธุรการ
 ที่ต้องทำนั้นได้ ให้สามารถตัดสินใจได้เฉียบขาดและถูกต้องโดย
 ฉับพลัน ว่าจะต้องการอะไรกันแน่ แล้วจะอย่างไรจึงจะ
 แก้ปัญหานั้นสำเร็จได้อย่างสะดวกเหมาะสมจะประหยัดและหมด
 จงดงามที่สุด การที่สามารถแย่งงานออก แล้วปรับปรุงให้
 เข้ารูปอันมีลำดับถูกต้องก็เช่นว่านี้ ไม่มีผู้ใดที่จะสอนให้กันได้
 เราต้องอาศัยความชำนาญในการประลองคิด และความรอบรู้
 ในการกระทำที่มีลักษณะ เป็นการประกอบกิจด้วยวิจิตรศาสตร์
 (Aesthetic Synthesis) ซึ่งเราจะต้องประลองหัดไว้ให้อยู่ใน
 นิสัยของการกระทำงานการของเราทีเดียว

อย่างไรก็ดี สำหรับสถาปนิกแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ความสามารถคิดเห็นเป็นรูป และความสามารถตัดสินใจให้ถูกต้องโดยฉับพลันนั้น เป็นคุณภาพที่สำคัญที่สุด

ในการออกแบบต่าง ๆ ปัญหาที่สถาปนิกทุกคนคุ้นเคยจริง ๆ ก็มีอยู่ปัญหาเดียวเท่านั้น คือเรื่อง “**เคสสถานบ้านเรือน**” ชนิดที่เราได้เคยอาศัยอยู่กินกันมาแต่เล็กจนโต ปัญหาอื่น ๆ เราต้องเทียบค้นหา ความรู้ที่เกี่ยวข้องด้วย ปัญหาอื่นกันเสียก่อน แล้วจึงจะทำนายหรือคิดแก้ปัญหา ด้วยความคิดเห็นเป็นรูปจากดวงจิตของเราได้ การฝึกสอนสถาปนิกที่กระทำกันอยู่ในมหาประเทศนั้นมีส่วนบกพร่องอยู่สองอย่าง คือ ๑. การตั้งปัญหามาให้นักเรียนเสียเสร็จทีเดียว ซึ่งในชีวิตเราแล้วสถาปนิกจะต้องตั้งปัญหากันเอง ๒. การบังคับให้นักเรียนยึดถือเอาแบบร่างไว้เป็นหลักสำคัญและแบบหมดจดที่จะเสนอขึ้นก็ต้องตรงกับร่างเก่าเดิม ความประสงค์ที่นำบัญญัติอันเป็นหลักแห่งการฝึกสอนนี้ อยู่ที่ความมุ่งจะมัด ความตัดสินใจขั้นต้นให้เฉียบขาดและแน่วแน่ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและสมควรแล้ว แต่ส่วนมากของนักเรียนที่ต้องกระทำเช่นนั้น

หาได้ มีโอกาส สอบ ค้นหา ความรู้ ใน เรื่อง ที่ เกี่ยว ด้วย ปัญหา
แบบร่างจึงมักจะกลายเป็นแบบเตากันไป เมื่อนักเรียนที่
ประกอบการทำงานเช่นนั้นจนเคยตัวเสียแล้วออกมาหากิน จึง
มักจะใช้ อาการเตาในการ ประกอบแบบ ไม่เกี่ยว ค้นหาความรู้
การทำงานจึงไม่ได้ลักษณะความรอบรู้อันสมควร สถาปนิกที่ดี
จริงแล้วต้องไม่เตา ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ในธุรกิจและสรรพวิชา
ต่าง ๆ ด้วย ความรู้จริง เคยได้เห็นได้อ่าน ได้ยิน ได้ฟัง
มามากมาย และความรู้เหล่านั้นเองให้กำเนิดได้ซึ่ง “ภาวนามัย
ปัญญา” (Inspiration) อันนำมาซึ่ง “การคิดเห็นเป็นรูป”
และประกอบทำ และผูกขึ้นเป็นแบบได้ฉบับพลัน ด้วย “มโน
ภวังคธาตุ” (Subconscious) อันเป็นผลมาจากความคุ้นเคย
แห่งการประลองทำจนซ้ำซอ

การประกอบทำอันบังเกิดจากดวงจิตและความชำนาญ
เช่นนี้ เป็นลักษณะที่ทำให้บังเกิดความคิดได้แปลก ๆ เพื่อนำ
และเสนอสนองกันกับวิศวกรและงานอื่น ๆ ซึ่งเป็นการงาน
ที่เคร่งครัดมัดติดอยู่กับมูลเหตุและตัวเลข (Fact and Figures)
อันจะโลดโผนไปมากนักไม่ได้

ทั้งนี้ เราไม่หมายจะแสดงว่า อาชีพของเราดี ประเสริฐ
 ไปกว่าอาชีพอื่น ๆ มากนัก แต่เราถือว่าอาชีพของเราดีเป็น
 อาชีพที่ให้กำเนิดแก่อารยการได้ดีกว่าอาชีพอื่น ๆ และไม่
 ใช่ว่าแต่เพียงในส่วนที่เกี่ยว ด้วยการ ผักหน้ำ การโยธาให้หมดจด
 เท่านั้น

เฉพาะวิศวการโยธา อันเป็นธรรการที่ใกล้กันกับอาชีพ
 ของเราเป็นที่สุด และมีผู้ที่เข้าใจลักษณะที่อาชีพทั้งสองนี้
 ผิดกันอย่างไร น้อยนักในประเทศนี้ เราประสงค์จะบ่งให้ชัด
 ว่า อาชีพทั้งสองนี้สนองกัน และถ้าผู้บริหารธรรการอันเกี่ยว
 ด้วยอาชีพทั้งสองนี้เลือกใช้ในทางที่ผิด ให้เกิดการแข่งแย่งกัน
 ขึ้นได้แล้วก็จะขาดสาธารณประโยชน์อย่างน่าเสียดาย สถาปนิก
 นั้นควรใช้เป็นผู้คิด ผู้ฟัง ผู้ให้กำเนิดแก่การการก้าวน้ำ
 และดำเนินงานในส่วนใหญ่ ที่เกี่ยว ด้วยการ ไร่ลำดัด ปรับปรุง
 วิศวเป็นผู้หาวิธีทำควบคุมการงาน และตัดทอนให้ได้ความ
 สามารถและประหยัด โดยค้นหาลงไปจนถึงส่วนน้อยแห่งการ
 ประกอบทำ เมื่อได้แบ่งหน้าที่กันไว้ได้เช่นนี้แล้ว งานของ
 เราจะแพ้ใครไม่ได้เลย เพราะเป็นการที่รวมหน่วยอันประกอบ

ด้วยความคิดในดวงจิต (Spirit) ซึ่งเป็นงานในส่วนของการสถาปนิก ความคิดทำด้วยวัตถุอันสมควรกับการงาน (Material) ซึ่งเป็นงานในส่วนของการวิศวกร และการประกอบทำด้วยความชำนาญ (Skill) อันเป็นการกระทำในส่วนรวมเช่นนี้แล้วงานนั้นจึงจะเรียกได้ว่า “ศิลปวัตถุ” แท้ ๆ

ในส่วนที่เป็นความปรารถนาอันใจคณะอาชีพเราอยู่นักในขณะนี้ ก็คือเราปรารถนาจะใคร่ให้ท่านผู้ที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งบริหารการบ้านเมืองจงได้โปรดใคร่ครวญ และฟังคำร้องขอของเรา เพื่อให้เข้าใจหน้าที่ของสถาปนิก ผู้ให้กำเนิดแก่อารยภาพให้ดีขึ้น จะได้ใช้อาชีพของเราเป็นเครื่องมือในกิจธุระของประเทศต่าง ๆ ในการประกอบทำและในการประหยัดด้วยวิจิตรศาสตร์ให้ถูกต้อง หน้าที่ของเราหาใช่แต่เพียงเขียนแบบหรือ ๆ หรือ ๆ มาดูกันเล่นเท่านั้น อันเป็นหน้าที่ของช่างหัตถการผู้เขียนแบบระดับเขาต่างหาก หน้าที่ของเราเกี่ยวกับการปรับปรุงผังและโครงการบ้านเมือง อันเกี่ยวกับโอกาสชีพของประเทศ

เราจึงขอเรียกร้องให้รัฐบาล สนใจในการฝึกสอนใช้ขยายอาชีพของเราให้มากขึ้น จะได้เป็นปัจจัยเร่งให้ อารยภาพของประเทศเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นเสมอไป

ฝ่ายสถาปนิกทั้งหลายก็ควรพยายามฝึกตนขึ้นมาให้
สมควรกันกับความรับผิดชอบ และหน้าที่แห่งองค์การของเรา
อย่าละเลยเสียซึ่งการก้าวหน้าหาความรู้ อย่ามัวไปมุ่งทำแต่
หน้าที่ผู้เขียนลอกแบบเท่านั้น ซึ่งแม้แต่จำเป็นและสนุกสนาน
สักเพียงใดก็เป็นแต่วิธีแสดงความคิด จงอย่าลืมว่าการประกอบ
ความคิดเห็นเป็นรูปในดวงจิตแล้วประกอบทำขึ้นเป็นศิลปวัตถุ
ต่างหาก เป็นจุดหมายสำคัญของอาชีพของเราจริง ๆ

แต่ถ้าจะว่าทางคณะอาชีพ และแม้แต่เฉพาะตัวสถาป-
นิกรทุกคนแล้ว ความสุจริตและเที่ยงธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่
สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใดหมด จงระลึกเสมอว่าคณะเราดำรงอยู่เพื่อ
สาธารณประโยชน์เพื่อชาติ และเพื่อศิลปของเรา และไม่ใช้
เพื่อเอาเปรียบและยกยอกเขากิน.

สถาปัตยกรรมศึกษา

เมื่อได้กล่าวแล้ว ถึงหน้าที่ของสถาปนิก ว่าเป็นผู้นฤมิต และแนะนำมหาชน องค์การ และธุรการทั้งหลาย, ว่าทั่ว ๆ ไปในทางวิจิตรศาสตร์ และวิจิตรศิลป์, ว่าโดยเฉพาะ ในทางศิลป์ และวิทยาแห่งการก่อสร้างที่เฉลียวฉลาด และประกอบขึ้นด้วยศิลปลักษณะ, การงานอันประกอบขึ้นด้วยศิลปลักษณะทั้งที่ว่านี้ เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับมหาชนในประเทศที่มีอารยภาพอันสมบูรณ์แท้. เมื่อประเทศเราหมายบำรุงกิจการทั้งหลายให้เจริญ และบริบูรณ์ด้วยอารยภาพอันทันสมัยแล้ว การส่งเสริมสถาปัตยกรรม โดยสถาปัตยศึกษา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นใช้แต่เฉพาะในวงการของสถาปนิกเท่านั้น, การอบรมในศิลปและวิทยาการนี้ จำจะต้องเลยไปจนถึงมหาชนทั่วไป จนสามารถเข้าใจศิลปลักษณะ และจุดหมายของสถาปัตยกรรม ที่ห้อมล้อมเราอยู่เป็นนิจเสียบ้าง อารยภาพของประเทศเรา จึงจะนับได้ว่าประกอบด้วยพฤติกรรม และโภควิธีอันดีเยี่ยม.

จิตรกรรมและวิชาช่างปั้นสลักนั้น อาจนับได้ว่าเป็นวิธีสำแดงลักษณะของอารยภาพให้เห็นได้ชัดเจนก็จริงอยู่ แต่

สถาปัตยกรรม ก็ยังเป็นทางที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนดีกว่าศิลป
 วิชาทั้ง ๒ ประเภทนั้นอีก แม้แต่วรรณคดีและตำนานที่เขียน
 ขึ้นในยุคต่าง ๆ ก็ยังไม่สามารถฉายลักษณะของการอยู่กินใน
 ยุคนั้น กลับมาให้เราทราบได้ชัดเจนไปกว่าลักษณะที่เราจะ
 สามารถอ่านได้จาก สถาปัตยกรรมวัตถุ ที่คนในยุคนั้นได้สร้างขึ้น
 ไว้ ดังนั้น การพิจารณาพิจารณาสำรวจตรวจค้นจากสถาปัตยกรรม
 ในทางอารยคดีและโบราณคดี ย่อมเป็นวิชาที่พึงขยายให้เป็น
 ประโยชน์ได้อีกมาก.

ตำนานของสถาปัตยกรรม

ตั้งแต่ยุคแห่งอารยภาพ “สมัยก่อนตำนาน” ตลอดมา
 สถาปัตยกรรมและวิศวกรรมนั้น เป็นธุระการที่รวมกันอยู่ใน
 “การก่อสร้าง” เช่นเดียวกันกับวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์
 ได้เคยรวมกันอยู่ในปรัชญาศาสตร์ในปฐมสมัย ครั้นมาเมื่อ
 ราว ๑๕๐ ปี ที่ล่วงแล้วมานี้เอง วิศวกรรมดังที่เราเข้าใจกัน
 ในสมัยนี้จึงกำเนิดขึ้น, เนื่องด้วยการใช้วิธีคำนวณทางวิทยา
 ศาสตร์เฉียบขาดขึ้น และเนื่องด้วยการแบ่งหน้าที่ของคณงาน

อันเป็นวิธีของสมัยอุตสาหกรรม, แต่ก่อนสมัยที่ว่่านี้แล้ว ช่างก่อสร้างทั้งหลายจะเรียกว่า สถาปนิกหรือวิศวกรก็ตาม ได้เคยปฏิบัติการทำงานกันมาด้วยอาการกะงานโดยความชำนาญ และความคุ้นเคยคาดคะเนอย่างช่างศิลป์ด้วยกันทั้งนั้น.

ดังนั้น การงาน เช่น เพนียดหินที่สโตนเฮนจ์ก็ดี, อุโมงค์ใต้น้ำยูเฟรทีซก็ดี, พีรามิดที่ประเทศอียิปต์ก็ดี, กำแพงและคลองใหญ่ที่เมืองจีนก็ดี, อุทยานน้อยที่บาบิโลนก็ดี, ตลอดจนตึกปาเทนอนที่เอเธนส์ก็ดี, เหล่านี้ เราจะเรียกว่าสถาปัตยกรรมหรือวิศวกรรมก็ได้ทั้ง ๒ ประเภทงาน เพราะในสมัยนั้นสถาปนิกยังทำหน้าที่ของวิศวกรอยู่ คือ ผู้ควบคุมกะการขุดหิน ตั้งหิน และควบคุมคนงานต่าง ๆ และที่จริงในสมัยนั้นช่างปั้นสลักเคยเป็นผู้กระทำการงาน ที่ในสมัยนี้มักจะตกเป็นหน้าที่ของสถาปนิก คือ ผู้ควบคุมการประดับและแต่งอาคาร และที่เคยมีหน้าที่อยู่กับการก่อสร้างแท้ ๆ เช่นการสลักลวดลายเครื่องประดับที่พระนครวัดเป็นต้น, สมัยนี้กลับกลายเป็นช่างปั้นตุ๊กตา ที่เขาไปเที่ยวซุกไว้ตามพิพิธภัณฑ์สถานกันไป ด้วยเหตุผลหลายประการอันไม่จำเป็นจะไม่นำมากล่าวในที่นี้.

สถาปนิกในสมัยต้น ๆ ก็คือ คนงานหรือช่างหัตถกรรม ที่มีฝีมือ ความรู้ความชำนาญในธรรการ และมีอุปนิสัยเป็นหัวหน้า สามารถแนะนำและควบคุมคนงานให้ทำงานเป็นหน่วย อันหนึ่งอันเดียวกันได้ การออกแบบในสมัยนั้น ก็มีแต่ขนาด เป็นเค้าเป็นทรงไว้เท่านั้น แบบละเอียดการแต่งและการ ประดับส่วนน้อย เป็นหน้าที่ของช่างหัตถกรรมผู้กระทำเป็น พิณ นายงานควบคุมแต่ในส่วนใหญ่ของงานเท่านั้น

การงานเป็นเช่นนี้ตลอดมา ทั้งในทวีปยุโรปและทาง แถบประเทศเรา

การฝึกหัดหัวงานหรือสถาปนิก จึงรวมอยู่ในการ ฝึกช่างหัตถกรรมนั่นเอง คือ ในโรงงานและที่ ๆ เขาทำการ ก่อสร้างกัน จนถึงสมัยเรเนอซองส์

ในยุโรปสมัยเรเนอซองส์นั้น เกิดมีอาจารย์ฝีมือดี ๆ ขึ้น รุนราวคราวเดียวหลายคน พวกลูกศิษย์ก็กรูกันไปสมัครขอทำ การงาน เพื่อหาความรู้กันมากมาย เพราะสมัยนั้นช่างศิลป- หัตถกรรมเป็นอาชีพที่นิยมกันนักหนา จนอาจารย์พวกนั้น กลายจากอาจารย์คนงาน ไปเป็นอาจารย์ชั้นสูงกัน จึงเกิดมี สำนักงานสถาปัตยกรรมกันขึ้น การออกแบบจึงแยกออกไป

จากโรงงานและที่ ๆ ทำการก่อสร้าง ไปเป็นสำนักการออกแบบจากแผ่นกระดาษเขียนแบบต่างหาก พราวจากช่างหัตถกรรมเสียทีเดียว

ครั้นเมื่อภาคหลัง ๆ ของคริสต์ศตวรรษที่ล่วงแล้วมาถึงสมัยอุตสาหกรรม การปรับปรุงธุรการทั้งหลายทำให้รูปงานเปลี่ยนไปมาก คือการแบ่งหน้าที่ของคณงานในอาชีพต่าง ๆ ได้แปลงรูปเพิ่มประเภทหน้าที่ขึ้น ให้เหมาะสมกับการขยายวงงานให้โตขึ้นเพื่อให้กะงานดีขึ้น และนับว่าดีขึ้น ช่างหัตถกรรมก็แยกออกไปเป็นสถาปนิก ช่างปั้นสลักและช่างจิตรการ เป็นคณาชีพที่เรียกกันว่าช่างศิลป์แห่งหมู่วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม นั้นเองก็แยกออกเป็นวิศวกรรม ซึ่งแบ่งออกไปอีกต่อหนึ่งเป็น วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมไฟฟ้า ฯลฯ ทั้งที่สถาปัตยกรรมจะได้แบ่งกันออกไปอีก เป็น สถาปัตย การ ศิลปศาสตร์สถาปัตยการวิทยาศาสตร์ และสถาปัตยการอารยศาสตร์ ตามความเห็นของสถาปนิกในหมู่ประเทศยุโรปขณะกลาง

๔๕
น กอ สมัยของผู้ชำนาญ

ความบกพร่องของการสถาปัตยกรรมศึกษา

โดยสำนักผู้ชำนาญ

ในสมัยที่สถาปัตยกรรมศึกษายังรวมอยู่กับการฝึกช่างหัตถกรรมนั้น ลักษณะของสถาปัตยกรรมที่ประกอบทำขึ้นใช้กันก็ไม่ว่าจะมีกี่อย่าง มีเทวสถาน โบสถ์ ปราสาท เรือน บ่อน ประตู่ หอรบ ฯลฯ จึงเกิดเป็นประเพณีตามที่ได้เคยใช้กันมาตามทำเลแห่งธรรมชาติและภูมิลาเนา จนกลายเป็นศิลปลักษณะ อันมีทำนองพฤติกรรมของประเทศไทยไป อาจารย์ในสมัยนั้น ก็แนะนำ ลูกศิษย์ในชนบทธรรมเนียมและประเพณีเหล่านี้ จนเป็นแบบเป็นแผนกันต่อ ๆ มา การเปลี่ยนแปลงจากแบบแผนที่ได้เคยใช้กันจึงมีเวลาช้านานมาก สิ่งใดที่ได้เปลี่ยนไป ก็มักจะเป็นสิ่งที่เห็นผลแล้วว่าดีขึ้นกว่าเก่าจริง ๆ ไม่เปลี่ยนกันเล่นพอให้แปลก ๆ หรือแผลงกันเล่นเท่านั้น ในสมัยเรณเณสน์ อาจารย์สำคัญ ๆ รุ่นใหม่ได้เที่ยวค้นหาตัวอย่างจากสถาปัตยกรรมวัตถุโบราณ มาแสดงเป็นเชิง “หลักวิชา” เพื่อให้เด็กซึ่งดึกดำบรรพ์ไปกวาการงานของ

พวกอาจารย์คนงาน ตามแผนประเพณีที่ได้รับช่วงต่อ ๆ กัน
มา การแข่งแย้งตีกันโดยวิธีย้อนกลับไปหาต้นเหตุนั้น ย่อม
ตัดทางก้าวหน้าตามที่ได้เคยกระทำกันมาแล้วในแผนประเพณี
จึงเป็นเหตุให้ศิลปินไม่เคลื่อนไหวดำเนินไปตามกระแสเป็นสาย
เดียวกันไปได้ เพราะต่างอาจารย์ต่างก็ผันแปรแปลงกันไป
คนละทำจนเกิดมีสถาบันลักษณะพันทางต่าง ๆ นานาขึ้น ลง
ท้าย, ต่างคนต่างก็ตั้งตัวเป็นผู้ชำนาญในสถาบันการเฉพาะ
ประเภท ในทางสร้างวัดบ้าง ในทางสร้างวังบ้าง ในทางสร้าง
อนุสรณ์บ้าง ฯลฯ นักเรียนที่สมัครเข้าไปเรียนในสำนักงาน
ของผู้ชำนาญเหล่านี้ ก็ได้รับแต่ความรู้ในวงแคบ ๆ เฉพาะ
ชนิดที่อาจารย์แห่งสำนักงานนั้นจะให้ได้ ด้วยเหตุนี้สถาบัน
กรรมในประเทศที่เคยฝึกนักเรียนกันมาโดยวิธีสำนักงานตลอด
มาจนราว ๒๕ ปีที่ล่วงมาแล้วนั้นก็ยังมียังมี จึงเรอว่าลำหลังเขา
ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมก่อสร้างที่ได้ก้าวหน้า
ผ่านไปเสียนานแล้ว.

บางประเทศ เช่นฝรั่งเศสเป็นต้น ได้เล็งเห็นความ
บกพร่องของการสถาบันศึกษาโดยวิธีสำนักงานนี้ จึงได้จัด
การให้สอนสถาบันกรรมรวมกันไปกับวิจิตรศิลป์ ในโรงเรียน

ใหญ่ที่ได้ จัดตั้ง ขึ้นเป็น พิเศษ เฉพาะสำหรับวิจิตรศิลป์เท่านั้น เมื่อประมาณ ๒๕๐ ปีที่ได้ล่วงมาแล้ว ในโรงเรียนนี้ นักเรียนสามารถขยายความรู้ได้ทั้งในวิชาเทคนิคและในวิชาศิลปต่าง ๆ เพราะนอกจากอาจารย์พิเศษในวิชาเทคนิคต่าง ๆ ที่เขาได้จัดให้มาสอนแล้ว การสมาคมระหว่างนักเรียนและอาจารย์ในวิชาวิจิตรศิลป์หลายประเภทหลายคณะ หลาย ๆ รายนั่นเอง ก็เป็นโอกาสให้เปิดหู เปิดตานักเรียนให้ได้ยินได้ฟังความเห็นที่แปลก ๆ ได้ดีกว่า ไม่จำกัดความรู้และโอกาสหาวิชาเหมือนศิษย์อยู่ในสำนักของอาจารย์ แม้แต่เป็นผู้ชำนาญ เฉพาะคนเดียวหรือสองคนเท่านั้น โรงเรียนวิจิตรศิลป์ และสถาบันตุ๊กกรรมในยุโรป และอเมริกาโดยมาก ก็ได้ถ่ายแบบไปจากโรงเรียนวิจิตรศิลป์พิเศษของฝรั่งเศสนี้ โดยพยายามอนุโลมตาม การเปลี่ยนแปลง ของ อุตสาหกรรม ก่อสร้างใน ประเทศเหล่านั้น ที่ได้เปลี่ยนรูปตาม ๆ กันมาเหมือนกัน.

ฝ่ายในประเทศเรา การฝึกช่างหัตถกรรมที่ได้เคยกระทำกันมาในที่ ๆ ประกอบทำการงานกันนั้นก็ได้นำกันเรื่อย ๆ มา จนแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อจีนถ่ายเทกันเข้ามาในเมืองไทยมากขึ้น ความนิยมในฝีมือ

และสิ่งข้างจีนในสมัยนั้น ก็คล้ายกันกับความนิยมในสิ่งที่เป็น
แผนผังในสมัยนี้จึงเป็นโอกาสให้หัตถกรรมจีนเข้าแย่งยึดตลาด
ก่อสร้างจากไทยไปจนสิ้น เมื่อความนิยมแผนผังตามติดกัน
เข้ามา ข้างออกแบบแผนผังก็รับเอาช่างหัตถกรรมจีนไปใช้
เพราะช่างหัตถกรรมไทยร่วงโรยกันไปหมดแล้ว ที่มีเหลืออยู่
บ้างเล็กน้อย ก็ไม่แคล่วคล่องว่องไวเหมือนช่างจีน ทำการ
งานได้แต่ช้า ๆ เพราะไม่มีระเบียบการทำงานที่สอดคล้องสนอง
กัน อย่างการช่างที่ทันสมัยแท้ ๆ การออกแบบแผนในสมัย
หลัง ๆ นี้ ก็เคยได้ฝึกกันมาตามทำนองสำนักงาน ในสำนัก
ราชการเป็นพื้น จนมีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น แต่การ
ที่ฝึกช่างเขียนแบบหรือสถาปนิก ที่ต้องพราวจากช่างศิลป
และช่างหัตถกรรมเสียเช่นนั้น จะนับได้หรือว่าการสอนนั้นตรง
กันกับการปฏิบัติงานแห่งอุตสาหกรรมก่อสร้าง ตามที่ใช้กัน
อยู่ในประเทศนี้

เราเห็นได้จากที่ว่ามานี้ ว่าสถาบันศึกษานั้น ไม่ใช่
วิธีการที่เราควรจะทำอย่างประเทศนี้หรือประเทศนั้นเขามาใช้
กันได้ทั้งชุดทั้งหลักสูตร ที่เราจะเก็บเอาส่วนที่ดีของเขาใช้นั้น
ก็สมควรแล้ว แต่จุดสำคัญที่นำการศึกษาในรูปการประเพณี

อยู่ที่วิธีการของ “อุตสาหกรรมก่อสร้าง” ซึ่งการศึกษาชีพที่เกี่ยวข้อง อุตสาหกรรม ประเภทนี้ จำเป็น จะต้อง อนุโลม ตาม
 นั้น เพื่อให้การสอนนั้นเหมาะสมกับวิธีการที่ใช้กันอยู่ หรือ
 จะเปลี่ยนแปลงกันต่อไปภายหน้า.

สถาปัตยกรรมศึกษาและอุตสาหกรรมก่อสร้าง

ถึงแม้ว่าจะปรับสถาปัตยกรรมศึกษาให้บริบูรณ์ทั้งในทางวิชา
 เทคนิคและวิจิตรศิลป์ แต่ถ้าวิชาที่สอนนั้นไม่ตรงกันกับการ
 เป็นอยู่ของอุตสาหกรรมก่อสร้าง และอุตสาหกรรมก่อสร้าง
 นั้นเอง ก็ยังไม่มีระเบียบอันสอดคล้องสนองกันดี ยังแข่งแย้ง
 กันอยู่ ยังขาดช่างหัตถกรรมและคนงานที่ชำนาญ และจำเป็น
 ในวิธีการที่ทันสมัย อิทธิพลของสถาปนิกจะมีได้สักเท่าไร? ถ้า
 ตลาดเครื่องใช้ยังแข่งแย้งกันอยู่ด้วยอาการตึงราคา โดยไม่ถือ
 เอาคุณภาพและประโยชน์ของวัตถุที่ขายเป็นสำคัญ และยังหา
 ได้ปรับวิธีใช้ให้มีมาตรฐานอันสมควรแล้ว การงานของผู้
 ออกแบบก็ย่อมทอนค่าลดน้อยลงไป จะนับว่าเป็นการงานที่ดี
 ที่เดียวอย่างไรได้ ? การนฤมิตคิดเห็นเป็นรูปในการงานก็ย่อม
 จำกัดอยู่ในวงแคบของความ สามารถ ของ ช่าง หัตถกรรม และ
 เครื่องใช้ตามที่มีอยู่ในประเทศ.

ดังนั้น, ถ้าจะจัดการศึกษา ในคณะชีพที่เกี่ยวข้องด้วย
 อุตสาหกรรมก่อสร้างแล้ว จึงเป็นการสมควรที่รัฐบาลจะคิด
 บำรุงอุตสาหกรรมนี้ให้มีลำดับ อันเป็นระเบียบ ที่สามารถจะให้
 คุณภาพ และประหยัดได้ดีที่สุดที่จะทำได้ (ก) ในการแบ่ง
 หน้าที่ของช่างและคนงานให้ครบประเภทงานตามความจำเป็น
 และ (ข) ในการวางมาตรฐานของลักษณะ, วิธีใช้, และ
 ประเภทของเครื่องใช้ในการก่อสร้างต่าง ๆ การกระทำอัน
 สมควรนี้ จะเป็น ประโยชน์ แก่โลกชีพ ของ ประเทศ ได้ดี มาก,
 เพราะอุตสาหกรรมก่อสร้างนี้ ถ้าได้ปรับปรุงให้เข้ารูปการอัน
 ทันทสมัยจริง ๆ แล้ว จะเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่โตที่สุดใน
 ประเทศได้ประเภทหนึ่ง และก้าวต่อไปถึงการประดิษฐ์ การ
 ประกอบ, และการใช้ในธุรการทุกประเภท เมื่ออุตสาหกรรม
 เข้ารูปดีแล้ว การศึกษาจึงจะปฏิบัติงานตามได้ตรงกันกับการ
 ปฏิบัติได้จริง ๆ โดยจัดตั้งโรงเรียนศึกษาชีพให้เหมาะสมกับ
 ความประสงค์ และจัดหลักสูตรให้ตรงกันกับวิธีการของ
 อุตสาหกรรมและเครื่องใช้ที่มีอยู่ในประเทศ. การศึกษาชีพ
 เท่าที่ทำกันอยู่ในประเภทก่อสร้างนี้ โดยมากก็ใช้หลักสูตร

อย่างต่างประเทศ จึงเป็นปัญหาอยู่ว่า จะตรงกันกับธุรกิจในประเทศนี้หรือไม่ ?

สถาบันศึกษาและอาชีพของสถาปนิก

ในการปรับหน้าที่ของประเภทช่างและคนงาน ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก่อสร้างนั้น ถ้าจะกล่าวแต่เฉพาะอาชีพของสถาปนิกเท่านั้น อาชีพนี้สมควรแบ่งออกได้เป็นสามหมู่ แล้วแต่คุณสมบัติ และความสามารถขยายความรู้ และการปฏิบัติงานนับแต่เมื่อสถาปนิกผู้นั้น สำเร็จการศึกษา ขั้นต้นคือได้รับปริญญาหรือประกาศนียบัตร

- (๑) ผู้รับจ้างเขียนแบบ (Vocational)
- (๒) เจ้าของสำนักงาน (Professional)
- (๓) สถาปตยศาสตราจารย์ (Cultural)

เราพอเข้าใจได้ว่า ระหว่างผู้ที่รับจ้างเขาเขียนแบบในสำนักงาน กับสถาปตยศาสตราจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยนั้น การศึกษาที่จำเป็นแท้ ๆ สำหรับคนสองประเภทนี้ ย่อมผิดกันและไกลกันมาก. ดังนั้นสำหรับผู้ที่ยังแต่เพียงจะหากินเป็นช่างเขียนแบบในสำนักงานเท่านั้น การศึกษาวิชาสูงๆ ที่จำเป็น

สำหรับสถาบันศาสตราจารย์ ก็เป็นการเปลืองทุนทรัพย์ และเวลาหากินเป็นอันมาก อาจผิดกันได้ถึงสามหรือสี่ปี ปัญหาจึงมีว่าสถานึกที่เราจะฝึกกันในประเทศนี้ จะควรให้ (ก) เรียนรู้โดยวิธีสอน วิชาสมมติ ทางทฤษฎี อย่างเข้มงวด กวดขัน กันจนเจนจบหลักสูตรที่จะสอนได้ เพื่อหวังให้เป็นสถาบันศาสตราจารย์ หรือเจ้าของสำนักงาน หรือ (ข) เรียนรู้ในทางปฏิบัติงาน อันสามารถจะเป็นประโยชน์ได้ทันทีโดยหวังประหยัดเวลาศึกษาให้น้อยลง เพื่อให้นักเรียนได้โอกาสหากินทางรับจ้างเขาในสำนักงานได้โดยเร็วที่สุด.

ในต่างประเทศ การรับจ้างทำงานในสำนักนั้น เคยถือกันว่าเป็นการฝึกหัดหรือเรียนทางปฏิบัติงานขั้นสุดท้าย เป็นบันไดขั้นหนึ่งซึ่งจะนำไปถึงตำแหน่งเจ้าของสำนักงาน หรือสถาบันศาสตราจารย์, แต่สมัยนี้โสหุ่ยผ่านหัว, ค่ามีสำนักงานออกจะสูงมาก และในประเทศอังกฤษเป็นต้น องค์การใหญ่ ๆ ก็มักจะมีสำนักงานสถาปตยกรรมกันเสียเอง การงานจึงไม่มีพอเผื่อแผ่ไปจนถึงสำนักงานเล็ก ๆ น้อย ๆ, การเป็นอาจารย์ในสำนักสถาปัตยศึกษา และโรงเรียนช่างก็มักจะได้แต่

ผู้ที่มีความสามารถและความรู้เป็นพิเศษ, โอกาสสำหรับ
สถาปนิกส่วนมากก็มีแต่ผู้รับจ้างเขาเขียนแบบเป็นพื้น.

ในประเทศเราปัญหาผุดกันอยู่ที่ เรามีช่างต่างประเทศ
เข้ามายุคตลาดการออกแบบและทำการก่อสร้างไว้เป็นส่วนมาก
สถาปนิกที่สามารถ รัฐบาล และเทศบาล ก็ต้องเอาไว้เสียหมด,
ปัญหาจึงมีว่า “**ในประเทศนี้จะมีสำนักงานสถาปัตยกรรม
ไทย ขึ้นแพร่หลายอย่างประเทศอื่นเขาได้หรือไม่**” การ
ที่จะมีขึ้นได้นั้นเอง ในขั้นต้นก็จำต้องอาศัยความสนับสนุนด้วย
การของรัฐบาล, เพราะมหาชนยังไม่เข้าใจคุณประโยชน์ของ
สถาปัตยกรรม และเคยใช้ช่างต่างประเทศ ก็จะคงใช้กันต่อไป
ดังที่เคยมา, จึงเป็นการลำบากแก่ผู้ที่จะริเริ่มตั้งสำนักงานขึ้น
เป็นอันมาก, โอกาสที่จะได้เห็นสำนักงานสถาปัตยกรรมที่
ประกอบ การงานใหญ่ ๆ โต ๆ ขึ้นในประเทศเราเห็นจะยังอยู่
อีกไกลนัก. อีกประการหนึ่ง การที่มีสำนักงานของรัฐบาลและ
เทศบาลใหญ่ ๆ โต ๆ นั้น, แม้แต่สมัยนี้จะเป็นการจำเป็นก็ไม่
ควรจะนับว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด, เพราะเป็นวิธีการที่เปลืองเสียหุ้ย
มาก และเป็นวิธีการที่จำกัดการก้าวหน้า ของสถาปัตยการ
ที่ดีไว้แต่ในวงการของรัฐบาล, ผู้เขียนเห็นว่าวิธีการอย่างนี้

ใช้กันในประเทศฝรั่งเศสและอเมริกันนั้นดีกว่า คือ รัฐบาลหรือเทศบาลมีสำนักงานย่อม ๆ ไว้สำหรับควบคุมงานเท่านั้น, แต่เมื่อมีสถานปณิกฝีมือดีที่ประสงค์จะยกย่องเป็นพิเศษ ก็ตั้งขึ้นเป็นสถานปณิกของรัฐบาล มอบตึกสำคัญ ๆ ให้พิทักษ์รักษา เมื่อมี ธุรการ ที่จะต้อง กระทำขึ้น ก็ให้ คิดค่า ธรรมเนียม อย่างสถานปณิกเขาคิดกัน, ดังนี้ รัฐบาลก็ได้ช่างที่มีฝีมือดี และเสียค่าบ่วยการเฉพาะแต่งงานที่ได้ทำเท่านั้น โสหุ่ยผ่านหัวก็น้อยลง. ถ้ามีงานใหม่ ๆ หรือในสถานที่ยังไม่มีสถานปณิกประจำ ก็จะได้เป็นโอกาสให้ผู้อื่นรับงานของรัฐบาลได้บ้าง. สถานปณิกของรัฐบาลก็มีโอกาสรับการงานภายนอก เป็นการเผยแผ่สถาบันตยกรรมให้ทั่วถึงกันได้. การปรับปรุงงานดังที่ว่านี้ ผู้เขียนไม่หมายว่าจะทำได้ทันที แต่ขอเสนอไว้ในที่นี้เพราะเห็นว่าเป็นนโยบายที่ควรจะต้องจำไว้ เพื่อความเจริญของสถาบันตยกรรมในประเภทสำนักงาน.

ทางฝ่ายสถาบันตยศาสตราจารย์นั้น ความปรารถนาและตำแหน่งในประเภทนี้คงจะมีน้อยนัก โอกาสของนักเรียนที่ฝึกกันในประเทศนี้ก็คงจะมีน้อยที่สุด, ผู้เขียนจึงเห็นว่าไม่เป็น

การสมควร ที่จะสละทุนทรัพย์และเวลาเกี่ยวเชื่อนักเรียนทั้ง ๆ
ชุดในการศึกษาวิชาชั้นสูงอันจะไม่ใช่ประโยชน์กับเขาได้ทันที,
และปัญหาที่มีอยู่อีกเหมือนกันว่าในวิชาเหล่านี้ อาจารย์ที่เรา
อยู่จะสอนได้ดีจริง ๆ หรือ ?

จากที่ว่มาแล้วนี้ ก็น่าจะลงความเห็นได้ว่าการสถา-
ป้ตยศึกษาของนักเรียนชั้นต้น ๆ นี้ ควรจะจัดให้เป็นแต่ผู้รับ
จ้างเขียนแบบเท่านั้น ไม่จำเป็นจะให้สูงจนเกินความประสงค์
ที่มีในขณะนั้นนัก และถ้าทำได้ก็ควรให้โอกาสแก่ผู้ที่มีกำลัง
อุปนิสัยและความเพียรเป็นพิเศษ ได้รับความอบรมและเรียน
เพิ่มเติมในวิชาชั้นสูง ๆ โดยโรงเรียนเวลาค่ำ หรือนอกเวลาทำ
การงาน ทั้งให้มีเวลาหากินเป็นผู้รับจ้างเขียนแบบไปด้วยกัน,
นโยบายเช่นนี้ก็อาจให้ผลดีได้เหมือนกัน.

การเปล่งชีวิตของนักเรียนจะต้องเป็น “กาก”

ในการศึกษาที่มีมาตรฐานที่สมควรได้รับประกาศนียบัตร
หรือปริญญาแล้ว ผู้ที่เข้าสอบไล่ย่อมมีผู้ที่สอบได้บ้างและที่ตก
บ้าง, ผู้ที่สอบตกนั้นก็คือ “กาก” อย่างชานอ้อยเราเ็นเอง
การศึกษาที่ไม่ให้โอกาสแก่คนประเภทนี้ ย่อมเป็นการงาน

ที่ไม่สมควร เพราะเป็นการกระทำที่เปลืองชีวิตมนุษย์และ
ทุนทรัพย์ที่เสียไปในการศึกษาชั้นต้น ๆ.

ผู้เขียนจึงขอเสนอว่า ในการปรับปรุงตำแหน่งและ
ประเภทอาชีพที่เกี่ยวข้องอุตสาหกรรมก่อสร้างนั้น มีอาชีพอยู่
สองประเภท ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมมากอยู่ คือผู้คำนวณ
สอบจำนวนงาน (Quantity Surveyor) และผู้ตรวจงาน
(Clerk of Works) ซึ่งอาจให้โอกาสนักเรียนสถาปนิกที่เรียน
ไม่สำเร็จภาคต้น หรือภาคปลายได้รับการฝึกหัดเพิ่มเติมอีก
ประเภทละประมาณปีหนึ่ง เพื่อให้โอกาสได้รับประกาศนียบัตร
ในประเภทอาชีพทั้งสองนี้ นักเรียนภาคต้นก็น่าจะเป็นผู้ตรวจ
งานได้. และนักเรียนภาคปลายที่สอบเป็นสถาปนิกไม่สำเร็จ
ก็ควรจะรอบรู้ในวิชาคำนวณและจุดหมายของสถาปัตยกรรมพอ
ที่จะเรียนต่อไป ให้เป็นผู้คำนวณสอบจำนวนงานได้. ดังนั้น
อุตสาหกรรมก่อสร้างก็จะมีตำแหน่งและประเภทอาชีพคล้อยไป
ให้ครบตำแหน่ง โดยมีสำนักศึกษาในอาชีพประเภทนี้เพิ่มขึ้น,
และกำจัดการเปลืองชีวิตนักเรียนที่จะต้องเป็น “ภาค” ไปได้
อีกส่วนหนึ่ง

ข้อความที่ได้กล่าวนี้ ก็เป็นเพียงเค้าเงื่อนของความ
 จำเป็นในสถาบันศึกษา อันมีจุดสำคัญอยู่ที่การปรับปรุง
 อุตสาหกรรมก่อสร้างขึ้นก่อน เพื่อให้เป็นรากเป็นลำต้นเป็นกิ่ง
 และเป็นใบของสถาบันกรรม อันเป็นดอกเห็บของวัฒนธรรม
 และของงานประเภทนี้ อันต้นไม้อะจะมีดอกโดยไม่มีลำต้น
 ที่มีอนามัยบริบูรณ์นั้น ใครเลยจะนึกได้, จันใด, สถาบัน-
 กรรมจะรุ่งเรืองขึ้นโดยไม่มีช่างหัตถกรรมและอุตสาหกรรมก่อ
 สร้าง อันมีระเบียบบริบูรณ์นั้น ใครเลยจะหวังได้เหมือนกัน.

ผู้เขียนยังหาได้แต่ต้องหรือกล่าวถึงหลักสูตร และ
 วิธีสอนในวิชาต่าง ๆ แต่เท่าที่ได้บันทึกไว้ในที่นี้ ผู้ที่สนใจ
 ในอาชีพนี้ ในการศึกษา และในความเจริญของประเทศในทาง
 วัฒนธรรม, อารยภาพ, และโศกคดี. ก็พอจะเก็บเอาไปเป็น
 เครื่องตรึกตรองได้บ้างว่าเราจะลงทุนสอนวิชานี้กันทั้งที่ ก็น่า
 จะจัดการให้ตรงกันกับความปรารถนา หาไม่ก็จะเป็นการ
 เปลืองทุน เปลืองกำลัง เปลืองชีวิตไปเปล่า ๆ เพื่อให้เราได้
 เท่านั้น ว่า “**ของเราก็คงกับเขาเหมือนกัน**”

กีฬาและสถาปัตยกรรม

ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง “สถาปัตยกรรมกีฬา” แล้วซ้ำก่อน. โปรดพลิกกลับไปสอบการปฏิบัติของพวก เกรโคโรมัน กันเสียบ้าง, ถึงแม้ว่าการทำงานในสมัยนั้นหาได้ปฏิบัติกันไปตามแผนเศรษฐกิจ หรือตามแผนพลศึกษาอย่างที่ยอมรับกันในสมัยนี้ก็จริง, แต่ในสมัยนั้น สถาปนิกของเขามีโอกาสกระทำหน้าที่อย่างสถาปนิกกันจริงๆ และสถาปัตยกรรมที่ได้กระทำไป ก็เป็นการงานที่ฉายอารยภาพในสมัยนั้นกลับมาให้เราเห็นคุณงามความดีของชนชาตินั้นได้ดีมาก, แทนที่สถาปนิกจะเป็นแต่เพียงเครื่องมือเฉพาะ สำหรับการ ก่อ สร้าง พอให้แล้วๆ ไปครั้งหนึ่งคราวหนึ่งเท่านั้น. เราสามารถจะเห็นได้จากสถาปัตยกรรมกีฬาเหล่านี้ ว่ากีฬาในสมัยนั้นเป็นการงานของประชาชนทั่วๆ ไป เพื่อบำรุงมนุษยชาติให้บริบูรณ์ด้วยความงาม ความบริสุทธิ์ และความดี, ในทรวดทรงแห่งร่างกาย รสนิยม ในความคิด และศีลธรรมอันสุจริตในน้ำใจได้ฉันทิ. สถาปัตยกรรมกีฬาในสมัยของเรา ก็ควรจะได้รับ

โอกาสสำคัญให้ได้ผล อันสามารถจะสังเกตเห็นได้ในโอกาส
ข้างหน้าเช่นเดียวกันนั้น

อาริสโตทลได้บันทึกไว้ ว่าการสถาปนาวาระโอลิม
เปียคนั้น **“เป็นอนุสรณ์สำคัญที่สุดในตำนานของปวงชน
เฟโลโปเนเซียน,”** ต่างคณะต่างต่างก็ตื่นตื่นคอยระวังงาน
สำคัญซึ่งเวียนมาตรงตามกำหนดอย่างเคร่งครัดที่สุด, และ
การโอหิสกรรมในวาระโอลิมเปีย ซึ่งมีกำหนดทุก ๆ
๔ ปีที่ครบรอบฤดูร้อน ได้เคยปลดเปลื้องความทุกข์ของภรรยา
และมารดาจากความเป็นห่วง ผู้ที่รักใคร่ที่ต้องติดใจในการ
ศึกสงครามเสียพักหนึ่ง, ส่วนบุญอันประเสริฐนี้ตกอยู่แก่พวก
ไพทีียนแห่งแคลฟ์ ผู้ให้กำเนิดและริเริ่มกีฬาโอลิมปิกขึ้น
จนเป็นการชุมนุมแห่งปวงชนที่มีเลือดเนื้อเชื้อชาติเป็นกรีซทั่ว
ไป เป็นโอกาสให้รู้จัก นับหน้าถือตาซึ่งกันและกัน เนื่อง
จากการที่ได้มาประสบพบกันในสนามกีฬา, ที่จริง โอกาส
เช่นนั้นก็คงจะดีกว่า ที่นานาประเทศสมัยนี้ส่งนักการเมือง
บางคนก็เปื้อน ๆ ไม่น่าเลื่อมใสอะไรนักซ้ำหน้ากัน ไปประชุม
ทุก ๆ ๓ เดือนที่เจนีวา, ถ้าจะเปรียบกันกับผลอันบังเกิดจาก

การประชุมโอลิมเปียค ซึ่งปวงชนทั้งสากลเฮเลนนิค เข้า
 สมานความนิยม ความเลื่อมใสและศีลธรรมเป็นหน่วยเดียว
 กัน, ให้กำเนิดความภูมิใจในประชาชาติ และในขณะชุดที่
 แทนประเทศในการกีฬานั้น, เราต้องยอมรับว่าเป็นการ
 ปฏิบัติที่สามารถให้ผลได้ดีกว่า การประชุมอย่างที่ทำกัน
 อยู่ในสมัยนี้.

เมื่อ สอบ ตำนาน และ พิสูจน์ ทำเลสถา บัทย สถาน ที่ยัง
 เหลืออยู่จนบัดนี้แล้ว เราจะเห็นความสำคัญอันยิ่งใหญ่
 ไพศาลของการกีฬาโอลิมปิกเหล่านี้ สนามกีฬาที่เอเฟซุซมีที่
 สำหรับคนดูได้ถึง ๗๖,๐๐๐ คน ที่อาเทนซ์ ๖๙,๐๐๐ คน ที่
 โอลิมปุซถึง ๔๕,๐๐๐ คน กว่าวิชาเทคนิคของการสร้าง
 “**stadion**” จะตกลงเข้ารอบกันได้นั้นกินเวลาช่ำมาก. ในชั้น
 ต้น ก็มีการแข่งขันกันโดยไม่มี ความมุ่งหมายถึงการแสดงทาง
 ราวเรียงอย่างสวนสนามกันเลย, อย่างมาก ก็มีพวกญาติมิตรที่
 มากอยคอยู่ไ้ร่มไม้แสดงน้ำใจให้ร้องกันขึ้น เมื่อได้เห็นพวก
 ของตนแสดงความสามารถเป็นพิเศษ. การกีฬาเหล่านี้เอง
 ได้กำเนิดจากการมีงานเพื่อต้อนรับแขกเมืองสำคัญบ้าง, เพื่อ
 จลองการวิวาหมงคลบ้าง, หรือ เพื่อจลองการฝังศพบ้าง,

เช่น เมืองงานศพของพัทโทรคลีส ในตำนานสงครามทรอยัน
คราวที่อาจักษ์ ยูลีซีซ และพวกบุตรของเนสตอออกวิ่งแข่งชั้น
กันในสนามอาคิลีซรับหน้าที่เป็นผู้ให้ “**อาณัติสัญญา**” และ
ได้ชี้ต้นไม้ใหญ่ให้เป็นเสาชัย

เริ่มก่อนคริสตวรรษที่ ๙ พวกไฟเทียนแห่งแดลฟ์เริ่ม
นัดประชุมกีฬาโอลิมปิกขึ้น ความสำเร็จเป็นผลดีจนปวงชน
คู่แข่งชั้นต่างก็คิดปรับปรุงการกีฬากันขึ้น โดยพยายามซื้อ
เชิฐและต้อนรับนักกีฬาสมัครเล่น ให้มาอยู่ในประเทศหรือ
นคร เพื่อจะได้จัดให้ ไปเป็นผู้แทนในคณะชุดที่จะได้ส่งไป
ประกวดในงานกีฬาโอลิมปิกในวาระข้างหน้า. นอกจากนี้ เมื่อ
แดลฟ์ได้เริ่มจัดการกีฬาไฟเทียนขึ้นในปี ก.ค.ศ. ๕๕๐ (ราว
พุทธกาล) อีสทมัส ก็จัดการกีฬาอีสทเมียนตามขึ้นมาในปี
ก.ค.ศ. ๕๘๒, เนเมีย จัดกีฬาเนเมียนขึ้นในปี ก.ค.ศ. ๕๗๓,
อาเทนซ์ จัดกีฬาแพนอาเทนเนียนขึ้นในปี ก.ค.ศ. ๕๖๖, งาน
เหล่านี้เป็นโอกาสประกวดฝีมือระหว่างสถาปนิกด้วยเหมือนกัน

ในชั้นต้น การกีฬาเหล่านี้ได้จัดการประกวดกันบน
พื้นที่ราบ คนดูก็ยืนดูกันอยู่รอบบริเวณประกวด. ครั้นต่อมา

จึงคิดใช้เชิงเขาที่ลาดชันไปเป็นขั้นบันไดสำหรับคนดู และตัดไหล่เขาเอาไปก่อกองไว้อีกข้างหนึ่ง ให้เป็นขั้นบันไดสำหรับคนดูอีกฝ่ายหนึ่ง ที่ดินระหว่างทางก็ปราบเป็นที่ราบจัดเป็นสนามกีฬาเอาเส้นศูนย์ช่วงยาวของสนามขนานกันไปกับแนวเขา แต่ทางเนินดินที่เสริมขึ้นนั้นต้องมีเขื่อนหนุนเอาไว้, ซึ่งเป็นการเปลืองกำลังและทุนทรัพย์ไม่น้อย, และเมื่อมีพายุฝนตกชุกเข้า, นาน ๆ เข้า. ก็พังกันลงมาเสียคราวหนึ่ง. เพื่อหลบอุปสรรคอันนี้เขาจึงคิดแก้ไขใช้อีกวิธีหนึ่ง คือ เอาศูนย์กลางของสนามกีฬาวี้งตรงเข้าไปในระหว่างเนินเขา ๒ ลูก มักจะเป็นลำธารหรือทางน้ำเก่า ๆ และใช้ลาดเชิงเขา ๒ ฟาก เป็นขั้นบันไดสำหรับคนดู

stadion ที่โอลิมปัส แห่งเดลฟัสขนานกันกับแนวเขาฟากเหนืออยู่บนเชิงเขา ฟากใต้ก่อเป็นเขื่อนหินยกเป็นเชิงขั้นบันไดสำหรับคนดูชันไวยาวประมาณ ๒๐๐ เมตร, แต่ stadion ที่อาเท็นชันนั้นทำตรงกันข้าม คือตัดตรงเข้าไประหว่างเขาอิลิสซุส ใช้เชิงเขาเป็นขั้นบันไดสำหรับคนดู และทั้งฉนวนปราบเป็นที่ราบ กว้างราว ๒๐๐ เมตร ไล่ตรงกลางจัดเป็นสนามกีฬา, ที่เอพิโตรซุสก็จัดทำนองนี้เหมือนกัน และ

ปรากฏว่าเคยเป็นทางน้ำอยู่แต่เดิม ซึ่งเขาได้ขุดน้ำให้ไหล
ไปเสียทางอื่น

ความลำบากในการทำสตาคิอัมเหล่านี้ จึงอยู่ที่ต้องต่อ
สู้กับพายุฝน เป็นเหตุให้ต้องทำทางสำหรับระบายน้ำกัน
ใหญ่โต เพื่อป้องกันมิให้น้ำเซาะรากเขื่อนชั้นชั้นที่สำหรับคน
ดู มิให้พังทลายลงมา. สิ่งที่จะควรจะจดจำนั้น คือ วิธีที่
สถาปนิกสมัยนั้นเขาได้พยายามใช้ภูมิประเทศ ให้ได้ผลดีที่สุด
เช่นการทำชั้นชั้นที่สำหรับนั่งดู เขาก็ไม่คิดทำให้เหมือนกัน
ทั้ง ๒ ฟาก ที่แดลฟีฟากได้มีชั้นอยู่ ๖ ชั้น และฟากเหนือ
มีถึง ๑๒ ชั้น, ที่เอพิโตรซุซฟากเหนือมี ๓๐ ชั้น ฟากใต้
มีเพียง ๑๒ ชั้นเท่านั้น.

วงสนามนั้นมักจะ ตรงตลอดยาว ๖๐๐ ฟิตกรีก. ที่
เอพิโตรซุซมีผนังเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้า, ที่โอลิมปุซหาเป็นเช่นนั้น
ไม่. สตาคิอัมไฟเทียนมีลักษณะโค้งจนแทบจะต่อกันได้ตลอด
รอบ. ช่วงยาว ๒ ข้างมีระยะ ๑๗๘ ม. ๕๐ นิ้วโค้ง มีช่วง
กลางโค้งธนูจากสายข้างละ ๒ เมตร, ด้านแคบ หรือช่วง
กว้างของสตาคิอัม มีสายธนูยาวข้างหนึ่ง ๒๕ ม. ๖๕ อีก
ข้างหนึ่งยาว ๓๒ ม. มีช่วงกลางโค้งธนูจากสายข้างหนึ่ง ๑๐ ม.

๔๐, และอีกข้างหนึ่ง ๑๓ ม. ๒๐. ว่าทางทฤษฎีแล้ว สตา-
ติอัมควรจะมีช่วงยาว ๑๙๒ ม. ๒๗ และที่วงสนามทุกวันนี้
ก็ยังปรากฏ เส้นกำหนดที่ให้ออกวิ่งและเส้นชัยชนะและเส้น
แบ่งทางทำด้วยหินอ่อนฝังไว้เสมอระดับพื้นสนาม ช่วงยาว
ของสนามโอลิมปิกยาว ๑๙๒ ม. ๒๗ ที่เอพิโตรัสยาว ๑๘๑ ม.
๐๘, ที่แคล์ฟยาว ๑๗๗ ม. ๖๐, ทางสำหรับวิ่งนั้นแบ่งไว้ที่
โอลิมปิกมีถึง ๒๐ ทาง, ที่แคล์ฟมี ๑๘ ทาง, ที่เอพิโตรัส
มี ๑๑ ทาง

ที่จะบรรยายถึงการกีฬาเหล่านี้ให้ถี่ถ้วน ก็ไม่จำเป็น
จะขอกล่าวไว้พอเป็นเค้าสำหรับผู้ที่ไม่ทราบ ลักษณะ ของ การ
กีฬาเหล่านี้ ว่ามีการวิ่งแข่งความเร็วกินเวลาราว ๑๖ ถึง ๒๐
วินาที, และยังมีการวิ่งแข่งนักรบที่สวมเครื่องสงคราม
อย่างเต็มที, การวิ่งแข่งระหว่างหญิงสาว, และการประกวด
ประชันกันชนิดอื่น ๆ เช่นการชกมวย, มวยปล้ำ, การประกวด
“เพนทัทโลน” คือ กีฬา ๕ ประเภท, จนที่สุดการพ้อน
รำต่าง ๆ.

พวกโรมันเลียนอย่างตามแผนพิเศษของพวกกรีก แต่
ขยายส่วนให้โตขึ้น และใช้วัตถุที่มีราคา และหรูหราขึ้นกว่ากัน

สำหรับการแสดงบางชนิด เช่นละครคอนเป็นต้น พวกกรีซเคย
ใช้ปลายชั้นชั้นสำหรับคนดู ตอนที่มึลักษณะเป็นวงพระจันทร์
ครึ่งซีกสุดสนามกีฬาในหุบเขา กันเข้าเป็นโรงละครคอนพิเศษ.
พวกโรมันเอาความคิดอันนี้มาขยาย โดยเอาขอบวงพระ
จันทร์ ๒ ซีกเข้าชนกันเป็นวงเดียวโดยรอบ เป็นสนามกีฬา
แผนสี่เหลี่ยมและยังคงเรียกชื่อว่า **“อัมฟิเธอาเตอร์”** อยู่
อย่างเดิมตลอดมา. สนามกีฬาแผนนี้ขยายกันโตขึ้นตลอดมา
จนถึงการสร้าง **“โคโลเซียม”** ซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลางช่วงยาว
ถึง ๑๘๘ ม. ช่วงกว้าง ๑๕๖ ม. มีที่นั่งดูได้ถึง ๘๗,๐๐๐ ที่
และยังมีที่ยืนดูอีกถึง ๑๖,๐๐๐ ที่ ที่นั่งของเขาามีหมายเลข
ประจำตัวทุกแห่ง, มีเครื่องยนต์กลไกแปลกประหลาดหลาย
ประการ สำหรับปล่อยสัตว์และคนให้ออกมาต่อสู้กัน, เปลี่ยน
แปลงสนามให้เป็นป่า เป็นห้วย เป็นสระน้ำ พื้นสนาม
บางครั้งก็ประปรายด้วยพงชาด หรือพงทอง, บางคราว
ก็ทำเป็นฝนกระเซ็นลงมาเป็นน้ำหอม เบื้องบนก็มีผ้าใบสีฟ้า
ประดับดาวทอง กันกางออกมาบังแสงแดดให้ร่มรื่น สิ่ง
ที่สำคัญในสนามกีฬาเหล่านี้ ก็คือทางเข้าออก ทางขึ้น ทางลง
ที่เขาจัดกันได้ไว้อย่างสะดวกดีเป็นอย่างยิ่ง, ลักษณะทรวด

ทรงของติกเหล่านี้อ้างอิงตาม แม้แต่ที่เหลืออยู่เพียงแต่ซาก
เท่านั้นทุกวันนี้ เราก็ยังสามารถชมได้แทบทุกส่วน อันเป็น
สิ่งที่น่าชมหนัก.

เมื่อเรามัวหลงดูจำนวนแซอค์ส อัมพีเทอาเตอร์
โนมาซีส, สตาดิอัม, และแทมัสต่าง ๆ ของพวกโรมัน ซึ่ง
มีลักษณะเป็นมาตรฐานคล้ายกัน ผิดกันก็แต่ขนาด, ตลอด
ทั่วทั้งอาณาจักรในเอเชีย แอฟริกา และโกล์, เราไม่ควรหลง
ไปเห็นแต่ปริมาณเป็นส่วนสำคัญ และลงความเห็นว่ากีฬา
โรมันสำคัญกว่ากีฬาของพวกกรีก เราควรจะสังเกตว่ากีฬา
ของพวกกรีกและพวกโรมันนั้นผิดกันอย่างไร ฝ่ายกรีกนั้น
การกีฬาเป็นจุดหมายของประชาชาติและเฉพาะ ตัว ประชาชน
ทั่วทุกคน ที่จะต้องปรับปรุงร่างกายให้แข็งแรง เพื่อ
เพิ่มพูนอนามัยของมนุษยชาติ ให้บริสุทธิ์สมบูรณ์ที่สุด ทั้งใน
ร่างกาย รสนิยม และดวงจิต บทบัญญัติของลิวักุซ ได้
วางหลักหน้าที่นี้ไว้อย่างชัดเจน ฉะนั้นในศึกษาสถาน เช่น
จิมเนซียมจึงเป็นที่สอนวิชาต่าง ๆ เป็นที่บำรุงกีฬาอนามัย
และเป็นที่สำหรับฝึกสรรพศิลปศาสตร์พร้อมกันไป และ
เป็นสถานที่สำหรับการประลองกำลังกาย เฉพาะบุคคลมาก

กว่าสถานสำหรับการแสดง สนามกีฬาใหญ่ ๆ จึงไม่สู้จะมี
 มากนัก นอกจากที่สำหรับการชุมนุมเป็นครั้งเป็นคราวเท่านั้น
 เราจึงว่าได้ว่าฝ่ายกรีกนั้น การประลองกำลังกายสำคัญกว่า
 การชมความสามารถ ฝ่ายพวกโรมันนั้น ถึงแม้ว่าอารยภาพ
 และอำนาจได้ขยายอาณาจักร โตใหญ่ไพศาลขึ้นกว่าอาณาเขต
 ของปวงชนชาติกรีกก็จริง แต่อุปนิสัยและน้ำใจของประชาชน
 เสื่อมโทรมไปเสียแล้ว, จุดหมายในการกีฬาโรมันก็กลายเป็นไป
 จากจุดหมายของพวกกรีก, เป็นการประชุมเพื่อ “ดู” งาน
 และการแสดงสวนสนาม และแปรแถวแปรกระบวน เป็น
 การกระทำเพื่อบันเทิงใจและเป็นขวัญตาของผู้ “ดู” มากกว่า
 การบำรุงเลือดเชื้อหนุ่มสาวของประเทศชาติ. กลายเป็นการ
 กระทำของประชาชนที่เกียจคร้านที่ขาด ความบริสุทธิ์ในน้ำใจ
 รสนิยมและศีลธรรมอันดีงาม, ทำนองเดียวกันกับประชาชน
 ที่ชอบแต่ดูฟุตบอลมากกว่าเล่นเอง, ที่ชอบดูการแข่งขันม้าแข่ง
 สุนัข และการชกมวย, ผู้แสดงก็เป็นคนจ้าง หาใช่ผู้สมัคร
 เล่นด้วยน้ำใจ, สถานที่สำหรับแสดงก็สร้างขึ้นก่อนอื่นหมด
 เพื่อเก็บสตางค์ หาใช่เพื่อกีฬาและอนามัย การเล่นเช่นนั้น

ในกรุงโรมสมัยอิมพีเรียมีมากจนกลายเป็น นคร มหรรสพ ไป ทุกแห่งหน.

ประเทศกรีซโบราณเท่านั้น ได้เคยเป็นประเทศที่
บำรุงการกีฬาเพื่อการกีฬา เพื่อบำรุงเลือดเนื้อเชื้อชาติ
ให้บริสุทธิ์สมบูรณ์ และเจริญกำลังกาย ในประเทศอื่นๆ
เช่นทางตะวันออกแต่ไหนแต่ไรมาจะไม่เคยบำรุงการกีฬากัน
เสียเลยก็หาไม่ได้ แต่การบำรุงกีฬาในประเทศเหล่านี้หมายถึง
การบำรุงเพื่อยุทธการมากกว่าหมายถึงกีฬานั้นเอง เป็นการ
บำรุงกาย น้ำใจและความชำนาญของนักรบ, การขี่ม้า ทิคลี
ยิงธนู จึงนับกันว่าเป็นกีฬาสำคัญ ในประเทศเราขุนช้าง ขุน
ม้าก็ยังเคยประกวดการฝึกสัตว์พาหนะให้อยู่ใน ความ ควบคุม
และแสดงในการขับขี่ช้างม้าเข้าหากันหน้าพระลาน และหน้า
พลับพลาสูง คือสนามกีฬาของประเทศเรา.

ในสมัยนี้ จุดหมายของการกีฬาและความปรารถนา
บำรุงกำลังกายให้สมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ทั้งหลายอันจะมีได้นั้น
ส่วนมากในมหาประเทศ ก็เกิดจากการชยับชยานครและ
บ้านเมืองกันแน่นหนาฝาคั่งขึ้น ในร่วม ๕๐ ปีที่แล้วมานี้ และ
ความปรารถนาอันนี้ก็เพื่อแก้ไข การมั่วสุมชุมนุมกันอยู่ในนคร

อย่างไม่ถูกต้องตามหลักของธรรมชาติและอนามัย อันเป็นผล
 มาจากการอยู่กินของประชาสมาคมอุตสาหกรรม ที่ได้กระทำ
 ไปโดยปราศจากการคิดล่วงหน้ากันเสียเลย จึงเป็นเหตุ
 ให้บังเกิดความเคลื่อนไหวไปในทางที่พาอนามัยกันขึ้น ใน
 สิ่งทั้งหลาย ผลดีอันจะบังเกิดแก่บุคคลได้ ก็เช่นเดียวกันกับ
 สำหรับคณะและบริษัท การป้องกันย่อมดีกว่าการแก้ไขฉันท
 การสร้างสนามกีฬาดีกว่าการสร้างโรงพยาบาล และต่อไป
 ในภายหน้าอันนั้น เมื่อเครื่องจักรเข้าแทนคนงาน ในการ
 ประดิษฐ์และการประกอบธุรกรรมมากเข้าแล้ว จะเป็นเหตุให้
 มนุษย์มีเวลาว่างมากขึ้น อันไม่ทราบว่าจะใช้กันอย่างไรดีแล้ว
 การสร้าง สนามส และกีฬา ที่นุก สุขสบายในการ ออกกำลังกาย
 จึงสมควรนับได้ว่าจะเป็นประโยชน์ดีกว่า การปราบปรามให้
 เรียบราบลงด้วยปืนกล อนึ่ง การสร้างสนามกีฬาและการ
 สนับสนุนให้มีสโมสรกีฬาขึ้นมาก ๆ ที่ต้องเสียสละหุ้ยถูก ๆ
 นั้นไม่ผิดเป็นแน่ จะเป็นการบำรุงเลือดเนื้อเชื้อชาติได้ดีกว่า
 การสร้างเปียร์ฮอลล์นั้นก็เป็นแน่เหมือนกัน

การสร้างสนามกีฬานี้ ถึงแม้จะสิ้นทุนทรัพย์มากมาย
 สักเพียงใด ถ้าเป็นการกระทำเพื่อบำรุงเลือดเนื้อและกาย

ของประชาชาติให้บริสุทธิ์ขึ้น อย่างความหมายของพวกกรีซ
และไม่ใช่เพื่อกระทำตามอย่างที่ประเทศอื่น ๆ เขากระทำกัน
หรือ เพื่อแห่กันไปนั่งอำปากผู้อื่นเขาสำแดงอิทธิฤทธิ์และ
ความสามารถอย่างชาวโรมันแล้ว คุณภาพอันเป็นผลได้จาก
การงานนี้ จะใหญ่ยิ่งกว่า จำนวนเงิน ที่จะต้องเสียสละไปหลาย
ร้อยเท่า แต่ปัญหาในเชิงสถาปัตยกรรมมีอยู่ว่าจะควรสร้าง
สนามกีฬา และstadiumกันที่ไหนจึงจะเหมาะ

ในขั้นต้น เราต้องนับว่าสนามกีฬาแรกนี้ คงไม่ใช่
สนามใหญ่ที่สุดที่เราจะคิดสร้างกัน คงจะเป็นส่วนหนึ่งของ
มหาวิทยาลัยพิเศษสำหรับวิชากายบริหารโดยการกีฬา จึงนับ
ได้ว่าเป็นที่ สำหรับซ้อม และประลอง มากกว่า ที่สำหรับ แสดง
และประกวด เพราะเราทราบกันอยู่แล้วว่า การกีฬาก็ไม่ผิด
กันกับการแสดงอื่น ๆ นั้ และจำเป็นจะต้องมีที่สำหรับซ้อม
ก่อนที่สำหรับแสดงจึงจะสมควร ถ้าจะสร้างสนามสำหรับซ้อม
ขึ้นในพระนคร ฯ แล้ว ทำเลที่และลมฟ้าอากาศจะเหมาะสม
กับการสมาธิและพรหมจารีสำรวมกาย อันจำเป็นสำหรับ
นักกีฬาในร่วมเวลาที่ฝึกซ้อมและหรือ ? เมื่อได้ลงทุนสร้าง
ขึ้นแล้ว อาจปรากฏขึ้นทีหลังว่าสนามที่สร้างขึ้นไว้ในกรุงนี้

ตกเป็นทำเลสำหรับแสดงกันไป ซึ่งอาจเป็นไปได้เป็นแน่ เช่น
นั้นแล้ว ก็จำเป็นจะต้องสร้างสนามสำหรับฝึกซ้อมขึ้นใหม่ให้
เหมาะสมสมควรกัน ในทำเลที่ซึ่งมีลมฟ้าอากาศบริบูรณ์
ด้วยความอ่อนน้อมอันจำเป็นสำหรับนักกีฬา เช่นที่หัวหิน
เป็นต้น ทูมทรัพย์ที่จะต้องเสียสละไปก็จะได้แต่เพียงสนามฝึก
หัดเล็ก ๆ สองแห่ง แทนที่จะได้สนามสำคัญแห่งหนึ่ง สนาม
สำหรับซ้อมอีกแห่งหนึ่งตามความสมควรแม้แต่จะเริ่มด้วยการ
สร้างสนามสำหรับซ้อมขึ้นก่อน ไกลจากพระนคร ฯ ก็คงจะไม่
ขัดกันกับการประกวดและแสดงอย่างไร ถ้าจัดให้นัดประชุม
เป็นงานปีหรือเทศกาลอย่างของกรีซโบราณได้เคยกระทำกันมา
แล้ว ที่ว่ามานี้เราหมายถึงการกีฬา เพื่อบำรุงเลือดเนื้อเชื้อ
ชาติของประเทศให้ดีขึ้น แต่ถ้าความเจตนาของการสร้างสนาม
กีฬานี้ เป็นนโยบายที่หมายจะให้ประชาชนได้รับความสำราญ
ในการดูแห่แปรกระบวนให้ได้เห็น การโบกธงเทียวให้กำเนิด
ความร่าเริงบันเทิงใจ หรือโดยความหมายเก็บเงินค่าดูเพื่อ
ค้าหากำไรกันแล้ว การสร้างสนามกีฬาในกรุง ฯ และเป็น
ทำเลที่ ๆ เหมาะที่สุดเป็นแน่ แต่สำหรับการพลศึกษา อัน
เหมาะสมถึงการฟื้นฟูกำลังกาย และความไหวพริบในสมองของ
ชุมชนแล้ว จะได้ผลน้อยกว่าอีกวิธีหนึ่งนั้นไม่เป็นข้อที่จะสงสัย
อย่างไรเลย.

สหกรณ์หัตถกรรม

บันทึกการประลองหาทางให้อิสรภาพ

ในทางหัตถกรรมคืนแก่สยามประเทศ

ศิลปหัตถกรรมและจุดหมายการช่าง

ในทางวัฒนธรรมประชาชาติ ศิลปหัตถกรรม เป็นทางประกอบความเจริญอันมีลักษณะ รวมหน่วย ในความคิดความเห็นของประชาชนให้ความนิยมเข้าปรองดองพ้องกันได้ดียิ่งกว่าทางอื่น มหาประเทศทั้งหลายจึงบริจาบทุนทรัพย์เป็นอันมาก เพื่อบำรุงศิลปหัตถกรรมให้มีฐานะดีขึ้นเสมอไป ในประเทศเรารัฐบาลก็คงจะปรับโครงการขึ้น เพื่อสนับสนุนศิลปหัตถกรรมขึ้นด้วยความปรารถนาเช่นเดียวกัน เพราะวัฒนธรรมประชาชาติของสยามก็เคยได้มีมาแล้ว พรักพร้อมทุกสิ่งสรรพ แต่ในขณะนี้ศิลปหัตถกรรมในประเทศเราเสื่อมโทรมลงนัก จนการงานที่เป็นหลักของการช่างพื้นเมืองทั้งหลาย ก็หลุดหายไปอยู่ในเงื้อมมือของช่างต่างประเทศเสียเป็นจำนวนมาก

ถ้าเราจะยังหวังสงวนวัฒนธรรมประเพณีของเราไว้ เราจะต้องวางโครงการ สนับสนุน ศิลปหัตถกรรม ของเราให้ ล่ำสันขึ้นยิ่งกว่าที่จะคิดทำการงานให้ได้เหมือนของเขา หรือ ให้ทำได้ดีเท่าที่ช่างต่างประเทศเขาทำกันเท่านั้น จุดหมายที่เรา จะต้องเล็งนั้นอยู่ที่การชิงเอาอิสรภาพในทางหัตถกรรมจากช่าง ต่างประเทศคืนมาให้แก่ไทยให้จงได้ หากไม่เราจะต้องอาศัย เอาจุกเขาหายใจตลอดไป ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องฝึกคนไทย ให้ ความ คุ่ม กั้น เข้า เป็น คณะ ที่ประกอบ การงาน อันดีเลิศด้วย สมรรถภาพ ยิ่งกว่าช่างต่างประเทศเขาทำได้

ศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมเครื่องจักร

สมัยปัจจุบันนี้ มีฐานะอยู่ด้วยเครื่องจักร และไม่ว่า โครงการสนับสนุนหรืออุทิศทุน หรือสอนศิลปหัตถกรรมใด ๆ ถ้าไม่ถือเอาความซื่อซื่อเป็นหลักการดำริแล้ว จะนับว่า เป็นวิธีการอันถูกต้องและทันสมัยนั้นไม่ได้ จึงเป็นการจำเป็น ที่จะต้องแบ่งสนับสนุน หัตถกรรมต่าง ๆ ออกเป็นสอง ประเภท ประเภทหนึ่งได้แก่การงานที่ไม่สมควรจะทำด้วย เครื่องจักร ทั้งนี้ หัตถกรรมทั้งหลายจึงจะมีผลได้ทั้งในทาง ปริมาณและในทางคุณภาพอันสมควร

การประกอบกิจด้วยเครื่องจักร อันถอดแบบของโดย
ปริมาณอันมากมายนั้นได้กับหัตถกรรมเครื่องจักร การประกอบ
การออกแบบด้วยฝีมือคน อันเป็นทางเดียวที่จะบันดาลให้
คุณภาพอันดีเยี่ยมขึ้น ได้แก่ศิลปหัตถกรรม

เมื่อเรากล่าวไว้เช่นนั้น เราต้องยอมแล้วว่า การประกอบ
กิจด้วยเครื่องจักรทางเดียวเท่านั้น ๆ ไม่เป็นผลดีพอ ด้วยการ
บางอย่างเช่นการทำเครื่องจักรนั้นขึ้น ก็จำเป็นต้องอาศัยฝีมือ
ช่างพิเศษเป็นผู้ให้กำเนิดของบางสิ่ง ถึงจะทำได้ด้วยเครื่อง
จักรก็ดี แต่ถ้าจะทำเพียงจำนวนน้อยๆ ก็กลับเปลืองโศหุ้ยมาก
มายไปกว่าทำด้วยมือ และถ้าจะทำคราวละมาก ๆ เพื่อให้ได้
ราคาต่ำ ก็จะต้องทำมากมายเกินไป จนไม่ทราบว่าจะเอาไป
ขายใครเขาที่ไหนจึงจะหมด งานบางอย่าง ถึงเครื่องจักรจะ
ทำขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยตัวอย่างที่ได้มาจากฝีมือและความคิดของ
ช่างศิลปหัตถกรรม ลำดับการของเครื่องจักรจึงมีวงอันจำกัด
ด้วยการถอดแบบ โดย (๑) รักษาคุณภาพของตัวอย่าง (๒)
การประหยัดทางทุน เครื่องใช้และแรง แต่ให้ได้ผลดีไว้เสมอ
(๓) ปริมาณในเวลาอันจำกัดเมื่องานนั้นได้ชี้ตการประหยัดอัน
สมควรแล้ว

การประกอบอาชีพด้วยฝีมือคน จึงยังจะเป็นส่วนสำคัญ อย่างน้อยก็เท่าเทียมกันกับหัตถกรรมเครื่องจักรเสมอไป และความข้อนี้ ถ้ายิ่งเล็งไกลออกไปจากพระมหานคร ฯ แล้วก็ยิ่งจะเห็นได้ชัดขึ้นทุกที มาตรฐาน, มาตรการ และ เฉพาะสิ่ง

การประกอบสรรพวัตถุด้วยฝีมือคนนั้น จะใช้ทำโดยวิธีการสมัยใหม่อันมีลักษณะ “มาตรการ” (Standardise) นั้นไม่ได้และไม่ควรเลย เพราะงานที่ประกอบขึ้นด้วยฝีมือคน ก็จำเป็นต้อง มีลักษณะพิเศษอันเป็นผลมาจากฝีมือของช่างผู้ทำนั้น ติดมาด้วยเสมอ จะให้เหมือนกันไปหมดตามลักษณะ “มาตรการ” อย่างเครื่องจักรนั้นไม่ใช่ทำไม่ได้ จะเป็นการไม่ดีและไม่สมควรเลยด้วยซ้ำ ถ้าเราจะใช้ฝีมือคนโดยไม่ให้อิสราภาพ ในทางความคิด และความคล่องแคล่วในฝีมือแล้ว ความ กับใจของช่างก็จะเป็นเหตุให้เขาทำการงานนั้น ปราศจากความร่าเริงในการนิรมิต (Creation) หรือ “เพลินงาน” และ ปราศจากความภูมิใจในผลอย่างที่เขาเรียกกันว่า “สนุก” หรือ “ออกรส” อันมีความรู้สึกคล้ายกันกับพอภูมิใจในลูก ของตน

ทั้งนี้ ศิลปหัตถกรรม จึงมีลักษณะ “เฉพาะสิ่ง” และ “เฉพาะบุคคล” (Individuals) ในการออกแบบ เพื่อตั้งมาตรฐานแห่ง “คุณภาพ” ของวัตถุนั้นประกอบขึ้นด้วย วิจิตรศาสตร์ ฝ่ายหัตถกรรมเครื่องจักรนั้นมีลักษณะ “มาตรการ” เพื่อจำลองของแบบเดียวกัน ด้วยการประหยัด และ “ปริมาณ” อันมากมาย ทำของ “หมุนาก” ให้แก่ชน “หมุนาก” ถ้าจะพูดอีกทางหนึ่งก็ว่าได้ว่า ศิลปหัตถกรรมนั้น ช่างต้องมีความสามารถในทาง “ความคิด” ประดิษฐ์ทำวัตถุต่าง ๆ ด้วยฝีมืออันดีเลิศ ฝ่ายหัตถกรรมเครื่องจักรนั้น ช่างต้องมีความสามารถในทาง “จำลอง” วัตถุที่มีตัวอย่างมาแล้ว โดยรักษาไว้ซึ่ง “คุณภาพ” การประหยัด และ “ปริมาณ” งานทั้งสองประเภทนี้ ไม่เป็นงานที่เกี่ยงแย้งกันเลย ต่างประเทศก็ต้องอาศัยกันไป เพื่อสนองผลให้แก่มหาชนตามหน้าที่

ประเทศเราไม่มีช่างทั้งในทางคุณภาพและในทางปริมาณ

ในขณะนี้ การฝึกช่างในประเทศเรายังไม่มีจุดหมาย ตั้งที่กล่าวไว้ในข้อต้นของบันทึกฉบับนี้เป็นหลักการ จึงยังขาดช่างทั้งในทางปริมาณและในทางคุณภาพ ขาดทั้งช่างหัตถกรรม

เครื่องจักร และช่างศิลปหัตถกรรม โดยที่ไม่มีโครงการหรือ
จุดหมาย อันใดกำหนดความปรารถนาขึ้นให้เป็นผัง อันชัดเจน
เราจึงยังไม่เห็นจำเป็นฝึกช่างเหล่านี้ไว้ใช้ ให้เพียง พอ กัน กับ
การงาน และเราเคยดำเนินการไปตามทางที่สะดวกที่สุดที่มี
อุปสรรคน้อยที่สุด เหมือนหนึ่งน้ำไหลลงสู่ที่ต่ำอย่างที่เรา
กันว่า “**ขอไปที**” เมื่อเรามีความประสงค์สิ่งใด เราก็เคยซื้อ
จากช่างต่างประเทศเขามาใช้ตลอดมา

เมื่อเรามี ความปรารถนาจะใคร่ฝึกช่างขึ้นไว้ใช้อีก เช่น
นี้แล้วเราจะควรปฏิบัติสถานใด เราจะควรเอาวิธีการของชาว
ต่างประเทศเขามาเป็นแบบเพื่อฝึกช่างของเรา หรือเราควร
จะคิดจัดวิธีการของเราขึ้นใหม่ ให้เหมาะสมกับความปรารถนา
และความเป็นอยู่อันมีลักษณะพิเศษเฉพาะประเทศของเรา

ในมหาประเทศทั้งหลาย การช่างพื้นเมือง เช่น ช่างไม้
ช่างปูน ช่างเหล็ก ฯลฯ ของเขามีกันบริบูรณ์แต่ดั้งเดิม
ตลอดมาแล้ว ฝ่ายในประเทศเรา ช่างพื้นเมืองเหล่านี้สูญ
หายไปเกือบสิ้นทีเดียวก็ว่าได้ พวกช่างพื้นเมืองที่ยังเหลือ
อยู่บ้าง ก็เป็นช่างที่ไม่มีความรู้จริง ๆ จัง ๆ เป็นช่างที่ฝึก
ตัวเอง ตรัสรู้เอาเอง ไม่มีวิธีการอันเป็นระเบียบสม่ำเสมอ

เพื่อกำเนินการงานให้สอดคล้องเข้าติดต่อกันได้ โดยมาก
 ก็ที่ตะปู้ห่านัวไม่ได้ตลอดทั่ว ขาดทั้งความรู้และความชำนาญ
 ในฐานะที่ทันสมัย และไม่สามารถจะควบคุมปรับปรุงกันทำ
 การงานใหญ่ ๆ โต ๆ ทั้งที่ช่างต่างประเทศเขาทำกันอยู่ใน
 ประเทศเราทุกวันนี้ ในการนี้เช่นนี้ก็พึงเข้าใจได้ว่า การหวัง
 ให้ช่างพื้นเมืองที่มีอยู่ ฝึกสอนลูกมือกันเองขึ้นมาเป็นลำดับ
 ดังที่เขาทำกันในประเทศอื่นนั้น เราจะหวังผลที่ดีจริงหรือ
 ให้ทันการไม่ได้เลย ถ้าจะอาศัยไปเป็นลูกมือช่างต่างประเทศ
 เขา ช่างต่างประเทศเขาหรือจะยินดีและเอาใจใส่ฝึกคนไทย
 ขึ้นเพื่อให้กลับมาแย่งงานเขาไปทำกันต่อไปภายหลัง การฝึก
 นักเรียนช่าง หรือลูกมือในประเทศเรา นี้ จึงเป็นปัญหา
 พิเศษและสำคัญนัก ที่สมควรจะใคร่ครวญและตระเตรียม
 พังการไว้แต่เนิ่น เพราะถ้าไม่เตรียมโครงการไว้ให้เป็นผัง
 หมดตลอด และจะหวังปล่อยให้อำนาจดำเนินไปตามอย่าง
 ประเทศอื่นเขาแล้ว ไม่ช้าก็ให้เห็นได้ว่า การฝึกช่างใน
 ประเทศเราจะมีผลไม่ผิดกันกับที่เราได้ทำมาในร่วมเวลา ยี่สิบปี
 ก็ได้ล่วงไปแล้วนั้น ถึงแม้เราจะเพิ่มทุนขึ้นอีกสักกี่ล้านก็ตาม
 รักเรียนที่เราฝึกขึ้นก็จะตาย หาย สูญไปในตลาดเป็นส่วน มาก

ตั้งแต่เคยเป็นมาแล้ว เพราะหลักการในประเทศอื่นเขาผิดกัน
กับในประเทศเรา ที่ (๑) การช่างพื้นเมืองของเขาบริบูรณ์
มาแต่ดั้งเดิมแล้ว ของเรานี้ขาดสน (๒) ในประเทศเรา
ช่างต่างประเทศมาจองเป็นเจ้าของตลาดเสียแล้ว

การสอนลูกมือในโรงเรียนวิชาชีพนั้น จะทำได้ก็แต่
ในทางทฤษฎี เมื่อถึงคราวที่จะต้องหัดในทางปฏิบัติงานที่
ได้สอนไว้ ฝ่ายโรงเรียนจะไปรับงานเขามาประลองทำนั้น
ผิดหลักการทีเดียว ใช้ไม่ได้ และไม่ควรทำเลย จะเป็น
การแย่งงานจากช่างที่โรงเรียนฝึกขึ้นไว้นั้น ไม่เป็นการฝึกช่าง
กลับเป็นการกำจัดช่าง ผู้ที่ไม่ได้รับทุนบำรุงจากรัฐบาลเหมือน
อย่างโรงเรียนเช่นนั้นจะควรและหรือ? อนึ่ง ผู้ที่อยากจะได้
ของดี ๆ ใครเลยจะเลือกไปให้นักเรียนในโรงเรียนประลอง
ทำกันเล่น เขาย่อมมอบรมงานให้แก่ช่างผู้ชำนาญที่เขาได้เคย
เห็นฝีมือมาแล้ว เขาจึงจะหวังได้ว่าจะได้ของดีจริง ๆ ฝ่าย
โรงเรียนเล่า ถ้าหวังจะรับงานภายนอกมาเป็นวัตถุประสงค์
ทำ ก็ต้องล่อความนิยมของผู้ซื้อ โดยเอาครูในโรงเรียน
เข้าประกวดฝีมือกับช่างในตลาด ผลสุดท้ายนักเรียนก็ไม่ได้
โอกาสเรียนจริง ๆ ช่างภายนอกสู้โรงเรียนไม่ได้ก็เสื่อม

สูญหายไป ไม่เป็นหนทางที่จะนำความเจริญมาให้ผู้ใดได้
เลยสักทางเดียว

วิธีการที่ถูกต่อนั้น โรงเรียนวิชาชีพควรจะสอน
นักเรียนในทางทฤษฎีไว้ให้พร้อม แล้วจึงจัดให้เข้าฝึกหัด
เป็นลูกมือในโรงงานที่เขาทำการงานกันจริง ๆ จัง เข้มงวด
กวดขัน เพื่อประหยัดทุนรอนของบริษัท และเป็นสถานที่
อบรมคนงานให้มีน้ำใจเด็ดเดี่ยวเอาจริงเอาจัง ปราศจาก
ความย่อท้อและหย่อนวินัย เป็นสถานที่สำหรับฝึกคนงาน
ให้เชี่ยวชาญและคล่องแคล่วในกิจธุระ

การฝึกลูกมือในโรงงานนั้น เขาต้องทำกันทุก
ประเทศไม่ว่าข้างจีนหรือข้างยุโรป นักเรียนชั้นครูจะต้อง
รับใช้ยกขนปรนนิบัตินักเรียนชั้นผู้ใหญ่ไปก่อน เหมือน
อย่างสามเณรปรนนิบัติพระสงฆ์ในวัดของเรา เป็นวิธีดัด
สันดานให้เคารพผู้ใหญ่ไปด้วยกันกับหัดนักเรียนชั้นผู้ใหญ่ให้
รู้จักความรับผิดชอบในคราวที่จะต้องบังคับบัญชา

วิธีฝึกลูกมือนั้น เราจะทำอย่างไรจึงจะสม
ประสงค์ได้ ถ้าเราไม่สามารถฝึกลูกมือของเราในโรงงาน
ที่มีอยู่ในพื้นประเทศของเรา เพราะโรงงานเหล่านั้นอยู่ในมือ

ช่างต่างประเทศเสียเป็นส่วนมาก วิชาช่างพื้นเมืองของเรากียังไม่มีระเบียบและวิธีการที่สม่ำเสมอ ไม่เคยใช้เครื่องมือที่ทันสมัย การปรับปรุงการงาน อานแบบ คำนวณราคาซื้อของ ตรวจของ ขยายผังจับระดับและกิจธุระเหล่านี้ เป็นวิชาที่คนงานจำจะต้องเรียนรู้ไว้ทั้งนั้น

การสอนวิจิตรศิลป์

ศิลปหัตถกรรม ย่อมได้กำเนิดมาจาก (Fine Arts) ถ้าเราหวังจะปรับปรุงการช่างของเราให้สมบูรณ์แล้ว เราจะต้องการศึกษาทางวิจิตรศิลป์เสียทีเดียวนั้นไม่ได้

ในสมัยนี้ คนในประเทศเรายังมีความเห็นในเรื่องศิลปคล้ายชาวยุโรปในสมัยเมื่อก่อนมหาสงคราม ว่าการช่างศิลปทั้งหลายนั้นเป็นเครื่องสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย และมีลักษณะพิเศษที่เข้าใจได้ก็แต่เฉพาะผู้ที่มิกำเนิดเป็นช่างเท่านั้น ความคิดผิดของฝรั่งโบราณถึงที่ว่า บุคคลที่ได้เคยรับความอบรมและการศึกษาอย่างสูงในประเทศเรา ยังถือกันว่าเป็นปัญญาและความเห็นที่ทันสมัยอยู่จนทุกวันนี้ จึงไม่เป็นการแปลกหรือประหลาดอะไรนักที่มหาชนพากัน ลง ความเห็นตามไปด้วย เราจึงว่าได้ว่า มหาชนในประเทศนี้ขาด

ความรู้จริงในทางวิจิตรศิลป์ที่เดียว และถึงแม้ว่าเราจะมีช่างฝีมืออยู่อีกบ้าง ช่างเหล่านี้ก็ไม่สามารถพลิกแพลงและล่อใจมหาชน ให้กลับมาเลื่อมใส และนิยมในศิลปและวัฒนธรรมประจำชาติของเราได้อย่างแต่ก่อน จึงเป็นการจำเป็นที่สุดที่จะต้องวางโครงการฝึกสอนศิลปวิชาการกันเสียใหม่ ทั้งให้มหาชนเข้าใจความคิดความเห็นของช่างและนิยมในศิลปและวัฒนธรรมของไทย ฝ่ายช่างก็ต้องสอนกันให้ทราบหลักวิจิตรศาสตร์ให้ถูกต้อง และฝึกให้มีความสามารถในความคิดและฝีมือถึงมาตรฐานแห่งการงานที่ดีเลิศ

ถ้าเราพิจารณาวิจิตรศิลป์ในประเทศอื่น ๆ เราจะเห็นว่า วิจิตรศิลป์ในมหาประเทศนั้น เขาได้ปรับปรุงกันมาเป็นลำดับ คล้ายกันกับที่ได้กล่าวแล้วสำหรับวิชาช่างพื้นเมือง จนถึงศตวรรษที่ ๑๙ แห่ง ค.ศ. เมื่อศิลปินในยุโรปแปรปรวนไปดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างบนนี้ อันเป็นผลเนื่องมาจากศิลปจากตะวันออก และศิลปโบราณที่เขาได้ขุดพบเข้าใหม่ ๆ มากระทบเข้า ในศตวรรษก่อนนั้น ๆ ในประเทศเรา ศิลปสยามอันอุดมดีมาแต่เดิม เมื่อมากระทบกันกับศิลปยุโรปเข้า ก็แปรปรวนไปเช่นเดียวกัน และยัง

กว่านั้นศิลปของเรา ตกต่ำลงไป กว่า ของเขา ด้วยเหตุหลายประการ อันไม่จำเป็นจะต้องกล่าวในที่นี้

การสอนวิจิตรศิลป์ในมหาประเทศนั้น เขากำลังดัดแปลงกันให้เข้าทำนองทันสมัย ผู้เขียนเข้าใจว่า ในขณะที่ประเทศออสเตรเลียและเซโกโลวะเกีย ได้ปรับปรุงหลักสูตรในทางวิจิตรศิลป์ศึกษาขึ้นใหม่ เป็นหลักสูตรที่ทันสมัยที่สุด และในปีนั้นเอง ก็จะได้มีการประชุมนานาชาติสำหรับพิจารณาวิธีสอนวิจิตรศิลป์ และสถาปนายศาสตร์แบบใหม่ในประเทศอิตาลี ผู้เขียนจึงยังไม่สามารถจะเสนอความเห็นในวิจิตรศิลป์ศึกษาแผนใหม่แห่งประเทศอื่นเขาได้ในขณะนี้

ฝ่ายการศึกษาวิจิตรศิลป์ ตามวิธีเก่าอันเป็นวิธีที่ยังใช้กันอยู่ในมหาประเทศเป็นส่วนมาก ที่เรียกกันว่า วิธีอาคาเดมี ที่ผู้เขียนได้เคยรับความฝึกสอนมาโดยตนเองแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ไม่เป็นวิธีศึกษาที่เหมาะสมกับการณ์ที่เป็นอยู่ในประเทศเราเลย เพราะเรายังขาดช่างพื้นเมืองอันเปรียบเหมือนมือ วิจิตรศิลป์ศึกษาอย่างอาคาเดมีนั้น เขาฝึกแต่นายช่างอันเปรียบเหมือนปัญญา การมีมือนั้น ถึงจะมีปัญญา น้อยก็พอจะทำงานไปได้บ้าง แต่การมีปัญญาและไม่มีมือ

ไม่มีกำลัง ไม่มีอำนาจ หรือต้องอาศัยมือ หรือกำลังและ
อำนาจของผู้อื่นเขาช่วยทำนั้น ผลของงาน จะดีจริงอย่างไร
ได้? อหนึ่ง ศิลปะก็เหมือนกันกับกีฬา หรือแพทย์ตัดผ่า หัวหน้า
และลูกมือต้องเข้าใจกัน เป็นคณะเดียวกันมาจึงจะได้ผลดีจริง
เพราะฉะนั้นวิจิตรศิลปศึกษาในชั้นต้นนี้ จึงควรจะสอนไป
ด้วยกันกับวิชาช่างพื้นเมือง เมื่อวิชาช่างพื้นเมืองนั้น
สมบูรณ์ดีแล้ว จึงควรขยับชั้นให้มีโรงเรียนพิเศษหรือ
อาคาเดมี สำหรับวิจิตรศิลปศึกษาโดยเฉพาะ เทียบชั้น
อุดมศึกษาอันมีจำกัดจำนวนนักเรียนไว้ให้น้อย ไม่ให้มาก
กว่าความจำเป็น แต่ต้องส่งมาตรฐานแห่งวิชาไว้ให้ดีเลิศ

โรงเรียนวิจิตรศิลปชนนิคอาคาเดมินั้น เขามักจะจัดกัน
เป็นโรงเรียนที่ช่างเขียนสอนช่างเขียน ถ่ายทอดเป็นลวดหลั่น
กันต่อ ๆ ไป ช่างปั้นสลักก็เช่นเดียวกัน ดูเป็นทำนองคล้าย
กันกับตัวเลข ๐,๙๙๙,๙๙๙,๙๙๙ เป็นส่วนเพิ่มที่เรียวลงไป
ทุกที อันไม่เป็นหนทางที่จะนำมาซึ่งความเจริญดังที่เราพึง
ปรารถนา และยังมีสิ่งที่พึงระวังเกี่ยวในวิธีการของโรงเรียนชนิด
นี้อีก คือการที่เขาถือกันเสียว่า วิจิตรศิลปนั้น มีจำกัด
อยู่แต่เฉพาะวิชาช่างเขียน ช่างปั้นสลัก และสถาปัตยกรรม

เท่านั้น และโรงเรียนอาคาเดมีนั้นเป็นแหล่งที่ช่างเหล่านี้
 สอนให้ช่างเหล่านั้น ๆ สอนช่างเหล่านี้ต่อไป ไม่รู้
 สิ้นสุดหรือเพื่อประโยชน์อย่างใดไปกว่านั้นอีกเลย ฝ่าย
 นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในโรงเรียนเหล่านี้แล้ว แต่ไม่มี
 ความสามารถเพียงพอที่จะได้รับเกียรติยศเป็นครูอยู่ สอน
 นักเรียนช่าง ให้เป็นครูสอนนักเรียนช่าง ให้เป็นครูสอน ฯลฯ
 กันต่อไปอีก ก็ต้องถูกไล่ออกไปหากินโดยลำพังตนเอง
 วิชาความรู้ในการงานอื่น ๆ ก็ไม่สนใจ เพราะได้เคยเรียน
 เคยรู้มากแต่ในวิชาจิตรศิลป์ชนิดจำกัดเท่านั้น การงาน
 ทางอื่น ๆ ที่อาจเป็นหนทางหาเลี้ยงตัวได้ ก็พากันถือเสียว่า
 เป็นงานต่ำไป ไม่สมควรที่ “ช่างศิลป์” จะหย่อนตัวลงมา
 รับทำ และความคิดความเห็นเช่นนั้นนี้ได้จริง ๆ แต่เป็นสิ่งที่
 คนสามัญจะเข้าใจไม่ได้เลย จึงเป็นเหตุให้ผู้ที่มีสัมพันธ์กับช่าง
 จำพวกนี้มีความเห็นกันไปว่า ช่างจิตรศิลป์แล้วต้องเป็นคน
 บ้า ๆ และไร้ความสามารถในทางปฏิบัติการ (Impractical)
 อันเป็นความจริงอยู่มาก

ถ้าจะใช้วิธีสอนจิตรศิลป์ในประเทศเรา โดยวิธี
 โรงเรียนจิตรศิลป์จำกัดตั้งที่วามาแล้วนั้น นักเรียนที่

โรงเรียนปลดออกไป ไหนจะต้องแข่งขันกับช่างต่างประเทศ
ที่คุมกันไปเป็นคณะต่าง ๆ ยึดตลาดพื้นเมืองไว้หมดแล้ว
ไหนจะต้องแข่งขันกับครู และโรงเรียน ที่บังเกิดความรู้อะไรของ
ตน มา นักเรียนเหล่านั้นจะมีโอกาสตั้งตัวอย่างไรได้ ก็จำต้อง
ตายสาบสูญไปเท่านั้นเอง ถึงรัฐบาลจะสละจำนวนเงินเข้า
ทุ่มถมสักกี่ล้าน ก็คงจะไม่เห็นผลอันเป็นปีกแผ่นแน่นหนา
ขึ้นมาได้ เพราะยังขาดโครงการที่จะทำให้บังเกิดการควบคุม
กันขึ้นเป็นคณะ ขึ้นเป็นหน่วย อย่างวิธีการที่ทันสมัย

สรุปความตามที่ได้ปรารภมานี้แล้ว ถ้าเราจะหวัง
บำรุงฐานะของศิลปหัตถกรรม และหัตถกรรมเครื่องจักรใน
ประเทศขึ้นให้เป็นคณะ เป็นหน่วย ที่จะสามารถชิงเอา
อิสรภาพในทางหัตถกรรมคืนมาให้สยามประเทศแล้ว เราจำ
จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้:—

๑. จัดโรงเรียนครู สำหรับการช่างพื้นเมืองขึ้น
ชั่วคราว

๒. จัดโรงเรียนช่างพื้นเมือง ขึ้นตามศูนย์กลาง
จังหวัดอันสมบูรณ์

๓. **จัดส่งนักเรียนช่างหัตถกรรมเครื่องจักร** แห่ง
โรงเรียนช่างพื้นเมืองเข้าฝึก และทำการในโรงเรียนและอยู่
ต่าง ๆ

๔. **จัดส่งนักเรียนช่างศิลปหัตถกรรม** แห่งโรงเรียน
ช่างพื้นเมืองเข้าฝึกและทำในสหกรณ์หัตถกรรมที่จะจัดตั้งขึ้น

๕. **จัดสหกรณ์หัตถกรรม** ขึ้นตามศูนย์กลางจังหวัด
ที่สมบูรณ์ เพื่อช่วยให้คนงานสามารถรวมทุนและกำลังกัน
ประกอบอาชีพ และเพื่ออบรมความนิยมในศิลปวิชาช่าง
ทั้งหลายในหมู่มหาชนทุกชั้น

เมื่อความหวังเหล่านี้เป็นผลสำเร็จได้แล้ว และถ้ายัง
เห็นว่าจำเป็น

๖. **ก็จะจัดโรงเรียนพิเศษ สำหรับ นาย ช่าง หลวง**
(อาคาเดมี) ขึ้นเทียบชั้นสถานอุดมศึกษา

การจัดโรงเรียนครู สำหรับการช่างพื้นเมือง

โดยเหตุที่การช่างพื้นเมืองในประเทศนี้ ยังมีลักษณะ
เป็นทำเล่น ๆ คือไม่ได้เรียนกันตามหลักสูตรที่ทันสมัย ทั้งใน
ทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติการ จึงเป็นเหตุให้การช่างของไทยเราขาดคุณภาพอันดีเลิศ และในขณะนี้ แม้จะมีผู้ใดใคร่

เรียนวิชาบางอย่างก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่มีกำลัง เครื่องมือ หรือ
 หลักสูตรที่ทันสมัย จัดไว้เป็นมาตรฐานสำหรับการช่าง
 ช่างพื้นเมืองต้องการความปรารถนา จึงเป็นการจำเป็น ที่จะต้องตั้ง
 โรงเรียนขึ้นแห่งหนึ่ง มีหน้าที่พิเศษเป็นเฉพาะสำหรับสอน
 ครูในวิชาช่างพื้นเมืองต่างๆ ที่เป็นหลักการจริงๆ และที่
 จำเป็นแท้ๆ เท่านั้น ผู้จัดโครงการศึกษาเหล่านี้ ควรจะ
 ทำการสำรวจแล้วกะศูนย์กลางจังหวัดที่สมควรจะจัดตั้งโรงเรียน
 ช่างพื้นเมืองขึ้น เมื่อได้รับความเห็นชอบจากสภาปรับปรุง
 ประชาชาติแล้ว จะได้คำนวณจำนวนครูที่ต้องการ เพื่อ
 ทราบว่าโรงเรียนนี้สมควรจะมีขนาด และจำนวนนักเรียน
 ประเภทใดสักเท่าใด และจะควรฝึกนักเรียนครูเหล่านี้อยู่สัก
 กี่ปี เมื่อโรงเรียนช่างพื้นเมือง ซึ่งเป็นจุดหมายตอนสอง
 ของระเบียบการที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ ตั้งขึ้นพร้อมเพรียง
 บริบูรณ์ดีแล้ว โรงเรียนครูนี้ ก็ควรจะให้เลิกเสียให้กลายเป็น
 เป็นอีกหน่วยหนึ่งของพวกโรงเรียนช่างพื้นเมืองไป โรงเรียน
 ครูนี้จึงมีหน้าที่เฉพาะเป็นปัจจัยสำหรับเริ่มงาน และตั้งมาตรฐาน
 แห่งวิชาช่างพื้นเมืองต่างๆ ให้สอดคล้องประสานงาน
 กันได้ ให้ช่างที่ฝึกมาจากเมืองน่านสามารถทำงานร่วม

กันกับช่างที่ฝึกมาจากปัตตานีได้ ไม่ใช่วิธีการที่แตกต่างกัน ครูที่ฝึกในโรงเรียนนั้น ก็มีหน้าที่สอนในทางทฤษฎีมากกว่าทางปฏิบัติงาน เพราะลูกมือที่จะให้เรียนในโรงเรียนช่างพื้นเมืองนั้น เรามุ่งจะให้เรียนในทางทฤษฎีไว้ให้พร้อมเพรียง แล้วจึงจะจัดส่งไป หาความชำนาญ ทางปฏิบัติงานในโรงงานอยู่ และสหกรณ์หัตถกรรมต่อไป ส่วนครูชุดหน้านั้น เราหวังว่าโรงงานและสหกรณ์หัตถกรรมจะสามารถฝึกขึ้นได้ดีกว่าที่จะฝึกได้จากโรงเรียนครู เพราะผู้ที่ได้ผ่านสถานเหล่านี้มาแล้ว ย่อมชินงานทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติงานในวิชาการที่จะสอน

การจัดโรงเรียนช่างพื้นเมือง

ในระหว่างเวลาที่โรงเรียนครูช่างพื้นเมือง กำลังจัดการฝึกสอนครูตั้งที่วามาแล้วนั้น แผนกวิชาชีพ จะได้จัดสร้างโรงเรียนช่างพื้นเมืองขึ้นไว้ตามศูนย์กลางจังหวัดที่สมควรให้พรักพร้อม และจะได้เตรียมการคัดเลือกนักเรียนเข้าบรรจุโรงเรียน โดยหลักการ ดังนี้

นักเรียนที่จะรับเข้าศึกษา วิชา ช่างในโรงเรียนเหล่านี้ ควรจะคัดเอานักเรียนชั้นมัธยมตอนต้นที่มี อุปนิสัย และ น้ำใจ

เป็นช่าง ไม่ใช่แล้วแต่ผู้ใดจะสมัคร เพราะเราหมายชู
 มาตรฐานแห่งการช่างและมุ่งหาความสำเร็จ ไม่ใช่หางานให้
 นักเรียนที่เรียนวิชาอื่นไม่ได้แล้ว หรือที่มีอายุมากเกินไป
 หรือที่มีทุนทรัพย์น้อย จะต้องรีบเตรียมตัวหาทางเลี้ยงชีพ
 นักเรียนจำพวกที่ว่านี้ เราก็ควรจะมีเมตตาเหมือนกัน
 แต่จะต้องช่วยในทางที่ถูก คือหางานให้เหมาะสมกับอุปนิสัย
 ของเขาจริงๆ ไม่ใช่รับเข้ามาไว้ตามใจสมัคร เพราะถ้าฝึก
 เขาให้เป็นช่างไม่สำเร็จแล้ว ความผิดอยู่ที่ผู้เลือก ไม่ใช่อยู่ที่
 ผู้สมัครเท่านั้น ส่วนการสอนนั้นจะจัดให้เรียนพร้อมกัน
 ไปกับวิชามัธยมตอนต้น หรือจะจัดเป็นโรงเรียนเวลาค่ำ ก็
 แล้วแต่จะสะดวก นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน
 ช่างพื้นเมืองเหล่านั้นแล้ว จะแบ่งออกเป็นสองหมู่ตามอุปนิสัย
 ดีกว่าตามใจสมัคร คือหมู่ช่างหัตถกรรมเครื่องจักรและหมู่ช่าง
 ศิลปหัตถกรรม อันจะแยกกันไปฝึกหัดฝีมือให้มีความชำนาญ
 ในวิชาชีพของตนตามโรงงาน อยู่ และสหกรณ์หัตถกรรมทั้งที่
 จะบรรยายต่อไปนี้

การฝึกความชำนาญในโรงงานและอยู่ต่าง ๆ

นักเรียนหัตถกรรมเครื่องจักรนั้น จะได้จัดส่งไปฝึกหัด
ในโรงงานและอยู่ต่าง ๆ เช่นโรงงานของกรมรถไฟหลวง กรม
ชลประทาน กรมช่างแสง และตามอยู่แห่งบริษัทต่าง ๆ ซึ่งอาจ
จัดขึ้นโดยให้มีโครงการทำนองเดียวกัน กับสหกรณ์หัตถกรรม
ที่จะกล่าวต่อไป โรงเรียนช่างพื้นเมืองจะต้องสอบถามแล้วจัด
หลักสูตรและหมั่นนักเรียนชั้นสุดท้ายเป็นพิเศษ ให้ถูกต้องกันกับ
ความปรารถนาของโรงงานเหล่านี้ ฝ่ายช่างโรงงานก็ควรจะ
พยายามรับคนงานแต่ในจำพวกลูกมือที่โรงเรียนช่างพื้นเมือง
เหล่านี้ส่งมา

ฝ่ายนักเรียนนายช่าง ที่สำเร็จการศึกษามาจากมหา
วิทยาลัย และสถานอุดมศึกษาอื่น ๆ ก็ควรจะให้เข้าทำงาน
ในโรงงานและอยู่เหล่านี้ เพื่อให้ได้ฝึกหัดความชำนาญขึ้นมา
เป็นลำดับพร้อม ๆ กันกับคนงาน ความสัมพันธ์ระหว่างคน
งานและนายช่างจึงจะเป็นผลให้บังเกิดความเข้าใจและความคิด
ความเห็นซึ่งกันและกันขึ้นได้จากนั้น

การจัดสัหกรรมหัตถกรรม

สหกรณ์หัตถกรรมนี้มีหลักการอยู่ที่จะต้องเป็นสถานที่สำหรับ “ทำ” ศิลปหัตถกรรมจริง ๆ ไม่ใช่เป็นที่สอนหรือเป็นที่สำหรับฝึกครูเท่านั้น จะต้องเป็นโรงงานที่ช่างรับทำการงาน ทำของไว้อย่างและทำของที่ใช้ได้จริง ๆ ไม่ใช่ทำของสำหรับแสดงฝีมือ อย่างภาพที่เขาเอาเข้ากรอบแขวนไว้ให้ชมในศาลาแสดงพิพิธภัณฑ์ ธุรการของสถานสหกรณ์ที่ว่ามานั้น เราจะต้องถือเอาเป็นงานสำคัญกว่าการสอนและการฝึกลูกมือ เพราะสหกรณ์หัตถกรรมที่เราจะตั้งขึ้นนี้ เราหวังจะจัดให้เป็นโรงงาน และสถานที่ทำมาหากินจริง ๆ ไม่ใช่โรงเรียนของรัฐบาล เป็นคณะสหกรณ์ของพวกช่าง เพื่อรวมทุนและรวมแรงกันทำมาหากิน แต่ในตอนต้น เมื่อพวกช่างยังไม่มีความสามารถ ไม่มีความชำนาญในการบริหารการทำงาน และยังขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันอยู่ รัฐบาลจะเข้าไปช่วยทุนทรัพย์จำกัดจำนวนงานให้ควบคุม บำรุง พยายามให้จนกว่าจะมีกำลังและความสามารถเพียงพอที่จะควบคุม กันเองได้ สหกรณ์หัตถกรรมตั้งที่ว้านี้ ควรจะจัดเป็นสาขาของ

คณะกลาง ไปตั้งอยู่ตามหัวเมืองที่สมบูรณ์ ที่มีพลเมืองมากกว่า ๕,๐๐๐ คนขึ้นไป

งานที่จะทำในสถานสหกรณ์นั้น จะต้องเป็นสิ่งที่หลายที่ประกอบได้ด้วยวิจิตรศิลปวิชาการ หรือที่เป็นสิ่งที่สามารถจะประกอบขึ้นให้มีลักษณะงดงามได้ ไม่ว่าสิ่งใดเลย คือ ไม่ใช่วิจิตรศิลปจำกัดอย่างฝรั่ง และควรจะมีมุ่งโดยเฉพาะอีกทางหนึ่ง คือ การทำสิ่งของต่างๆ ที่เราใช้กันเป็นธรรมดา ซึ่งอาจเสื่อมเสียลักษณะศิลปไปได้ เนื่องจากวิธีการของหัตถกรรมเครื่องจักร ศาสดาศิลปสงเคราะห์แห่งสถานสหกรณ์หัตถกรรมจะเป็นที่ชี้ทางที่ถูกให้แก่หัตถกรรมเครื่องจักร จะจัดทำตัวอย่างดีๆ ที่ควรจะรับไปจำลอง เป็นหลักเป็นพยานที่อ้าง เป็นหนทางแนะนำให้ช่างทำงานให้ได้คุณภาพอันดีเยี่ยม สถานนี้จะชี้ทางให้เห็นว่าสิ่งใดควรจะทำด้วยเครื่องจักร สิ่งใดควรจะทำด้วยฝีมือคน สิ่งใดควรจะทำด้วยวิธีมาตรการ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์มากที่สุดที่จะทำได้ การแบ่งหน้าที่และงานการระหว่าง ศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมเครื่องจักร จึงจัดให้เข้ารูปได้โดยวิธีการที่ว่ามัน

การหาถิ่นในทางศิลปหัตถกรรม (Arts & Craft)
 อย่างความคิดของวิลเลียมมอร์ริส อันมีหลักอยู่ในลักษณะ
 “เฉพาะตัว” ของช่างและให้อิสรภาพแก่ช่างอย่างเต็มตัวนั้น
 เราได้เห็นกันแล้วว่า ไม่ประกอบผลสิ่งใดให้บังเกิดขึ้น นอก
 จากทำให้มีพวกช่างชาวบ้านเล็ก ๆ ที่มีความคิดแคบ ๆ ต่าง
 คนต่างหากินกันไป อิจฉาริชยาแก่น การงานก็เปลืองโศหุ้ย
 และทุนทรัพย์เป็นอันมาก ถ้ามาคิดดูทางการปรับปรุงประชา
 ชาติอย่างทันสมัยแล้ว การที่ปล่อยให้ช่างแยกกันออกไปแย่ง
 กันหาเงินดังวิธีที่วานี้ และที่เป็นอย่างอยู่ในประเทศเรา เป็นการ
 เปลืองกำลังประชาชาติที่สุด และหนทางที่จะตัดความเปลือง
 เช่นนี้ได้ก็โดยจัดตั้งสหกรณ์หัตถกรรมอย่างที่เสนอนี้ เพื่อ
 จัดการให้มีผู้ประกอบด้วยความสามารถ และความชำนาญเข้า
 ควบคุม และปรับปรุงวิธีบริหารการให้แก่ช่างให้ได้รับผลใน
 ทางประหยัด และในทางสามารถที่สุดที่จะทำได้ ทางนี้แหละ
 เป็นทางเดียวที่จะต่อสู้ช่างต่างประเทศเขาได้

การแบ่งแผนกในคณะสหกรณ์หัตถกรรม

เราได้กล่าวแล้วว่า วิจิตรศิลปจำกัดอย่างฝรั่งนั้น
 ไม่เหมาะกับการเป็นอยู่ในประเทศเรา จึงเป็นการสมควร

ที่จะแบ่งหรือเทียบงานเสียใหม่ โดยถือเอาว่า เครื่องอุปโภค
ทั้งหลายที่ประกอบได้ด้วยศิลปหัตถกรรมแล้ว เราถือเอา
เป็นวิจิตร ศิลป ที่สมควรประกอบในสถานสหกรณ์นี้ ทุกสิ่ง ทุก
ประการ และเราจะแบ่งศิลปทั้งหลายออกเป็น ๔ แผนก
กล่าวคือ

๑. ศิลปอันเกี่ยวข้องกับบุคคล

๒. ศิลปอันเกี่ยวข้องกับเคหสถาน

๓. ศิลปอันเกี่ยวข้องกับปัญญา ความคิด

๔. ศิลปอันเกี่ยวข้องกับกีฬา มารยาท และมหรสพ

๑. ศิลปอันเกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ เครื่องประดับ

และแต่งกายต่าง ๆ อันประกอบด้วย ผ้าไหม เงินทอง
เพชร พลอย ต่าง ๆ เครื่องนุ่งห่มเสื้อผ้าแพรพรรณ ภาชนะ
อาหารการบริโภค ตลอดจนเครื่องอุปกรณ์ทางวิชาแม่บ้าน
แม่เรือนต่าง ๆ

๒. ศิลปอันเกี่ยวข้องกับเคหสถาน ได้แก่ สถาปัตยกรรม

วิศวกรรม เครื่องเรือน ไร่สวน อุทยาน บ้านเมืองต่าง ๆ
ช่างปั้นสลัก ช่างเขียน ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเหล็ก ช่างทาสี
และแต่งบ้าน ฯลฯ

๓. ศิลปอันเกี่ยว ด้วย บัญญาความคิด ได้แก่

วรรณคดี กวีนิพนธ์ หนังสือข่าว การพิมพ์ เย็บเล่ม รูปถ่าย
รูปงาน รูปพิมพ์หิน เครื่องประกอบเล่ม อาลักษณ์ ห้องสมุด
ปาฐ.

๔. ศิลปอันเกี่ยวกับกีฬา มารยาท และมหรสพ

ได้แก่เครื่องเล่น การกีฬาอันประกอบมารยาทและอนามัย
มโหรี ดนตรี ร้องรำ ทำบท ระบำ ละคอน โขน หนัง ฯลฯ

ที่ศูนย์กลางสถานสหกรณ์หัตถกรรมนี้ ควรจะจัดเป็น
“ศาลาศิลปสงเคราะห์” อันประกอบด้วยสถานีกำลังไฟฟ้า
กองอำนวยการห้องศิลปสงเคราะห์ถาวรและห้องศิลปสงเคราะห์
ชั่วคราว

แผนกศิลปทั้ง ๔ นั้น จะได้แยกออกไปตั้งไว้ ๔ ทิศ
แห่งศาลาศิลปสงเคราะห์นี้ ระหว่างสำนักแผนกทั้ง ๔ นั้น
จะได้จัดเป็นโรงงานของแผนกต่าง ๆ เรียงกันออกไปเป็นวง
รอบศาลาศิลปสงเคราะห์ โดยจัดตามลำดับงานที่ธุรการ
ต่อเนื่องถึงกัน และโดยพยายามกันเองงานที่สกปรกหรือ
อื้ออึง ไปเสียจากการงานที่รักษาความประณีตสะอาดหมดจด

และจากงานที่ต้องทำในที่ที่สังกัดเรียบ ความประสงค์สำคัญ
อีกอย่างหนึ่ง ในการรวมแผนกต่าง ๆ ไว้ใกล้เคียงกันเช่นนี้
ก็เพราะช่างทั้งหลายไม่ว่างานประเภทใด จะรุ่งเรืองและ
เชี่ยวชาญในวิชาการขึ้นได้ ก็โดยอาศัยใช้ความคิดความเห็น
และวิชาแห่งงานแผนกอื่น ๆ ประกอบกันไปเพื่อรู้จักกัน หัน
ทำนองตามกันให้เป็นปึกเป็นแผ่น โดยอนุโลมตามทำนอง
ของสมัย ช่างผู้ใดจะถนัดภูมิรู้แต่ในวิชาของตนแต่ผู้เดียว
ไม่เกี่ยวข้องกับช่างวิชาอื่น ช่างผู้นั้นก็จะเป็นหมั่นในวิชา ผู้
ใดเป็นผู้ชำนาญแต่ในวิชาการของตนแต่ละฝ่ายเดียว ผู้นั้น
ก็ย่อมเป็นนักสมัครเล่นในวิชาอื่น ไม่ใช่ช่างที่สมบูรณ์แท้

โดยที่จัดโรงงานไว้ใกล้ชิดกันเช่นนี้ การช่างทั้งหลาย
จะได้สัมพันธ์กันอยู่ในแหล่งเดียว วิชาช่างต่างๆ จึงจะเป็น
กลางระหว่างแผนกศิลปหัตถกรรมทั้งหลาย เมื่อนั้นแหละ
วิชาช่างจะตามเผยแผ่ไปทั่วทุกแผนก ทุกหมู่ ทุกบ้าน ทุกเมือง
ที่ใกล้เคียงจนถึงประเทศ ถึงมหาชน ถึงมนุษยชาติ

สมาชิกแห่งสหกรณ์หัตถกรรม

สมาชิกแห่งสหกรณ์หัตถกรรม จะต้องเป็นคนในบังคับสยาม และควรแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท (๑) นายช่าง คือ อาจารย์ หรือศาสตราจารย์ในแผนกต่าง ๆ อันมีจำกัดจำนวน แต่จำต้องเป็นช่างที่ทำการงานด้วยปัญญา หรือฝีมือในวิชาที่เขาเป็นผู้สอนในสถานสหกรณ์นั้นไปด้วย ถ้าไม่ทำมาหากินไปด้วยในวิชาที่สอน ก็ไม่ควรจะนับเป็นสมาชิกอันมีสิทธิที่จะได้รับผลจากการงานของสหกรณ์ จะเป็นได้ก็แต่สมาชิกกิตติมศักดิ์เป็นพิเศษเท่านั้น (๒) ช่าง คือ ผู้ช่วยนายช่าง ไม่จำกัดจำนวน มีงานเท่าใดก็ต้องจ้างไว้ให้พอกับงาน แต่ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในฝีมือถึงมาตรฐานแห่งหลักสูตรที่จะได้กำหนดไว้ (๓) พนักงาน คือ ผู้ควบคุมการค้าขาย เสมียน และคนงานต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ช่าง และเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ในสถานสหกรณ์ สมาชิกเหล่านี้จะต้องมีหุ้นส่วนอยู่ในการสหกรณ์นี้ โดยถือพันธบัตรของคณะสหกรณ์หัตถกรรมนั้น ผู้ที่ไม่มีทุนทรัพย์ ก็จะได้รับพันธบัตรจำนวนหนึ่ง เป็นส่วนแบ่งจากผลของงานที่ได้ทำให้แก่สหกรณ์

การรับสมาชิกเหล่านี้ จะต้องทำให้เป็นระเบียบ มี
 สัญญา และกำหนดปีให้เป็นที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ใน
 ระหว่าง ๓ เดือนแรกนั้น ทั้ง ๒ ฝ่ายมีสิทธิ์ที่จะเลิกสัญญาได้
 เพื่อป้องกันความคิติดัดและความเข้าใจผิดอันไม่เป็น ผลดี ต่อ
 การงานภายใน อาจารย์และช่างมีหน้าที่ฝึกสอนลูกมือพร้อม
 กันไปกับเวลาทำการงานในแผนกของตน จะได้รับเงินเดือน
 บ้างเล็กน้อยพอเป็นกำลังเลี้ยงครอบครัวที่อยู่ไฟ น้ำ กำลัง
 ไฟฟ้า โรงงาน และเครื่องมือใหญ่ ๆ สำคัญ ๆ นั้น สถาน
 สหกรณ์จะจัดหาไว้สำหรับใช้ไปด้วยกัน เมื่อทำการงานหรือ
 วัตถุอย่างใดขึ้นแล้ว ก็จะได้จัดขายไปได้เป็นเงินมาทำได
 จะต้องหักโสหุ้ย ต้นทุน ค่าเครื่องใช้จ่ายออกเสียก่อน เมื่อ
 เหลือเงินเป็นกำไรอีกเท่าใด สถานสหกรณ์จะหักเอาไว้เป็นเงิน
 สำหรับดอกเบี้ย ต้นทุน สะสมทุน และเฉลี่ยกำไรให้แก่ผู้ถือ
 พันธบัตรเสียส่วนหนึ่ง ที่เหลือจากนั้นจะแบ่งให้พวกช่างที่ได้
 ช่วยกันทำการงานรายนั้นโดยเฉพาะตามส่วนสมควร กัน ดังนี้
 ผู้ใดขยันขันแข็ง และมีความสามารถในการงาน หรือมี
 ความคิดสามารถทำของได้ราคาดี ก็จะได้กำไรจากส่วนแบ่ง

มาก สมควรกันกับน้ำพักน้ำแรงของเขา ผู้ใดที่เกียจคร้าน ไม่มีฝีมือและปัญญา ตีแต่พุง หรืออืด ๆ ออด ๆ ไม่เอางาน ก็ไม่ได้ส่วนแบ่งจากผลกำไร และผู้ใดไม่ได้ส่วนแบ่งกำไรให้สมควรตามขีดส่วนร้อยอันจะได้ตั้งไว้เป็นเกณฑ์แล้ว ก็จะเป็นหลัก การ คัดเอา คน ที่ไม่พึง ประารถนา เลี้ยงเอา ไว้ ออก จาก สหกรณ์ ได้ โดยความประพฤติของผู้นั้นเอง ขีดส่วนร้อยนั้น ไม่จำกัด จะสูงขึ้นหรือต่ำลงแล้วแต่จำนวนคนที่สมัครเข้ามา เป็นช่าง และการงานที่สถานสหกรณ์จะมีทำ

ลูกมือ คือ นักเรียนที่สถานสหกรณ์จะรับเข้ามาฝึกสอน ในวิชาช่างต่าง ๆ จะได้แบ่งออกเป็น ๒ หมู่ คือ หมู่นักเรียน เสียเงินบำรุง และหมู่นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในฝีมือ เข้าสอบไล่ได้ “**ทุนศึกษา**” เป็นนักเรียนพิเศษไม่ต้องเสีย เงินค่าบำรุง นักเรียนประเภทที่ต้องเสียเงินบำรุงนั้น เรา รับ เข้ามาฝึกด้วยความหวังจะอบรมบุตรที่มีอันจะกิน มีความรู้ ในการช่าง ให้รู้จักช่าง จะได้ช่วยบำรุงการช่างให้ดำเนินไป ในทางรสนิยมที่ดี และจะได้อุดหนุนช่างอนาถาที่มีฝีมือดี ไปในทางที่ถูก การฝึกลูกมือนี้เราจะต้องจัดเป็นโรงเรียน วิสามัญศึกษาชั้นมัธยมตอนปลาย ให้มีวิชาประกอบทั้งหลาย

ในทางวิทยาศาสตร์ และวิจิตรศาสตร์ให้พร้อมเพรียง แต่
จะต้องถือเอาเป็นการทำงานพิเศษ นอกเกณฑ์ของสหกรณ์
หัตถกรรมเช่นเดียวกันกับโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งคงจะต้อง
จัดขึ้นไว้สำหรับบุตร ของ ช่าง และ คน งาน ใน สถาน สห กรณ์
หัตถกรรมนั้น

ศาลาศิลปสงเคราะห์

ศาลาศิลปสงเคราะห์นั้น จะจัดการแสดงโดยลักษณะ
“ชั่วคราว” และโดยลักษณะ “ถาวร” การแสดงชั่วคราว
นั้นได้แก่ตัวอย่างวัตถุฝีมือเอกที่ได้ทำขึ้นใน สถานสหกรณ์นั้น
เป็นการแสดงฝีมือ และบอกขายตัวอย่างให้อุตสาหกรรม
เครื่องจักร เมื่อเสร็จการแสดงแล้ว จะได้จัดการขายของ
เหล่านั้นไป แต่สิ่งใดที่เป็นฝีมือเลิศ สถานสหกรณ์หัตถกรรม
จะคัดซื้อไว้ด้วยทุนที่สำรองไว้เป็นพิเศษ และจะจัดแสดงไว้
ในห้องศิลปสงเคราะห์ถาวร เครื่องแสดงในห้องนี้ ไม่จำเป็น
จะต้องเป็นของที่ทำในสถานสหกรณ์นั้นเองเท่านั้น สิ่งใดที่
สมควรนับได้ว่าเป็นฝีมือเลิศแห่งสมัยต่าง ๆ จริง ๆ แล้ว ถ้า
ผู้ใดจะอุทิศให้ก็สมควรจะรับไว้เพื่อสนองน้ำใจอันดีของเขา แต่
ไม่ควรจะสละทุนไปซื้อหา สถานสหกรณ์จะซื้อแต่ของที่ทำขึ้น

ในสถานนั้นเองเท่านั้น ถ้าสหกรณ์หัตถกรรมหน่วยอื่น จะส่งศิลปวัตถุมาแลกเปลี่ยนกันแสดงฝีมือ ก็ควรจะสงวนไว้และจัดของส่งไปให้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนตอบแทนกัน แลกฝีมือและแลกเปลี่ยนความคิดเทียบกันไว้ชม เมื่อเครื่องของที่สะสมไว้มากมายขึ้นจนจะหาที่รักษาไว้ด้วยความงามไม่ได้แล้ว ก็ควรจะคัดเอาของฝีมืออ่อนนอกขายเสียบ้าง เพื่อเอาทุนกลับคืนมาซื้อของใหม่ ๆ สะสมไว้ต่อไป การผันผวนซื้อขายศิลปวัตถุเช่นนี้ อาจเป็นวิธีหากำไรขยายทุนทรัพย์ของสหกรณ์หัตถกรรมให้ร่ำรวยได้มาก ถ้าผู้จัดการซื้อขายปฏิบัติการไปด้วยปัญญาอันสุขุม

การเงินและการจัดทุนสหกรณ์หัตถกรรม

ในมหาประเทศทั้งหลาย การบำรุงศิลปวิทยาลัย และโรงเรียนเพาะช่าง ย่อมตกเป็นหน้าที่ของรัฐบาล หรือเทศบาล หรือมหาวิทยาลัย นอกจากสถานที่กำลัง, ไฟ, น้ำ และเครื่องมือต่าง ๆ แล้ว ยังต้องมีทุนบำรุงและค่าจ้างอาจารย์และครู สนับสนุนไปด้วยเสมอ เป็นงบประมาณประจำปี สหกรณ์หัตถกรรมจะตั้งขึ้นได้ ก็ด้วยทุนของรัฐบาล

ให้สถานที่ กำลัง ไฟ น้ำ และเครื่องมือสำคัญ ๆ ในขั้นต้น ส่วนทุนบำรุงประจำปีนั้น เราจะต้องคิดจำกัดจำนวนต้นทุน สมมติว่าอยู่ในวงจำนวนเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเราจะพยายามแบ่งออกเป็นสามส่วน รัฐบาลจะถือส่วนพันธบัตร ประมาณ ๔๐ ส่วนร้อย หรือจำนวนเงิน ๑๒๕,๐๐๐ บาท สมาชิกแห่งคณะสหกรณ์หัตถกรรม จะถือพันธบัตรประมาณ ๓๕ ส่วนร้อย หรือจำนวนเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท มหาชนในภูมิภาคประเทศจะถือพันธบัตรประมาณ ๒๕ ส่วนร้อย หรือจำนวนเงิน ๗๕,๐๐๐ บาท วัตถุประสงค์ของการแบ่งทุนออกเป็นส่วน ดังที่กล่าวมานี้ อยู่ในความปรารถนาจะให้รัฐบาลยึดสิทธิ์ควบคุมการงาน และสามารถเป็นผู้ซื้อขาดได้เสมอ ฝ่ายสมาชิกแห่งสหกรณ์และมหาชนในภูมิภาคประเทศ เมื่อมีส่วนได้เสียอยู่ในการงานของสหกรณ์หัตถกรรมนี้แล้ว ก็ย่อมใส่ใจเอาใจช่วยทำนุบำรุงให้เจริญเสมอไป

เงินทางใต้ของสหกรณ์หัตถกรรมนั้น จะมีจำนวนมากน้อยสักเท่าใดก็ได้แล้วแต่ความนิยม และความสามารถจ่ายซื้อของมหาชนในประเทศนั้น จุดหมายในการขายของที่ทำขึ้นในสถานสหกรณ์มีหลักอยู่ที่จะขายของดี ๆ ให้แก่มหาชนทั่ว

ทุกชั้น ไม่เจตนาขายให้แก่ผู้ที่มีเงิน หรือนักท่องเที่ยวที่มาจาก
ต่างประเทศโก่งราคาหากำไรคราวละมาก ๆ เรามุ่งปลูกความ
นิยมให้แก่คนทุกฐานในประเทศเรา ด้วยเหตุนี้ สิ่งใดที่เรา
ขายไม่ออกในเวลาแรก เราก็ต้องจัดการลดราคาลงในปีต่อ ๆ
ไปอย่างเขาขายผักกันตามร้านแซก ลงสุดท้ายถ้าขายไม่ออกเข้า
จริง ๆ ก็ต้องเลหลังไปเสียให้สิ้น ดีกว่าเก็บเอาไว้ เพราะ
ขายไม่ออก จะเป็นเหตุให้ช่างผู้ทำท่อใจทำงานไม่ได้คิ
การขาย การหางาน การรับงานนั้นจะต้องมอบธุระให้แก่ผู้
ชำนาญในการค้าขายเป็นผู้ควบคุม ช่างไม่ควรจะเอาเวลา
ทำงานมาฝึกฝนในการค้าขายเหล่านี้ ถึงจะทำได้ก็คงไม่ได้
ผลดีเหมือนผู้ชำนาญในธุรกิจที่ว่านี้

การฝึกสอนคนงานให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเข้าเป็น
คณะ และให้เชี่ยวชาญในฝีมือนั้น เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดในตอน
ต้นของคราวที่เราจะเริ่มจัดสหกรณ์หัตถกรรมนี้ จุดหมายอัน
แรกคือคุณภาพ ช่างต่างประเทศเขาได้ปรับปรุงการงานกันมา
ช้านานแล้ว คุณภาพในการงานของเขาถึงขีดแห่งมาตรฐาน
อันดีแล้ว ความสามารถของเขาบริบูรณ์ขึ้นทุกที จนเขา
สามารถประหยัด และเข้าประกวดในทางราคาถูก ในชั้นต้นนี้

คณะสหกรณ์จะเข้าแข่งขันอย่างเขานั่นยังไม่ได้ เพราะถ้าเรา
ถ่วงยืดเอามาตรฐานในทางราคาถูกมาเป็น จุดหมายแห่งการ
งานของเราแล้ว เราจะไม่มีโอกาสปรับปรุงการงานของเราขึ้น
มาให้ถึงขีดมาตรฐานแห่งคุณภาพอันดีเลิศกับเขาได้เลย แต่
ถ้าเราทำการงานที่ดีจริงได้แล้ว และมีความชำนาญมากขึ้น
การปรับปรุงในทางสามารถทั้งหลายดีขึ้นมาเป็นลำดับ ผลสุด
ท้ายเราก็สามารถแข่งขันกับเขาในทางราคาได้เหมือนกัน ทั้ง
ยังรักษาคุณภาพแห่งการงานทั้งหลายให้หมดจด ไม่ทำการ
ฉก ๆ สุกเอาเผากิน อย่างข้างบางจำพวกที่เราเห็นกันอยู่
ทุกวันนี้

ด้วยเหตุที่เราต้องพยายามปรับปรุงการงานในทางคุณภาพให้ดีเลิศ เราจึงยังไม่สามารถเข้าแข่งขันกับเขาในราคา
ถูก เพราะฉะนั้นทำอย่างไรเล่า สหกรณ์หัตถกรรมนี้จะแน
ใจได้ว่าจะมีงานทำ ที่จะหวังงานในทางเข้าแข่งขันประมูล
ราคาสู้กันกับช่างต่างประเทศเขานั้น ไม่เป็นผล เพราะจุด
หมายในทางมาตรฐานของการงานนั้นผิดกันตรงกันข้าม ด้วย
เหตุนี้จึงต้องหันมาหาความ อุปถัมภ์ จาก รัฐบาล อีก ตอน หนึ่ง
เพื่อขอร้องจากรัฐบาลมาทำให้มากที่สุดที่จะทำได้ งานอันใด

สหกรณ์ไม่สามารถจะรับทำให้ได้ราคาก็ หรือให้หันတွံทံ
 ได้แล้ว ก็ควรจะแจ้งให้รัฐบาลทราบ เพื่อจะได้จัดการเปิด
 ประมูลว่าจ้างผู้อื่นในท้องตลาดต่อไป

งานที่สหกรณ์หัตถกรรมจะรับมาทำนั้น เราควรจะหา
 หนทางมิให้รัฐบาลเอาเปรียบ หรือเสียเปรียบอันไม่เป็น
 ธรรม จึงควรจะให้รัฐบาลตั้งผู้ชำนาญมาทำคำนวณราคา
 เปรียบเทียบกับผู้ชำนาญของคณะสหกรณ์ เพื่อให้ได้
 ราคากลาง อันเป็น ราคาที่ ประสงค์เห็น พ้อง กัน ทั้ง สอง ฝ่าย
 ไว้เป็นหลักราคาตามหน่วยจำนวนของ และราคาตามหน่วย
 จำนวนที่ได้ทำ เมื่อสหกรณ์รับงานมาทำ ก็จะได้ใช้ราคาที่
 ได้ตกลงกันไว้นั้น คำนวณจำนวนเงินที่จะชำระกัน การ
 สอบราคานั้น ควรจะทำความตกลงกันใหม่ทุก ๆ หกเดือน

ถ้าเราพิจารณาทางได้ทางเสียใน การ เงิน แห่ง สหกรณ์
 หัตถกรรมนี้พอเป็นสังเขป และสมมติว่าเงินทุนที่จะจำหน่าย
 ไปนั้นตกปีละ ๖๐,๐๐๐ บาท จากเงินจำนวนนี้ จะหักไปเป็น
 เงินค่าบำรุงสถานที่ น้ำ ไฟ กำลัง และเครื่องมือ เสียปีละ
 ๒๐,๐๐๐ บาท จัดเป็นเงินทุนสำหรับค้าหากำไรค่าเครื่อง
 ใช้เครื่องดิบต่าง ๆ เสียปีละ ๔๐,๐๐๐ บาท เมื่อทำงานไปได้

สิบปี เงินทุนสหกรณ์หัตถกรรมจะสิ้นไปรวมเป็นเงิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท ในเงินจำนวนนี้ จ่ายเป็นเงินค่าบำรุงสถานที่เสีย ๒๐๐,๐๐๐ บาท สูญไปเลยทีเดียว แต่ทุนค่าหากำไรนั้น ถ้า การงานดำเนินไปด้วยดีคงสมควรจะหวังได้แล้วก็ ควร จะ หมุน ทุนคืนกลับมาได้หมดบริบูรณ์เต็มจำนวน ๔๐๐,๐๐๐ บาท ที่ได้ ลงทุนไป และอย่างน้อยก็ควรจะมีกำไรราวร้อยละ ๕๐ หรือ เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งรวมกันกับเงินทุนค่าหากำไรแล้ว จะได้จำนวนทุนเดิม ๖๐๐,๐๐๐ บาท ที่ได้จัดจ่ายไปในระหว่าง สิบปี ในทางการที่ถูกต้องแล้ว เงินทุนสำหรับค่าหากำไรนั้น เราควรหมุนกลับใช้ได้ในตัวราวปีละครั้งหนึ่ง หรือสองครั้ง เป็นอย่างน้อย จึงไม่เป็นการจำเป็นที่จะต้องรวมทุนถึง ๖๐๐,๐๐๐ บาท ดังที่ว่านั้น ในความเห็นของผู้เขียน สหกรณ์ หัตถกรรมหน่วยหนึ่ง มีทุนเพียง ๓๐๐,๐๐๐ บาทก็พอแล้ว

นอกจากกำไรที่ได้กล่าวแล้ว ยังมีศิลปวัตถุงามๆ อัน มีราคาพิเศษอยู่ในศาลาศิลปสงเคราะห์อีก ซึ่งมีลักษณะคล้าย กันกับการลงทุนค่าหากำไรเหมือนกัน เพราะศิลปวัตถุที่ดีจริง แล้ว นับวันก็จะมีราคามากขึ้นเป็นกำไรเสมอไป นอกนี้ ประชาชาติยังจะได้กำไรอีกทางหนึ่ง คือ การช่างต่างๆ ที่จะ

สาบสูญอยู่แล้ว ก็จะกลับรุ่งเรืองขึ้น มหาชนที่ไม่เคยสนใจในการช่างก็จะมีความรู้ และจะได้ผลในความสำเร็จจากสิ่งที่ไม่ได้เคยนึกเคยฝันถึงเลย เป็นความสำเร็จที่ประกอบความมั่งคั่งและอนามัย ผิดกันกับความสำเร็จในการพนัน และในทางกามคุณ กินเหล้าเมายาต่างๆ อันเป็นลักษณะความสำเร็จของมหาชน อันน่าเวทนาในประเทศเราในสมัยนี้

ศิลปซึ่งมหาประเทศทั้งหลายถือกันว่า เป็นสิ่งที่ให้แก่ธุรกิจทุกชนิดและเป็นเครื่องเชิดชูชีวิตมนุษย์ให้มีสุข ให้สามารถสำแดงความรู้สึกในน้ำใจ ก็จะกลับคืนมายังฐานอันสมควรในความนิยมแห่งมหาชนในประเทศเรา ช่างต่างประเทศที่หวังอาศัยหากินในพระราชอาณาจักร ก็จะต้องแปลงชาติมาเป็นไทย แล้วสมัครเข้าทำการอยู่ในหน่วยหนึ่งแห่งสหกรณ์หัตถกรรมประชาชาติ หรือมิฉะนั้นก็ต้องเสียเปรียบในทางหากิน ผลกำไรอันเป็นจุดหมายสุดท้าย และสำคัญที่สุดของเรา คือ วัฒนธรรมประชาชาติจะกลับรุ่งเรืองขึ้นอีก จะยัดหน้าใจไทยให้มีหน่วยนิยมอันเดียวกัน และเป็นหนทางรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพแห่งประเทศเรา อย่างน้อยก็ในความคิดตลอดชั่วกาลนาน.

เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย

ของ

หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร

- พิมพ์ครั้งแรก งานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ. อิทธิเทพสรรค์ กฤดากร
พ.ศ. ๒๔๗๘
- พิมพ์ครั้งที่สอง งานฌาปนกิจศพ นายสาบ บัวทอง
พ.ศ. ๒๔๘๕
- พิมพ์ครั้งที่สาม งานพระราชทานเพลิงศพ พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์
(น้อย ศิลป์)
พ.ศ. ๒๔๘๗
- พิมพ์ครั้งที่สี่ งานพระราชทานเพลิงศพ พันตำรวจโท มานิต อุทัยวรรณ
(๑๕๐๐ เล่ม) และพันตำรวจตรี สุเทพ สัมปัตตะวนิช
พ.ศ. ๒๕๑๑

พิมพ์ที่ แผนกการพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เกษมสุวรรณ

๕ ถนนราชบพิธ พระนคร

นายเกษม สุวรรณประสิทธิ์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๑๑